

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Hesse_Hermann_Demian.PDB

PDB Name: Hesse_Hermann_Demian

Creator ID: REAd

PDB Type: TEXt

Version: 0

Unique ID Seed: 0

Creation Date: 31.1.2003

Modification Date: 31.1.2003

Last Backup Date: 1.1.1970

Modification Number: 0

NzPerX
non© 2003
version 1.0
ebookz@sign.sk
<http://ebookz.sign.sk>

Hermann Hesse

Příběh mládí Emila Sinclaira
Demian

překlad Vratislav Slezák

Vždyť jsem nechtěl nic
než pokusit se žít to,
co se samo ze mne dralo ven.
Proč jen to bylo tak těžké?

Abych vyložil svůj příběh, musím začít daleko vpředu. Být to možné, vlastně bych se musel navrátit ještě

mnohem dál, až do těch nejranějších let svého dětství a ještě dál za ně, do dálav svého původu. Básníci, když píšou romány, počínají si tak, jako kdyby byli Bohem a dokázali nějaký lidský příběh vidět naprosto jasně a chápat a znázornit ho tak, jak by si ho vyprávěl sám Bůh, beze všech roušek, ve všem všudy podstatný.

To já nedokážu, a zrovna tak to neumějí ani básníci. Můj příběh je však pro mě důležitější než pro nějakého básníka ten jeho; neboť je to můj vlastní příběh, příběh jednoho člověka - ne nějakého vymyšleného, možného, ideálního či jinak neexistujícího, nýbrž skutečného, jedinečného, živoucího člověka. Co to je vskutku živoucí člověk, to se ovšem dneska ví méně než kdykoli předtím, a také se lidé, z nichž každý je drahocenný, jedinečný pokus přírody, odstřelují po celých houfech. Kdybychom nebyli ještě víc než jedineční lidé, kdyby nás opravdu bylo možné kulkou z pušky zcela a naprosto sprovodit ze světa, pak už by nemělo smysl vyprávět příběhy. Jenže každý člověk není jen on sám, je také jedinečným, zcela zvláštním, ve všech případech důležitým a podivuhodným bodem, v němž se kříží jevy světa, jen jedinkrát takto a už nikdy znovu. Proto je příběh každého člověka důležitý, věčný, božský, a proto každý člověk, dokud nějak žije a plní vůli přírody, je úžasný a hoden veškeré pozornosti. V každém dostal podobu duch, v každém trpí stvoření, v každém je ukřižován Spasitel. Málokdo dnes ví, co je člověk. Mnozí to cítí, a proto snáz zemřou, jako já zemřu snáz, až tento příběh dopíšu.

Označit se za vědoucího nemohu. Byl jsem hledající a ještě jím jsem, ale už nehledám ve hvězdách a v knihách, začínám naslouchat naukám, které mi šumí v krvi. Můj příběh není příjemný, není sladký a harmonický jako ty vymyšlené příběhy, má pachut' nesmyslnosti a zmatení, šílenství a snu, jako život všech lidí, kteří se už nechtějí obelhávat.

Život každého člověka je cesta k sobě samému, pokus o cestu, náznak stezky. Žádný člověk nikdy nebyl docela a naprosto sám sebou; přesto každý usiluje se jím stát, jeden nejasně, druhý jasněji, jak kdo umí. Každý s sebou nese zbytky svého zrození, sliz a skořápku prasevta, až do konce. Z leckoho se nikdy člověk nestane, zůstane rybou, zůstane ještěrkou, zůstane mravencem. Leckdo je nahoře člověk a vespod ryba. Ale každý je vrhem přírody směrem k člověku. Všechny naše původy jsou společné: jsou to matky, všichni přicházíme z téhož jícnu; avšak každý, jako pokus a vrh z hlubin, spěje k vlastnímu cíli. Můžeme se vzájemně chápat; ale sám sebe vyložit - to může jen každý sám.

KAPITOLA PRVNÍ

Dva světy

Začínám svůj příběh zážitkem z doby, kdy mi bylo deset let a chodil jsem do latinské školy v našem městěčku.

Mnohá vůně mi tu vane vstříc a z nitra vyvolávají doteky bolesti i blaživé mrazení, uličky temné i plné světla, domy a věže, odbíjení hodin a lidské tváře, jizby plné útulnosti a teplé pohody, jizby plné tajemství a hlubokého strachu ze strašidel. Vnímám to teplo a tu blízkost, cítím pach králíků a služek, domácích léčiv a sušeného ovoce. Dva světy se tam protínaly, ze dvou pólů přicházely den a noc.

Jedním z těch světů byl otcovský dům, dokonce byl ještě užší, zahrnoval vlastně pouze mé rodiče. Tento svět mi z velké části byl důvěrně známý, jmenoval se matka a otec, jmenoval se láska a přísnost, vzor a škola. K tomuto světu patřily mírný lesk, zřetelnost a čistota, byly zde domovem jemný, přívětivý hovor, umyté ruce, čisté šaty, dobré mravy. Zpíval se tu chorál, slavily vánoce. V tomto světě byly čáry a cesty směřující do budoucna přímé, existovaly tu povinnost a vina, špatné svědomí a zpověď; odpuštění a dobrá předsevzetí, láska a úcta, biblické slovo a moudrost. Tohoto světa bylo třeba se přidržovat, aby život byl jasný a čistotný, pěkný a spořádaný.

Druhý svět však začínal už uprostřed našeho vlastního domu a byl naprosto jiný, měl jinou vůni, mluvil jinak, sliboval a vyžadoval jiné věci. V tomto druhém světě se vyskytovali učedníci a děvečky, byly tu strašidelné příběhy a skandální historky, pestrý proud obludných, lákavých, hrůzných věcí, věcí jako jatky a věznice, opilci a hádavé ženské, rodící krávy, splašení koně, vyprávění o vloupáních, o zabití, o sebevraždách. Všude kolem dokola se vyskytovaly tyhle krásné a hrůzostrašné, divoké a kruté věci, v sousední uličce, v sousedním domě, potloukali se tam tuláci a obcházel strážníci, opilci bili své ženy, večer se z továren valily houfy mladých děvčat, staré ženské dokázaly člověka očarovat, až onemocněl, v

lesích se skrývali loupežníci, četníci chytali žháře - všude kypěl a voněl tenhle druhý, dravý svět, všude, jen ne v našich pokojích, kde byli matka a otec. A bylo to tak velice dobře. Bylo nádherné, že tady u nás vládl mír, řád a klid, povinnost a dobré svědomí, odpuštění a láska - a nádherné také to, že existovalo i to druhé, všechna ta hlučnost a křiklavá pestrost, temnota a násilí, odkud se pouhým skokem za maminkou dalo přece zas prchnout.

A nejpodivuhodnější bylo to, jak oba ty světy těsně hraničily, jak si byly navzájem těsně blízko!

Například naše služka Lina, když při večerní pobožnosti v obytné jizbě seděla u dveří a zpívala s námi svým jasným hlasem, vymyté ruce položené na vyhlazené zástěře, to dočista patřila k otci a matce, k nám, do toho světlého a správného světa. Hned nato ale v kuchyni či dřevníku, když mi vyprávěla o mužičkovi bez hlavy anebo když se v řeznickově krámku dostala do hádky se ženskými ze sousedství, to už z ní byl někdo jiný, patřila k tomu druhému světu, obklopovalo ji tajemství. A tak tomu bylo se vším, a nejvíc se mnou samotným. Jistě, patřil jsem ke světu dobrému a správnému, byl jsem dítě svých rodičů, ale kamkoli jsem zamířil zrakem či sluchem, všude bylo to druhé, a také jsem v tom druhém žil, třebaže mi často bylo podivně a úzko, třebaže tam člověka zpravidla přepadl strach a špatné svědomí. Často jsem v tom zakázaném světě žil ze všeho nejraději, a často můj návrat domů do světa světla - byť si byl sebenezbytnější a sebelepší - mi připadal jako návrat někam, kde to není tak hezké, kde je spíš nuda a pustota. Leckdy jsem si uvědomoval: můj životní cíl že je být jako otec a matka, tak světlý a čistý, mít jejich převahu a řádnost; ale k tomu vedla ještě dlouhá cesta, budu muset vysedávat ve školách a studovat a skládat všelijaké zkoušky, a přitom ta cesta stále vedla těsně kolem toho druhého, temnějšího světa a skrze něj, a nebylo nijak nemožné, že člověk v něm uvízne a utone. Znal jsem příběhy o marnotratných synech, kterým se to přihodilo, vášnivě rád jsem je četl. V nich byl vždy návrat k otci a dobru tak spásný a velkolepý, naprosto jsem cítil, že pouze toto je ono správné, dobré a žádoucí, a přesto ta část příběhu, odehrávající se uprostřed zlých lidí a ztracenců, byla daleko lákavější, a kdyby se to bylo smělo říci a přiznat, vlastně bylo častokrát škoda, že ten ztracený člověk se dal na pokání a zase ho našli. Ale to se říci nemohlo, ani pomyslet ne. Jen to pořád bylo nějak přítomné, jako jakési tušení a možnost, v pocitech docela vespod. Když jsem si představoval d'ábla, dokázal jsem si ho docela dobře vybavit dole na ulici, v přestrojení a nebo přímo v jeho vlastní podobě, na jarmarku nebo někde v hospodě, ale nikdy u nás doma.

I moje sestry patřily ke světu světla. Jak mi často připadalo, byly bytostně blíž otci a matce, byly lepší, mravnější, měly daleko méně chyb než já.

Měly své nedostatky, své zlozvyky, ale ty zjevně nešly do hloubky, nebylo to jak u mě, kde dotyk se zlem způsoboval často takovou tíži a trýzeň a ten temný svět stál mnohem blíž. Sestry, stejně jako rodiče, bylo třeba šetřit a cítit, a když mezi námi vznikl spor, byl jsem pak před vlastním svědomím vždy já ten špatný, viník, který musí poprosit o odpuštění. Neboť v sestrách člověk urážel rodiče, to, co je dobré a co se sluší. Měl jsem tajemství, která jsem daleko spíš byl s to sdílet s těmi nejzpuštějšími uličníky než se svými sestrami. Za dobrých dní, kdy jsem měl v sobě jas a svědomí bylo v pořádku, bylo často rozkošné si se sestrami hrát a být k nim hodný a milý a sám sebe vidět v řádném, ušlechtilém světle. Takové to musí být mezi anděly!

To bylo to nejvyšší, co jsme znali, a připadalo nám tak sladké a skvělé, že jsme andělé, obklopeni jasnými zvuky a vůněmi jako o vánocích a v době štěstí. Jenže jak vzácně se dařily takové chvíle a takové dny! Často jsem při hře, při dobrých, nevinných, dovolených hrách, upadl do takové prudkosti a vášnivosti, až to sestry nedokázaly snést a byla z toho hádka a neštěstí, a když mě pak popadla zlost, byl jsem hrozný a dělal a říkal jsem věci, jejichž hanebnost jsem zhloubi a palčivě cítil už v okamžiku, kdy jsem je dělal a pronášel. Pak nastaly bědné, temné chvíle lítosti a zkroušenosti a potom bolestný okamžik, kdy jsem prosil za prominutí, a nato zas paprsek jasu, tiché, vděčné štěstí bez rozporů, na několik hodin či okamžiků.

Chodil jsem do latinské školy, v mé třídě byli synové starosty a nadlesního, občas za mnou zašli, byli to divocí chlapci a přesto příslušníci toho dobrého, dovoleného světa. Vzдор tomu jsem měl úzké styky s hochy ze sousedství, žáky obecné školy, jimiž jsme jinak pohrdali. Jedním z nich musím začít své vyprávění.

Jednoho volného odpoledne - bylo mi něco málo přes deset - jsem se potloukal se dvěma chlapci ze

sousedství. Vtom se k nám přidal ještě jeden, silný a hrubý hoch asi třináctiletý, žák obecné školy, syn jednoho krejčího.

Jeho otec byl pijan a celá rodina měla špatnou pověst. Franze Kromera jsem dobře znal, bál jsem se ho, a nelíbilo se mi, že se k nám teď přidal. Choval se už jako mužský a napodoboval chůzi a řeč mladíků z továrny. Pod jeho vedením jsme u mostu sešli na říční břeh a ukryli se před světem pod prvním mostním obloukem. Úzký břeh mezi klenutou stěnou mostu a líně tekoucí vodou byl samý odpad, střepy a harampádí, zkroucená klubka železných drátů a všelijaké jiné smetí. Občas se tam našly i upotřebitelné věci; podle Kromerova pokynu jsme museli celý úsek prohledat a ukázat mu, co jsme našli. Pak si to buď vzal nebo to hodil do vody. Nakázal nám, ať dáváme pozor, jestli tam jsou věci z olova, mosazi nebo cínu, ty si pak všechny vzal k sobě, i jeden starý hřeben z rohoviny. Cítil jsem se v jeho společnosti velmi stísněný, ne proto, že jsem věděl, že by mi otec takové styky zakázal, kdyby se o tom dověděl, nýbrž ze strachu před Franzem samotným.

Byl jsem rád, že mě bere a jedná se mnou jako s ostatními. On poroučel a my jsme poslouchali, připadalo mi to jako nějaká dávná zvyklost, i když jsem s ním byl pohromadě poprvé.

Konečně jsme se posadili na zem, Franz plival do vody a vypadal jako mužský; plival mezerou mezi zuby a pokaždé se trefil, kam chtěl. Rozpředl se hovor a chlapci se začali naparovat a vychloubat všelijakými školáckými hrdinstvími a lumpárnami. Já jsem mlčel a přitom jsem měl strach, že právě tím mlčením budu nápadný a že si Kromer na mě vylije zlost. Oba moji kamarádi se hned na začátku ode mne odvrátili a hlásili se k němu, byl jsem mezi nimi cizinec a cítil, že moje oblečení a chování je popouzí. Jako žáka latinské školy a panského synáčka mě Franz nijak nemohl mít v lásce a ti dva ostatní, když by na to přišlo, by mě zapřeli a nechali na holičkách, to jsem dobře vycíťoval.

Nakonec jsem ze samého strachu začal vyprávět i já. Vymyslel jsem si veliký loupežný příběh a udělal jsem ze sebe jeho hrdinu. V jedné zahradě u Rohového mlýna že jsem s jedním kamarádem v noci ukradl celý pytel jablek, ale ne snad ledajakých, nýbrž samé renety a zlaté parmény, ty nejlepší druhy. Z nebezpečí dané chvíle jsem se utekl do toho příběhu, vymýšlet si a vyprávět, to byla pro mě běžná věc. Abych hned nemusel přestat a nezapletl se snad do něčeho horšího, činil jsem se, aby se mé umění pořádně zabýsklo.

Jeden z nás, líčil jsem, musel neustále být na stráži, zatímco druhý byl na stromě a házel jablka dolů, a pytel že byl tak těžký, až jsme ho nakonec zase museli otevřít a polovinu tam nechat, ale za půl hodiny jsme se vrátili a odnesli jsme si i zbytek.

Když jsem skončil, doufal jsem, že sklidím pochvalu, celý jsem se ke konci rozpálil a tím vymyšlením zmámil. Oba menší chlapci vyčkávavě mlčeli, Franz Kromer si mě ale pronikavě měřil zpola přimhouřenýma očima a s výhrůžkou v hlase se zeptal: „Je to pravda?“

„Ovšem," řekl jsem.

„Tak teda skutečně a doopravdy?"

„Ano, skutečně a doopravdy," ujišťoval jsem vzpurně, zatímco v nitru jsem se dusil strachem.

„Můžeš to odpřisáhnout?"

Velice jsem se vyděsil, ale ihned jsem přisvědčil.

„Tak řekni: Přisámboh, při spáse mé duše!"

Řekl jsem: „Přisámboh, při spáse mé duše."

„No dobrá," prohlásil a odvrátil se.

Myslel jsem, tím že je to odbyté, a byl jsem rád, když se brzy zvedl a vydali jsme se zpátky. Nahoře na mostě jsem plaše řekl, že teď musím domů.,,

To nebude tak spěchat," smál se Franz, „vždyť máme společnou cestu."

Pozvolna se loudal dál a já jsem se neodvážil se odtrhnout, ale on opravdu šel směrem k našemu domu.

Když jsme k němu dorazili a já jsem uviděl naše domovní dveře a silnou mosaznou kliku, slunce v oknech a záclony v matčině pokoji, zhluboka jsem vydechl. Ach, zase doma! Ten dobrý, požehnaný návrat domů, do světla, do míru!

Když jsem spěšně otevřel dveře a vklouzl do domu připraven za sebou zabouchnout, vtlačil se Franz Kromer se mnou dovnitř. V chladném, temném průjezdě, kam vnikalo jen trochu světla ze dvora, stál vedle mně, přidržoval mě za paži a tiše řekl: „Nono, jen žádný spěch!"

Vyděšeně jsem se na něho podíval. Paži mi svíral tak pevně, jako by to bylo železo. Uvažoval jsem, co může mít za lubem a nechce-li mě snad zbít.

Kdybych teď, pomyslel jsem si, najednou a hlasitě vykřikl, jestlipak by někdo shora seběhl dost rychle dolů, aby mě zachránil? Ale neudělal jsem to.

„Co je?“ zeptal jsem se, „co chceš?“

„Nic moc. Musím se tě jen ještě na něco přeptat. Ostatní to nemusí slyšet.“

„Tak? No a co ti ještě mám říct? Víš, že musím nahoru.“

„Přece víš,“ řekl Franz potichu, „komu patří ta zahrada u Rohového mlýna, ne?“

„Ne, nevím. Nejspíš mlynáři.“

Franz ovinul svou paži kolem mě a přitáhl si mě až docela těsně k sobě, abych se mu musel podívat do tváře z bezprostřední blízkosti. Oči měl zlé, i jeho úsměv byl zlý a obličej byla krutost a moc sama.

„No, chlapečku, já bych ti mohl povědět, komu zahrada patří. Už dávno vím, že jablka někdo ukradl, a taky vím, že ten člověk chce dát dvě marky tomu, kdo mu bude schopen říct, kdo si nakradl to ovoce.“

„Panebože!“ vykřikl jsem. „Ale ty mu to přece neřekneš?“

Cítil jsem, že nebude k ničemu dovolávat se jeho citu pro čest. Byl z toho druhého světa, pro něj zrada nebyla žádný zločin. Cítil jsem to zcela jasně.

V těchhle věcech nebyli lidé z „druhého“ světa jako my.

„Nic neříct?“ smál se Kromer. „Přítelíčku, copak si myslíš, že jsem nějaký padělatel, že si sám umím vyrobit dvoumarky? Já jsem chudák, nemám bohatého tátu jako ty, a když si můžu vydělat dvě marky, tak si je prostě musím vydělat. Možná dá i víc.“

Najednou mě zas pustil. Náš domovní průjezd už nevoněl mírem a bezpečím, svět kolem mě se zhroutil.

On mě udá, jsem zločinec, řeknou to otci, možná přijde i policie. Čeká mě hrůzný chaos, všechna ohavnost, veškeré nebezpečí se spojily proti mně. Že jsem nic neukradl, bylo naprosto bezvýznamné.

Nadto jsem přísahal. Můj Bože, Bože můj!

Do očí mi stouply slzy. Cítil jsem, že se musím vykoupit, a v zoufalství sahal do všech kapes. Žádné jablko, ani kapesní nůž, vůbec nic. Vtom mě napadlo: hodinky. Byly to staré stříbrné hodinky, nešly, nosil jsem je „jenom tak“. Měl jsem je od babičky. Spěšně jsem je vytáhl.

„Kromere,“ řekl jsem, „poslyš, nemusíš mě udávat, to by od tebe nebylo hezké. Dám ti svoje hodinky, podívej; bohužel jinak nic nemám. Vezmi si je, jsou ze stříbra, a strojek je dobrý, mají jen drobnou vadu, musí se spravit.“

Usmíval se a vzal hodinky do své velké ruky. Díval jsem se na tu ruku a cítil, jaká je v ní surovost a nepřátelství vůči mně, jak se sápe po mém životě a klidu.

„Jsou ze stříbra -,“ řekl jsem ostýchavě.

„Kašlu na tvoje stříbro a ty staré hodiny!“ řekl s hlubokým opovržením.

„Jen si je dej spravit sám!“

„Ale Franzi,“ zvolal jsem rozřesený strachem, že mi uteče. „Počkej chvilku! Vezmi si ty hodinky!“

Opravdu jsou stříbrné, doopravdy! Vždyť nic jiného nemám.“

Chladně a opovržlivě se na mě podíval.

„Takže víš, za kým půjdu. Anebo to taky můžu říct policii, strážmistra dobře znám.“

Otočil se k odchodu. Zadržel jsem ho za rukáv. To se nesmí stát. Mnohem raději umřu, než abych snášel všechno to, co nastane, jestli on takhle odejde.

„Franzi,“ žadonil jsem, rozrušením celý ochraptělý, „nedělej přece hlouposti!“

Vid; že to je jenom žert?“

„Ovšemže žert, ale tebe může přijít draho.“

„Tak mi řekni, Franzi, co mám dělat! Udělám všecko!“

Měřil si mě přimhouřenýma očima a znovu se zasmál.

„Nebud' přece hlupák!“ řekl s předstíranou dobromyslností. „Vždyť stejně dobře jako já víš, o co mi jde. Já si můžu vydělat dvě marky a nejsem boháč, abych takové peníze mohl zahodit. Ale ty jsi bohatý, máš dokonce hodinky. Stačí, když mi ty dvě marky dáš, a všecko bude v pořádku.“

Pochopil jsem jeho logiku. Jenže dvě marky! To bylo pro mě tolik a tak nedosažitelné jako deset, jako sto, jako tisíc marek, peníze jsem žádné neměl.

Měl jsem sice pokladničku, byla u matky, v ní od návštěv strýčků a podobných příležitostí pár desetifeníkových a pětifeníkových mincí. Jinak jsem neměl nic. Kapesné jsem v tom věku ještě nedostával.

„Nemám nic," řekl jsem smutně. „Nemám žádné peníze. Ale dám ti jinak všechno. Mám knížku o Indiánech a vojáky a kompas. Dojdu ti pro něj."

Kromer jen škubl svými držími, zlými ústy a plivl na podlahu.

„Nežvaň!" řekl rozkazovačně. „Jen si nech ty svoje krámy. Kompas! Neštví mě, slyšíš, a naval peníze!"

„Ale já žádné nemám, nikdy peníze nedostávám. Za to přece nemohu!"

„Tak mi ty dvě marky přineseš zítra. Počkám po škole dole na náměstí.

Hotovo. Když peníze nepřineseš, tak uvidíš!"

„Ano, ale odkud je mám vzít? Panebože, vždyť žádné nemám -"

„U vás doma je peněz dost. To je tvoje věc. Tak tedy zítra po škole. A říkám ti: když je nepřineseš -."

Vrhl na mě hrozný pohled, ještě jednou si uplivil a zmizel jako stín.

Nedokázal jsem jít nahoru. Můj život byl zničen. Pomýšlel jsem na to, že uteču a už se nikdy nevrátím nebo že se utopím. Ale nebyly to zřetelné představy. Posadil jsem se ve tmě na nejspodnější schod domovního schodiště, zcela jsem se ponořil do sebe a oddal se svému neštěstí. Tam mě v pláči našla Lina, když s košem šla dolů pro dříví.

Poprosil jsem ji, ať doma nic nepoví, a vyšel nahoru. Na věšáku vedle skleněných dveří visel otcův klobouk a matčin slunečník, ze všech věcí mi vstříc proudila domáckost a něžnost, mé srdce je zdravilo úpěnlivě a s vděčností jako marnotratný syn pohled na domovskou jizbu a její vůni. Jenže mně to všechno už teď nepatřilo, to všechno byl jasný otcovský a mateřský svět, a já provinilec jsem se ponořil hluboko do toho cizího proudu, zapleten do dobrodružství a hříchu, ohrožován nepřítelem a nebezpečím, čekaly na mě úzkosti a hanba. Klobouk a slunečník, dobrá stará podlaha z pískovce, veliký obraz nad skříní v předsíni, a zevnitř z obývacího pokoje hlas mé starší sestry, to všechno bylo milejší, něžnější a rozkošnější než kdy jindy, ale už to pro mě nebyla útěcha a jistota a bezpečí, byla to jen a jen výčitka. To všechno už nebylo moje, nemohl jsem se na tom jasu a tichu podílet. Na nohou jsem si nesl špínu, která se nedala očistit na rohožce, nesl jsem si s sebou stín, o jakém světě domova nic nevěděl. Kolik už jsem měl tajemství, co úzkostí, ale to všechno byla jen hra a žert proti tomu, co jsem si do těch prostor přinášel dnes. Hnal se za mnou osud, napřahovaly se po mně ruce, před nimiž mě ani matka nemohla ochránit, o nichž se nesměla nic dovědět. Zda teď mým zločinem byla krádež nebo lež (copak jsem křivě nepřisahal při Bohu a své spáse?) - to bylo jedno. Mým hříchem nebylo jedno či druhé, mým hříchem bylo, že jsem podal ruku ďáblu. Proč jsem s nimi šel? Proč jsem poslouchal toho Kromera, víc než kdykoli svého otce?

Proč jsem vylhal ten příběh o krádeži? Vypínal se zločiny, jako kdyby to byly hrdinské skutky? Ted' mě drží za ruku ďábel a nepřítel po mně pase.

Na chvíli jsem už necítil strach ze zítřka, nýbrž především tu strašnou jistotu, že má cesta nyní povede stále dál s kopce a do temnot. Zřetelně jsem cítil, že z mého přečinu vyplynou nutně nová provinění, že moje pokynutí sourozencům, pozdrav a polibek rodičům je lež, že v sobě nesu osud a v nitru ukryté tajemství.

Na chvilku mnou probleskla důvěra a naděje při pohledu na otcův klobouk.

Všecko otci povím, vezmu na sebe jeho rozsudek i trest, stane se mým důvěrníkem a zachráncem. Bude to jen pokání, jakým jsem prošel už tolikrát, těžká, hořká chvíle, těžká a zkroušená prosba za odpuštění. Jak to znělo sladce! Jak krásně to vábilo! Ale nebylo z toho nic. Věděl jsem, že to neudělám. Věděl jsem, že mám nyní tajemství, vinu, a musím si všechno vypít jen já sám. Možná jsem právě na rozcestí, možná budu od téhle chvíle navždycky patřit k těm špatným, sdílet tajemství se zlými lidmi, záviset na nich, poslouchat je, budu muset být jako oni. Hrál jsem si na muže a hrdinu a teď musím nést důsledky. Uvítal jsem, když se otec při mém příchodu pozastavil nad tím, že mám vlhké boty. To odvedlo jeho pozornost, nedovtípil se toho horšího, a já jsem byl s to snést výčitku, kterou jsem potají vztáhl i na to ostatní. Přitom ve mně zajiskřil zvláštní, nový pocit plný ostnů: cítil jsem nad otcem nadřazenost!

Na okamžik jsem pocítil určité opovržení nad jeho nevědomostí, jeho plísňení kvůli mokřým botám mi připadalo malicherné. „Kdybys jen věděl!" myslel jsem si a připadal si jako zločinec, kterého vyslychají

kvůli ukradené housce, zatímco by se měl přiznat k vraždám. Byl to pocit ošklivý a odporný, ale silný, a měl jakýsi půvab a připoutával mě pevněji než kterákoli jiná myšlenka k mému tajemství a mé vině. Možná, pomyslel jsem si, šel Kromer na policii a udal mě už teď a nade mnou se stahují bouřlivá mračna, zatímco tady mě ještě mají za dítě!

Z celého zážitku, jak jsem ho tu doposud vylíčil, byl tento okamžik tím důležitým a trvalým. Byla to první trhlina v otcově svatosti, byl to první zářez do sloupů, na nichž spočíval můj dětský život a které každý člověk, než se může stát sebou samým, musí rozbit. Z takovýchto zážitků, které nikdo nevidí, pozůstává vnitřní, podstatná linie našeho osudu. Zářez i trhlina zase zarostou, zacelí se a zapomenou, v nejtajnější komůrce však žijí a krvácejí dál.

Já sám jsem se ihned toho nového pocitu zděsil, byl bych hned nato otci nejraději zlíbal obě nohy, abych ho za to odprosil. Za nic podstatného se však odprositi nedá, a to cítí a ví dítě zrovna tak dobře a zhloubi jako každý mudrc.

Cítil jsem nutnost svou věc rozvážit, promyslet, co podniknu zítra; ale nedostal jsem se k tomu. Celý večer jsem se zaměstnával pouze přivykáním tomu, jak se pro mě změnilo ovzduší v našem obývacím pokoji. Nástěnné hodiny a stůl, bible a zrcadlo, police s knihami a obrazy na stěně jako by se se mnou loučily, musel jsem se stydnoucím srdcem přihlížet, jak můj svět, můj dobrý, šťastný svět se stává minulostí a odpoutává se ode mne, a nutně jsem tušil, jak jsem zakotvil a nové, vstřebávající kořeny zapustil v té temnotě a cizotě venku. Ponejprv jsem ochutnal smrti, a smrt má hořkou příchut', neboť je zrozením, je strachem a úzkostí ze strašných změn.

Jak jsem byl rád, když jsem konečně ležel v svém lůžku! Předtím jsem jako poslední očistec musel snést večerní pobožnost, zpívali jsme při ní píseň, která patřila k mým nejoblíbenějším. Jenže já nezpíval, každý tón byl pro mě jako jed a žluč. Nemodlil jsem se s ostatními, když otec pronášel požehnání, a když nakonec řekl: „- buď s námi se všemi!", v tu chvíli mě jakési trhnutí vyrvalo z jejich kruhu. Boží milost byla s nimi, se mnou ale už ne. Odešel jsem vychladlý a zhloubi vyčerpán.

V lůžku, když už jsem v něm chvíli poležel a mile mě obklopovalo teplo a bezpečí, zabloudilo mé srdce v obavách ještě jednou zpět a rozbušilo se stísněné tím, co se stalo. Matka mi jako vždy dala dobrou noc, její krok ještě dozníval v mém pokoji a světlo její svíce probleskovalo škvírou ve dveřích. Ted'; pomyslel jsem si, ted' se ještě jednou vrátí - vycítila to přece, políbí mě a zeptá se mě, dobrotivě a mnohoslibně se bude ptát, a já se pak rozpláču, ten kámen v hrdle se rozplyne a já ji obejmu a řeknu jí všechno, a pak to bude zase dobré, bude tu záchrana! A když dveřní škvíra potemněla, ještě pořád jsem naslouchal a myslel si, že se to tak určitě, určitě stane. v posteli, jsem vypadal špatně, a když se zeptala, je-li mi něco, začal jsem zvracet.

To zjevně znamenalo určitý zisk. Velice jsem měl rád, když jsem byl Pak jsem se vrátil k tomu, co se stalo, a podíval se nepříteli do očí. Viděl jsem ho zřetelně, jedno oko měl přimhouřené, ústa se surově smála, a tak, jak jsem se na něj díval a stále víc mě hryzlo to, co nevyhnutelně přijde, byl on čím dál větší a ohyzdnější a v očích se mu ďábelsky blýskalo. Stál těsně u mě, dokud jsem neusnul, ale pak se mi nezdálo o něm a dnešku, nýbrž jsem měl sen, jak jedeme v člunu, rodiče, sestry a já, a kolem nás samý mír a zář prázdninového dne. Uprostřed noci jsem se probudil, cítil jsem, jak ve mně doznívá ta blaženost, viděl ještě, jak se v slunci lesknou bílé letní šaty sester, a pak jsem se z toho ráje zřítíl zpět do toho, co se stalo, a znovu jsem stál tváří v tvář nepříteli s jeho zlýma očima.

Ráno, když matka přispěchala a volala, že je už pozdě a proč ještě ležím trochu nemocný a směl celé ráno zůstat v posteli a pít heřmánkový čaj a naslouchat, jak matka uklízí ve vedlejším pokoji a Lina venku v předsíni vítá řezníka. Dopoledne bez školy bylo cosi kouzelného a pohádkového, v pokoji si pak začalo pohrávat slunce, to ale nebylo totéž slunce, před kterým se ve škole stahovaly zelené závěsy. Jenže dnes mi ani to nebylo po chuti, všechno znělo falešně.

Ano, kdybych tak byl umřel! Ale bylo mi jen tak trochu nevolno, jako už často, a nic se tím nespravilo. Uchránilo mě to před školou, nechránilo však nikterak před Kromerem, který na mě čeká v jedenáct hodin na náměstí.

A matčina přívětivost byla tentokrát beze vší útěchy; trápila mě a bolela. Záhy jsem začal předstírat spánek a přemýšlel. Nic to všechno nepomůže, v jedenáct musím být na náměstí. Proto jsem v deset hodin tiše vstal a řekl, že už se mi udělalo lépe. To jako obvykle v takových případech znamenalo, že

bud' musím znovu do postele nebo odpoledne do školy. Řekl jsem, že se mi chce do školy. Vymyslel jsem si plán.

Bez peněz jsem za Kromerem nemohl. Bylo potřebí dostat se k té pokladničce, co mi patřila. Peněz v ní dost nebylo, to jsem věděl, naprosto ne dost; ale něco to přece jen bylo a nějaké tušení mi říkalo, že něco je lepší než nic a Kromera že musím aspoň uchlácholit.

Měl jsem zlé pocity, když jsem se v ponožkách příkradl do matčina pokoje a vzal si pokladničku z jejího psacího stolu; ale tak zlé jako ta včerejší příhoda to nebylo. Srdce mi tlouklo, až jsem se dusil, a nebylo mi o nic lépe, když jsem dole pod schodištěm při první prohlídce zjistil, že pokladnička je zavřená. Dala se snadno otevřít, bylo potřebí jen prolomit tenkou plechovou mřížku; ale to lámání působilo bolest, teprve tím jsem se dopouštěl krádeže.

Až do té doby šlo jen o pamlsky, bral jsem si kousky cukru a ovoce. Ale tohle byla krádež, třebaže to byly moje vlastní peníze. Cítil jsem, jak se znovu ocitám o krok blíž Kromerovi a jeho světu, jak to kousek po kousku jde se mnou pěkně s kopce, ale zatvrdil jsem se. Ať si mě třeba sebere čert, teď už není žádná cesta zpátky. Se strachem jsem přepočítával peníze, zněly v pokladničce, jako by byla plná, jenže ve dlani jich bylo prabídně málo. celkem pětadesát feniků. Pokladničku jsem schoval dole v průjezdě, peníze jsem tiskl v sevřené dlani a z domu vyšel docela jinačí, než jsem kdykoli předtím vycházel z té brány. Jako by na mě někdo seshora volal; rychle jsem zmizel.

Zbývalo ještě hodně času, oklikami jsem se plížil po uličkách změněného města, pod nikdy nevidanými mraky, kolem zkoumavě zírajících domů a podezřívavých lidí. Cestou jsem si vzpomněl, jak jeden můj spolužák našel jednou na Dobytčím trhu tolar. Byl bych se rád pomodlil, aby Bůh učinil zázrak a také mně dopřál takový nález. Jenže já už jsem neměl právo se modlit. A ani pak by se pokladnička znovu nedala dohromady.

Franz Kromer mě viděl už zdaleka, avšak kráčel ke mně docela pomalu a jako by si mě nevšímal. Až když se octl blízko, pokynem mi rozkázal, ať ho následuji, a šel bez jediného ohlédnutí klidně dál, dolů Slaměnou ulicí a přes lávku, až se u posledních domů zastavil u jedné novostavby. Nepracovalo se tam, stály tam jen holé zdi bez dveří a oken. Kromer se ohlédl a vešel otvorem pro dveře, já za ním. Zabočil za zeď, pokynul mi a nastavil dlaň. „Máš?“ zeptal se chladně.

Vytáhl jsem sevřenou dlaň z kapsy a vysypal mu peníze na napřaženou ruku. Měl je spočítané, ještě než dopadl poslední pěták.

„To je pětadesát feniků," řekl a podíval se na mě.

„Ano," řekl jsem nesměle. „To je všechno, co mám, je to málo, já vím.

Jenomže je to všechno. Víc nemám."

„To jsem si myslel, že jsi chytřejší," vytkl mi téměř mírně. „Mezi poctivci musí být pořádek. Nechci po tobě nic, co se nepatří, to víš. Vem si ty svoje měďáky zas zpátky, na! Tamten - víš, koho myslím - se nepokouší se mnou smlouvat. On platí."

„Jenže já víc nemám, opravdu nemám! Jsou to moje úspory."

„To je tvoje věc. Nemám zájem, abys měl potíže. Dlužíš mi marku a pětatřicet feniků. Kdy je dostanu?"

„Určitě je dostaneš, Kromere! Ted' zrovna nevím - snad budu mít brzo víc, zítra nebo pozítří. Přece chápeš, že to nemůžu říct otci."

„Po tom mi nic není. Já nejsem ten, kdo ti chce škodit. Mohl bych své peníze chtít mít ještě teď před obědem, no ne? A jsem chudý. Ty chodíš pěkně oblečený a k obědu dostaneš něco lepšího než já. Ale nic nepovím.

Pro mě za mě trochu počkám. Pozítří na tebe zahvízdám, odpoledne, a ty si už poradiš. Znáš, jak hvízdám?"

Předvedl mi to, slyšel jsem ho už často.

„Ano," řekl jsem, „znám."

Odešel tak, jako bych k němu nijak nepatřil. Byl to mezi námi jen obchod, nic víc.

Ještě dnes, a tomu věřím, by mě Kromerovo zahvízdnutí vyděsilo, kdybych ho najednou znovu zaslechl.

Od té chvíle jsem ho slyšel často, připadalo mi, že ho slyším pořád, bez ustání. Nebylo místa, nebylo hry, činnosti, myšlenky, kam by nepronikl ten hvizd, který způsoboval mou závislost a byl teď mým osudem.

Častokrát jsem pobýval v naší květinové zahrádce, kterou jsem velice měl rád, za oněch mýmých

podzimních odpolední plných barev, a cosi mě zvláště pudilo znovu se pouštět do chlapeckých her z dřívějších dob: jaksi jsem si hrál na hochu mladšího než já, který ještě je dobrý a svobodný, nevinný a v bezpečí. Ale uprostřed těch her, vždy tušený a přece vždy strašně rozjitřující a překvapivý, zazněl odněkud kromerovský hvízdot, přetřhl nit' a zničil iluze. Potom jsem musel jít, musel jsem svého trýznitele následovat na nedobrá a ošklivá místa, musel jsem mu skládat účty a nechat se upomínat o peníze. Celé to trvalo možná pár týdnů, mně se však zdálo, že věčnost. Zřídka kdy jsem měl peníze, pěťák anebo desetifeník, ukradený z kuchyňského stolu, když tam Lina nechala stát koš z trhu.

Pokaždé mi Kromer nadával a zasypával mě opovržením; já že to jsem, kdo ho podvádí a chce mu upřít jeho právo, já že jsem, kdo ho okrádá a přivádí do neštěstí! Nemnohokrát mi v životě bída sahala až tak těsně k srdci, nikdy jsem nepocíťoval větší beznaděj, větší závislost.

Pokladničku jsem naplnil hracími žetony a uložil zase na místo, nikdo se po ní neptal. Ale i to se mohlo každým dnem provalit. Ještě víc než Kromerova surového hvízdání jsem se často bál matky, když se tiše postavila vedle mne - nepřišla snad, aby se zeptala na pokladničku?

Protože jsem se ke svému d'áblu vícekrát dostavil bez peněz, začal mě mučit a využívat jinak. Musel jsem pro něj pracovat. Měl uloženy pro svého otce pochůzky, obstarat jsem je musel já. Anebo mi nařídil vykonat něco obtížného, skákat na jedné noze deset minut, připevnit nějakému kolemjdoucímu na kabát cár papíru. Ve snech mnohých nocí tato trápení pokračovala, celý jsem se tíhou těch mŕ zpotil.

Určitou dobu jsem byl nemocný. Často jsem zvracel a měl slabou zimmici, v noci jsem však ležel zmáčený potem a v horečce. Matka cítila, že něco není v pořádku, a projevovala mnoho účasti, která mě trýznila, protože jsem ji nemohl opětovat důvěrou.

Jednou, když už jsem ležel, mi přinesla kousek čokolády. Byl to náznak dřívějších časů, kdy jsem večer, když jsem byl předtím hodný, často pro usnutí dostával takové útěšné laskominy. A teď tu stála a podávala mi kousek čokolády. Měl jsem v sobě takovou bolest, že jsem byl schopen jen zavrtět hlavou. Ptala se, co mi schází, a hladila mě po hlavě. Dokázal jsem jen vyhrknout: „Ne! Ne! Já nic nechci.”

Položila čokoládu na noční stolek a odešla. Když se mě nazítlí na to chtěla přeptat, tvářil jsem se, že už o ničem nevím.

Můj stav v té době byl něco jako šílenství. Uprostřed spořádaného míru našeho domu jsem žil plachý a ztrýzněný jako nějaké strašidlo, života druhých jsem se neúčastnil, zřídka kdy jsem se na chvíli od sebe odpoutal. Vůči otci, který mi často činil podrážděné výtky, jsem byl uzavřený a chladný.

KAPITOLA DRUHÁ

Kain

Vysvobození z mých muk přišlo ze zcela nečekané strany a zároveň vstoupilo do mého života cosi nového, co působí až dodnes.

Na naši latinskou školu přišel, nebylo tomu dlouho, nový žák. Byl synem jedné zámožné vdovy, která se přistěhovala k nám do města, a nosil na rukávu smuteční pásku. Chodil do vyšší třídy než já a byl o několik let starší, ale jako všem, i mně byl záhy nápadný. Ten zvláštní žák jako by byl mnohem starší, než vypadal, na nikoho nepůsobil chlapeckým dojmem. Mezi námi dětinskými kluky se pohyboval cize a rozhodně jako muž, spíš jako pán. Oblíbený nebyl, her a natož rvaček se neúčastnil, jen jeho sebevědomý a rozhodný tón vůči učitelům se ostatním líbil. Jmenoval se Max Demian.

Jednoho dne, jak se v naší škole tu a tam stávalo, byla z jakýchsi důvodů do naší velmi prostorné učebny umístěna ještě jedna třída. Byla to Demianova třída. My malí jsme měli biblickou dějepravu, velcí museli psát slohovou práci. Zatímco do nás vtlučkali příběh o Kainu a Ábelovi, často jsem se zadíval směrem k Demianovi, jehož tvář mě zvláštním způsobem fascinovala, a pozoroval, jak ten chytrý, jasný, neobyčejně pevný obličej se sklání nad úlohou soustředěně a pln ducha; nevypadal vůbec jako žák píšící úlohu, nýbrž jako badatel, který sleduje vlastní problémy. Příjemný mi vlastně nijak nebyl, naopak jsem cítil cosi proti němu, byla v něm přílišná nadřazenost a chlad, v jeho bytosti byla přílišná a vyzývavá jistota a oči měly výraz dospělého - to děti nikdy nemají rády - a bylo v nich trochu smutku a občas se v nich posměšně zablýsklo. Přesto mě to nutilo pořád se na něho dívat bez ohledu na to, zda byl příjemný či protivný; sotva však na mne jednou zamířil zrak, vyděšen jsem svůj pohled odvrátil. Když dnes uvažuji o tom, jak tehdy jako žák vypadal, mohu jen říci: v každém ohledu byl jinačí než ostatní, měl jakýsi naprosto

svěbytný a osobní punc, a byl proto nápadný - zároveň ale dělal všechno, jen aby nápadný nebyl, pohyboval a choval se jako přestrojený princ, který se octl mezi vesnickými kluky a ze všech sil se snaží, aby se jim podobal.

Cestou ze školy šel za mnou. Když se ostatní rozprchli, předešel mě a pozdravil. I ten pozdrav, přestože přitom napodobil náš školácký tón, byl velmi dospělý a zdvořilý.

„Nepůjdem kousek spolu?“ zeptal se vlídně. Zalichotilo mi to a přikývl jsem. Pak jsem mu popsal, kde bydlím.

„Ale, v tom domě?“ řekl s úsměvem. „Ten už znám. Nad vašimi domovními dveřmi je umístěna taková podivuhodná věc, hned mě zaujala.“

Ani jsem hned nevěděl, co má na mysli, a překvapilo mě, že patrně zná náš dům lépe než já. Zřejmě myslel ten závěrový kámen v podobě jakéhosi znaku v klenutí nad domovní bránou, jenže ten už byl za celé ty věky zploštělý a také ho často přetřeli barvou, s námi a naší rodinou, pokud mi bylo známo, neměl nic společného.

„O tom nic nevím,“ řekl jsem nesměle. „Je to nějaký pták či cosi podobného, musí to být moc staré.“

Dům prý dřív patřil nějakému klášteru.“

„To je možné,“ přikývl. „Jen si to dobře prohlédni! Tyhle věci jsou mnohdy velice zajímavé. Myslím si, že to je krahujec.“

Pokračovali jsme v chůzi, byl jsem ve velkých rozpacích. Náhle se Demian zasmál, jako by ho napadlo něco veselého.

„Byl jsem přece při vyučování ve vaší třídě,“ řekl živě. „Příběh o Kainovi, co nosí na čele znamení, že? Líbí se ti ta historie?“

Ne, zřídka kdy se mi líbilo něco z toho všeho, čemu jsme se museli učit.

Ale neodvažoval jsem se to říci, vždyť to bylo, jako by se mnou hovořil někdo dospělý. Řekl jsem, že se mi ten příběh docela líbí.

Demian mi poklepal na rameno.

„Předě mnou nemusíš nic předstírat, kamaráde. Jenže ta historie je doopravdy velmi pozoruhodná, mám za to, že je mnohem pozoruhodnější než většina ostatních, co se o nich mluví ve vyučování. Učitel o tom ani tak moc nepověděl, jen takové ty běžné věci o Bohu a hříchu atakdále. Jenže já si myslím - “ vtom se zarazil, usmál se a zeptal: „Zajímá tě to vůbec?“

„Dobrá, tak já si myslím,“ pokračoval, „že ten Kainův příběh se dá vykládat i docela jinak. Většina těch věcí, čemu nás učí, je určitě pravdivá a správná, ale je možné se na ně dívat i jinak než učitelé a většinou pak mají mnohem lepší smysl. Třeba s tím Kainem a tím jeho znamením na čele přece člověk nemůže nijak být spokojen v té podobě, jak nám to vysvětlují.“

Nezdá se ti taky? Že někdo ve sporu zabije svého bratra, to se jistě může stát, a že potom dostane strach a zkrotne, i to je možné. Ale že za svou zbabělost ještě navíc dostane jako vyznamenání řád, který ho chrání a nahání strach všem ostatním, to už je značně podivné.“

„Ovšem,“ řekl jsem se zájmem: celá věc mě začínala upoutávat. „Jenže jak ten příběh vyložit jinak?“

Plácl mě po rameni.

„Docela prostě! Co tu bylo a čím ten příběh začal, bylo to znamení. Prostě existoval jeden člověk a měl v obličejí něco, co těm druhým nahánělo strach. Neodvažovali se ho dotknout, imponoval jim, on i jeho děti. Možná anebo jistě to ale ve skutečnosti nebylo znamení na čele, jako třeba poštovní razítko, tak hrubě to v životě chodí zřídka kdy. Mnohem spíš to bylo cosi neobvyklého, stěží postřehnutelného, trochu víc ducha a smělosti ve zraku, než na co byli lidé zvyklí. Takový muž měl moc, takového muže se báli.“

Měl ‚znamení‘. Ať si to vysvětlovali, jak chtěli. A ‚ono‘ se člověku chce vždycky toho, co je pro něj pohodlné a dává mu za pravdu. Lidé pocíťovali před Kainovými dětmi strach, vždyť měly ‚znamení‘.

Pročež se znamení nevysvětlovalo jako něco, čím bylo, totiž vyznamenání, nýbrž jako opak.

Říkalo se, že ta stvoření se znamením jsou divná, a také byla. Lidé s odvahou a charakterem jsou pro ostatní vždycky značně divní. Bylo velice nepohodlné, že se vyskytl takovýto rod divných neohroženců, a tak se tomuto pokolení přisoudilo zvláštní označení a bajka, jednak jako pomsta a také trochu ‚jako odškodnění za vystálý strach. - Chápeš?“

„Ano - to znamená - Kain že vlastně ani nebyl nijak zlý? A celý ten přívědycky zaznamenaný a nevysvětlují se vždycky tak, jak by bylo správné.

Zkrátka já si myslím, že Kain byl skvělý chlapík, a jenom proto, že z něho měli strach, na něho nalepili tu historku. Ten příběh byla prostě povídačka, jaké mezi lidmi kolují, a naprostá pravda to byla potud, že Kain a jeho děti opravdu nosili něco jako „znamení“ a byli jiní než většina lidí.“ běh v bibli že vlastně není pravda?”

„Ano i ne. Tak staré, prastaré příběhy jsou pokaždé pravdivé, ale nebyly. Byl jsem celý užaslý.

„A to si i myslíš, že ani to zabití není pravda?” zeptal jsem se uchváceně.

„Ale ano! - Určitě to je pravda. Silný zabil slabého. Jestli to opravdu byl jeho bratr, o tom se dá pochybovat. Není to důležité, koneckonců všichni lidé jsou bratři. Tedy silný zabil slabého. Možná to byl hrdinský čin, možná také ne. V každém případě byli teď ostatní slabí plní strachu, velice si stěžovali, a když dostali otázku: „Tak proč prostě vy teď nezabijete jeho?“, pak neřekli: „Protože jsme zbabělci,“ ale jejich odpověď byla: „To nejde. On má znamení. Bůh ho poznamenal!“ Tak nějak musel ten podvod vzniknout. -

Ale já tě jen zdržuji. Tak sbohem!”

Zabočil do Staré uličky a zanechal mě samotného a v úžasu, jaký jsem dosud nezažil. Sotva zmizel, všechno, co řekl, mi připadalo naprosto k nevíře.

Kain ušlechtilý člověk a Ábel zbabělec! Kainovo znamení jako vyznamenání!

Bylo to absurdní. Bylo to bohaprázdne rouhání. A co Pán Bůh?

Copak nepřijal Ábelovu oběť, copak Ábela nemiloval? - Ne, taková pitomost!

A dostal jsem podezření, že si Demian ze mě chtěl ztropit posměch a vlákat mě na tenký led. Proklatě chytrý chlapík je to a jak umí mluvit, ale tohle – ne.

Přesto jsem se však nikdy o nějakém biblickém či jiném příběhu nenapřemýšlel tolik jako nyní. A už dávno jsem na Franze Kromera nezapomněl tak dokonale, celé hodiny, celý večer. Doma jsem si ten příběh ještě jednou přečetl tak, jak je vypsán v bibli, byl krátký a zřetelný, a byla to úplná pošetilost hledat pro něj nějaký zvláštní výklad. To by se pak mohl každý vrah prohlásit za miláčka Božího! Ne, je to nesmysl. Hezký byl jenom způsob, jak Demian dovedl ty věci říkat, tak zlehka a pěkně, jako by to všechno byla samozřejmost, a navíc ještě ty jeho oči!

Ovšem i se mnou nebylo něco v pořádku, dokonce jsem byl velmi v nepořádku.

Žil jsem dosud ve světě jasném a čistém, sám jsem byl něco jako Ábel, a teď jsem vězel tak dlouho v tom „druhém“, tak jsem upadl a klesl, a přece jsem v podstatě za to ani tolik nemohl! Jak to s tím tedy vlastně je? A vtom mnou probleskla jedna vzpomínka, až mi na okamžik téměř vzala dech. Toho hrozného večera, kdy se začala má současná bída, tenkrát to s mým otcem, jak jsem na okamžik jeho samého i ten jeho jasný svět a celou moudrost najednou jakoby s pohrdáním prohlédl! Ano, to jsem si já sám, sám Kain a s jeho znamením, představoval, že to znamení není žádná hanba, že je to vyznamenání a já že se svou zlobou a svým neštěstím stojím výš než otec, výš než všichni dobří a zbožní.

Tu věc jsem tenkrát neprožil formou takovéto jasné myšlenky, ale bylo to tam už všechno obsaženo, bylo to jen vzplanutí citů a podivných hnutí, působilo mi to bolest a přesto naplňovalo hrdostí.

Když jsem to zvážil - jak podivuhodně ten Demian hovořil o těch neohrožených a bázlivcích! Jak zvláštní byl jeho výklad znamení na Kainově čele! A jak jeho zrak, prazvláštně, jako zrak dospělého, přitom úžasně planul!

A neurčitě mi hlavou projela domněnka: - není on sám, ten Demian, jakýsi Kain? Proč by ho hájil, kdyby se mu necítil podobný? Proč má ve zraku takovou moc? Proč mluví tak posměšně o těch „ostatních“, bázlivcích, kteří jsou přece ti zbožní a Bůh v nich má zalíbení?

Ty myšlenky ne a ne ve mně ustát. Do studny spadl kámen, a ta studna byla moje vlastní duše. A na dlouhou, velice dlouhou dobu byla ta věc s Kainem, zabitím a znamením oním bodem, z něhož vycházely všechny moje pokusy o poznání, všechny pochybnosti a kritika.

Všiml jsem si, že se Demianem hodně zabývají i ostatní žáci. O jeho příběhu s Kainem jsem nikomu nic neřekl, ale Demian zjevně zajímal druhé i jinak. Alespoň se o něm, „nováčkovi“, šířilo mnoho pověstí.

Kdybych je všechny ještě znal, každá by na něj vrhla nějaké světlo, každá by se dala nějak vyložit. Vím už jen, že se zprvu proslýchalo, jak velmi je Demianova matka bohatá. Také se říkalo, že vůbec nechodí

do kostela a ani její syn. Prý jsou to židé, rozhlašoval jeden, ale že to mohou být i tajní mohamedáni. Dál se vyprávěly bajky o Demianově tělesné síle. Jisté bylo to, že nejsilnějšího žáka z jejich třídy, který ho vyzval na zápas a po odmítnutí mu spálal zbabělců, Demian strašlivě pokořil. Ti, co byli přítom, vyprávěli, že ho Demian prostě jen uchopil rukou za vaz a pevně stiskl a ten kluk že ihned zbledl a pak se odplížil a několik dní že vůbec nemohl hýbat paží. Ten večer se dokonce tvrdilo, že umřel. To všechno bylo chvíli v oběhu, všemu se věřilo, všechno bylo vzrušující a neobyčejné. Pak to na čas ustalo. Ale zanedlouho mezi námi školáky vyvstaly nové pověsti, tentokrát o tom, že Demian má důvěrné styky s děvčaty a že „všecko ví“.

Má záležitost s Franzem Kromerem zatím šla svou neodvratnou cestou.

Neunikl jsem mu, a i když mě občas nechával i několik dní na pokoji, byl jsem přece jen k němu připoután. Žil se mnou ve snech jako můj stín, a co mi ve skutečnosti ani neudělal, to ho ve snech nechala dělat moje fantazie a já jsem byl jeho naprostým otrokem. V těch snech - snů jsem měl vřdycky nadbytek - jsem žil víc než ve skutečnosti, a ty stíny mi ubíraly na síle a životě. Mimo jiné se mi často zdálo, jak mě Kromer týrá, jak po mně plive a klečí na mně a, což bylo ještě horší, mě svádí k těžkým zločinům - ani ne tak svádí, nýbrž mě prostě k nim svým mocným vlivem donucuje. Nejstrašnějším z těch snů, ze kterého jsem se probudil napůl šílený, byl vražedný útok na mého otce. Kromer nabrousil nůž a dal mi ho do ruky, stáli jsme za stromy v jednom stromořadí a na někoho čekali, na koho, to jsem nevěděl; ale když se blížily něčí kroky a Kromer mi stiskl paži na znamení, že to je ten, koho musím probodnout, byl to můj otec. Vtom jsem se probudil.

Mimo tyto věci jsem sice ještě myslel na Kaina a Ábela, méně však už na Demiana. Když ke mně poprvé zas přistoupil, stalo se to podivným způsobem opět ve snu. Znovu se mi totiž zdálo o tom, jak jsem týrán a znásilňován, jenže místo Kromera nyní na mně klečel Demian. A dočista nové bylo a hluboce na mě zapůsobilo to, že všechno, co jsem od Kromera zakoušel v mukách a s odporem, to jsem od Demiana snášel rád a s pocity, v nichž byly blaho a strach zastoupeny stejnou měrou. Stejný sen jsem měl dvakrát, pak místo Demiana znovu nastoupil Kromer.

Co jsem prožíval ve snech a co ve skutečnosti, to už dávno nedokážu od sebe oddělit. V každém případě má nedobrá závislost na Kromerovi pokračovala a nijak neskončila, když jsem mu ze samých drobných krádeží dlužnou částku konečně splatil. Ne, on teď o všech těch krádežích věděl, neboť se mě pokaždé vyptával, odkud ty peníze jsou, a já jsem byl v jeho rukou víc než kdy předtím. Často vyhrožoval, že všechno poví mému otci, a pak byl můj strach sotva větší než hluboká lítost nad tím, že jsem to neudělal hned na začátku sám. Avšak, vzdor veškeré mé bídě, jsem přesto nelitoval všeho, aspoň ne vždy, a jako bych občas cítil, že to všechno tak musí být. Nade mnou se vznášel osud a nebylo k ničemu chtít ho prorazit.

Rodiče nejspíš nemálo trpěli tímto stavem. Zachvátil mě jakýsi cizí duch, už jsem nepatřil do našeho společenství, které bylo tak vroucné a po němž mě často přepadala zběsilý stesk jako po ztraceném ráji. Především matka se mnou zacházela spíše jako s chorým než jako se zloduchem, ale jak se věci měly opravdu, to jsem mohl vypožorovat z chování obou mých sester. Z tohoto chování, které bylo velmi šetrné a přesto mě nekonečně trýznilo, zřetelně vycházelo najevo, že jsem pro ně jako posedlý, kterého je pro jeho stav třeba spíš litovat než plísnit, v němž se ale zahnízdilo zlo. Cítil jsem, že se za mne ostatní modlí, jinak než jindy, a pociťoval marnost těch modliteb. Často jsem cítil palčivou touhu po úlevě, prahнул jsem po tom se pořádně vyzpovídat, ale přitom jsem předem věděl, že ani matce ani otci bych nedokázal všechno náležitě povědět a vysvětlit. Věděl jsem, že by to přijali vlídně, že by ke mně byli šetrní, ba mě i litovali, ale že by mi docela neporozuměli, chápali by to všechno jako jakési vykojení, a on to přece byl osud.

Vím, leckdo neuvěří, že dítě ani ne jedenáctileté je s to takto cítit. Takovým lidem svou věc nevyprávím. Vyprávím ji těm, kdo člověka znají lépe.

Dospělý, který se naučil proměňovat část svých pocitů v myšlenky, tyto myšlenky u dítěte postrádá a má tedy za to, že se tu nevyskytují ani zážitky.

Já jsem však jen zřídka kdy ve svém životě tak hluboce prožíval a trpěl jako tenkrát.

Jednoho deštivého dne si mě můj trýznitel předvolal na Hradní náměstí a tak jsem tam stál a nohou rýpal v mokřím kaštanovém listí, které se stále snášelo z černých stromů zmáčených krupěmi. Peníze jsem

neměl, ale schoval jsem si předtím dva koláče a měl je s sebou, abych Kromerovi mohl dát aspoň něco. Už dávno jsem tomu přivykl, takhle někde postávat v koutě a čekat na něj, často velmi dlouho, a bral jsem to prostě tak, jak člověk bere to, co se nedá změnit.

Konečně se Kromer objevil. Tentokrát se nezdržel dlouho. Párkrát mě dloubl do žeber, zasmál se, vzal si koláče, dokonce mi nabídl vlhkou cigaretu, kterou jsem ale nepřijal, a byl přívětivější než obvykle.

„Počkej,” řekl na odchodu, „abych nezapomněl - příště bys s sebou mohl vzít svou sestru, tu starší. Jak se vůbec jmenuje?”

Nic jsem nechápal, také jsem nic na to neřekl. Jen jsem se na něj udiveně díval.

„Nedošlo ti to? Přivedeš sestru!”

„Ale, Kromere, to nejde. To nesmím, a ona by taky nepřišla.”

Byl jsem připraven na to, že přijde zas nějaké nové týrání a záminka.

Dělával to často, vyžadoval něco nemožného, aby ve mně vzbudil hrůzu, ponižoval mě a potom se sebou nechal vyjednávat. Musel jsem se pak vykoupit penězi nebo nějakými dárky.

Tentokrát byl ale docela jiný. Mé zdráhání ho skoro ani nerozzlobilo.

„No,” řekl nato, „ty si to ještě rozmyslíš. Chci se s tvou sestrou seznámit.

Však ono to nějak půjde. Prostě ji vezmeš s sebou na procházku a já se přidám.

Zítra na tebe zapískám a ještě to spolu projednáme.”

Když byl z dohledu, teprve mi začalo svítat o smyslu jeho žádosti. Byl jsem ještě naprosté dítě, ale z všelijakých zvěstí jsem věděl, že hoši a dívky, když trochu dospějí, mohou spolu tropit nějaké tajemné, pohoršlivé a zakázané věci. A já teď tedy mám - náhle jsem jasně pochopil, co to je za hrůzu!

Okamžitě jsem se rozhodl, že to nikdy neudělám. Ale co se pak stane a jak se mi Kromer pomstí, na to jsem se ani neodvažoval pomyslet. Nastávalo pro mě nové utrpení, jako by už toho nebylo dost.

V beznaději jsem přecházel prázdným náměstím, ruce v kapsách. Nová muka, nové otroctví!

Vtom na mě zavolal svěží, hluboký hlas. Vyděsil jsem se a dal se na útěk. Někdo běžel za mnou, zezadu mě jemně uchopila něčí ruka. Byl to Max Demian.

Vzdal jsem se.

„To jsi ty?” řekl jsem nejistě. „Tys mě ale vylekal!”

Zadíval se na mě a nikdy neměl jeho pohled víc dospělosti, převahy a pronikavosti než teď. Už dlouho jsme spolu nemluvili.

„To je mi líto,” řekl se svou navyklou zdvořilostí a přitom velice rozhodně.

„Ale poslyš, proč by se měl člověk nechat polekat?”

„No, to se přece může stát.”

„Zdá se. Ale podívej se: když se někoho tak polekáš, potom ten někdo začne uvažovat. Je mu to divné, vyvolá to zvědavost. Ten někdo si pomyslí, to je zvláštní, že se tak dáš vyděsit, a pomyslí si dál: takové to je, jen když člověk má strach. Zbabělci mají vždycky strach; ale já si myslím, že ty vlastně zbabelec nejsi. Že? Samozřejmě nejsi také žádný hrdina. Jsou věci, ze kterých máš strach; jsou také lidé, kterých se bojíš. A to by člověk nikdy neměl. Ne, z lidí člověk nikdy nemá mít strach. Mě se přece nebojíš? Či ano?”

„Ne, ne, vůbec ne.”

„No tak vidíš. Ale jsou lidé, ze kterých máš strach?”

„Já nevím... Nech mě být, co vlastně po mně chceš?”

Držel se mnou krok - zrychlil jsem předtím chůzi, pomýšlel jsem na útěk - a z boku jsem cítil pohled.

„Aspoň předpokládej,” začal nanovo, „že to s tebou myslím dobře. Strach ze mě v žádném případě mít nemusíš. Rád bych s tebou udělal pokus, je to legrace a můžeš se přitom naučit něčemu, co je moc užitečné. Dávej pozor!

- Tak se tedy pokusím o umění, kterému se říká čtení myšlenek. Není to žádné čarování, ale když člověk neví, jak se to dělá, pak to vypadá hodně podivně. Lidé se tím dají náramně překvapit. - Tak se o to pokusíme. Takže: mám tě rád anebo se o tebe zajímám a chci teď vypátrat, jak to vypadá v tobě uvnitř. Už jsem k tomu udělal první krok. Vylekal jsem tě - jsi tedy lekavý. Jsou tedy věci a lidé, kterých se bojíš. Kde je příčina? Z nikoho není třeba mít strach. Jestliže se někoho bojíme, je to proto, že jsme tomu někomu poskytli nad sebou moc. Například jsme provedli něco špatného a ten druhý to ví -pak má

nad tebou moc. Chápeš? To je přece jasné, ne?"

Díval jsem se mu bezmocně do obličeje, který byl jako vždy vážný a chytrý, a také vlídný, ale beze vší něžnosti, spíše přísný. Byla v něm spravedlnost či cosi podobného. Nevěděl jsem, co se se mnou děje; stál přede mnou jako nějaký čaroděj.

„Pochopils to?" zeptal se ještě jednou.

Přikývl jsem. Říci něco jsem nedokázal.

„Vždyť jsem ti řekl, že čtení myšlenek vypadá divně, ale jde to docela přirozeně. Mohl bych ti například poměrně přesně povědět, co sis o mně myslel, když jsem ti tehdy vykládal příběh o Kainu a Ábelovi. Ale to sem teď nepatří. Taky považuji za možné, že se ti o mně někdy zdálo. Ale nechme toho. Jsi chytrý chlapec, většina jsou takoví hlupáci! Občas si rád popovídám s nějakým chytrým hochem, ke kterému mám důvěru. Nemáš snad nic proti tomu?"

„Kdepak. Jen ale vůbec nechápu -"

„Zůstaňme ještě u toho legračního pokusu! Zjistili jsme tedy: chlapec S. je lekavý - bojí se někoho - má pravděpodobně s tím někým tajemství, které ho velmi zatěžuje. - Je to tak nějak?"

Jako ve snu jsem podléhal jeho hlasu, jeho vlivu. Jen jsem přikyvoval.

Copak tu nepromlouval hlas, který mohl vycházet pouze ze mne samotného?

Který všechno ví? Který všechno ví lépe a jasněji než já sám?

Demian mě mohutně plácl přes rameno.

„Takže to souhlasí. To jsem si mohl myslet. Teď už jen jedinou otázku: víš, jak se jmenuje ten kluk, co odtud před chvílí odcházel?"

Zhloubi jsem se vyděsil, mé vypátrané tajemství se bolestně svíjelo zpátky dovnitř, nechtělo se mu ven na světlo.

„Jaký kluk? Žádný tu nebyl, jen já."

Jenom ven s tím," smál se. „Jak se jmenuje?"

Zašeptal jsem: „Myslíš Franze Kromera?"

Spokojeně přikývl.

„Bravo! Jsi pašák, ještě z nás budou přátelé. Ale teď ti musím něco říct: ten Kromer či jak se jmenuje, to je darebák. Jeho obličej mi říká, že je ničema.

Co ty na to?"

„Ano, ano," povzdechl jsem si, „je darebák, je to d'ábel! Ale on se nesmí nic dovědět! Pro živého Boha, on se nesmí nic dovědět! Znáš ho? Zná on tebe?"

„Jen se uklidni! Je pryč a nezná mě - ještě mě nezná. Ale docela rád bych se s ním seznámil. Chodí do obecné školy?"

„Ano."

„Do které třídy?"

„Do páté. - Ale nic mu neříkej! Prosím tě, jen mu nic neříkej!"

„Bud' klidný, nic se ti nestane. Nejspíš nemáš chuť mi o tom Kromerovi povědět trochu víc?"

„Nemůžu! Ne, nech mě!"

Chvilí mlčel.

„Škoda," řekl, „mohli jsme v tom pokusu ještě dál pokračovat. Jenže nechci tě trápit. Ale chápeš, že ten tvůj strach před ním není nic správného?"

Takový strach nás úplně ničí, toho se člověk musí zbavit, i ty, chceš-li, aby z tebe byl správný chlapík. Rozumíš?"

„Jistě, máš úplně pravdu... jenomže to nejde. Vždyť ty nevíš..."

„Už jsi poznal, že vím leccos, víc než sis dokázal pomyslet. - Dlužíš mu snad peníze?"

„Ano, to taky, ale to není to hlavní. Nemůžu ti to říct, nemůžu!"

„Tak ti tedy nijak nepomůže, když ti dám tolik, kolik mu dlužíš? - Mohl bych ti ty peníze beze všeho dát."

„Ne, ne, o to nejde. A jenom tě prosím: nikomu o tom neříkej! Ani slovo!"

To by pro mě bylo hrozné neštěstí!"

„Spolehni se na mě, Sinclair. Jednou mi ta vaše tajemství povíš -"

„Nikdy, nikdy!" vykřikl jsem zprudka.

„Jak si přeješ. Měl jsem na mysli jen to, že mi možná později někdy povíš víc. Pouze dobrovolně, to se rozumí samo sebou. Přece si nemyslíš, že budu stejný jako Kromer?"

„Ale kdepak - jenže ty o ničem nevíš!"

„Vůbec o ničem. Jenom o tom přemýšlím. A já nikdy nebudu jako Kromer, to mi věř. Taký mi nejsi nic dlužen."

Dlouho jsme mlčeli a já se pomalu uklidňoval. Ale bylo mi stále záhadnější, jak Demian všechno věděl.

„Půjdu teď domů," řekl a zahalil se v tom dešti těsněji do svého pláště.

„Jen bych ti ještě jednou rád připomněl - když už jsme se dostali tak daleko -, měl by ses toho dareby zbavit! A nepůjde-li to opravdu nijak jinak, tak ho zab! Líbilo by se mi to a zaimponovalo, kdybys to udělal. I bych ti pomohl."

Znovu mě přepadl strach. Najednou jsem se znovu rozpomněl na příběh o Kainovi. Udělalo se mi nanic a dal jsem se tiše do pláče. Té hrůzy kolem mě bylo už příliš.

„Jen klid," usmíval se Max Demian. „Jdi pěkně domů! My už to zvládneme."

I když zabít ho by bylo to nejjednodušší. V takových věcech je to nejjednodušší také i to nejlepší. U toho svého přítelíčka Kromera nejsi zrovna v nejlepších rukou."

Vrátil jsem se domů a připadalo mi, jako bych byl pryč celý rok. Všechno vypadalo jinak. Mezi mnou a Kromerem se objevilo něco jako budoucnost, cosi jako naděje. Už jsem nebyl sám! A až nyní jsem viděl, jak strašně sám jsem byl se svým tajemstvím po celé ty dlouhé týdny. A ihned mě napadlo, co jsem už tolikrát promyslel: že by mi zpověď před rodiči ulevila, ale přesto mě docela nevykoupila. A teď jsem se málem vyzpovídal, někomu jinému, cizinci, a tušení vykoupení mi prudce zavanulo vstříc jako silná vůně!

Vzdor tomu nebyl můj strach zdaleka ještě překonán a já jsem byl připraven na ještě dlouhé a hrozné půtky se svým nepřítelem. Tím podivuhodnější mi připadalo, že všechno proběhlo tak v tichosti, tak dočista vskrytu a klidně.

Kromerovo hvízdnutí před naším domem se neozvalo, jeden den, dva dny, tři dny, celé týdny.

Neodvažoval jsem se tomu vůbec uvěřit a vnitřně jsem byl na číhané, jestli zčistajasna, právě když to člověk vůbec nečeká, nebude zase dole čekat. Ale nečekal, neobjevoval se! S nedůvěrou vůči nové svobodě jsem tomu pořád ještě docela nevěřil. Až jsem konečně sám na Franze Kromera narazil.

Scházel právě Provaznickou uličkou, přesně proti mně. Když mě spatřil, pustě se ušklíbl a obrátil se, aby mě nemusel potkat.

Neslýchaný okamžik pro mě! Můj nepřítel přede mnou prchá! Můj ďábel má ze mne strach! Celým tělem mi projela radost a překvapení.

V těch dnech se opět jednou ukázal Demian. Počkal na mě před školou.

„Pozdrav Bůh," řekl jsem.

„Dobré ráno, Sinclair. Chtěl jsem si jen zas vypošlechnout, jak se ti vede."

Kromer tě teď snad nechává už na pokoji, ne?"

„To je tvoje dílo? Ale jaks to dokázal? Jak? Vůbec to nechápu. Už po něm není ani vidu ani slechu."

„To je dobře. Kdyby se snad někdy zas ukázal - myslím si, že to neudělá, jenže on je drzoun - stačí, abys mu řekl, ať si vzpomene na Demiana."

„Ale jaká je tu souvislost? Pohádal ses s ním a namlátil mu?"

„Ne, to mi moc nesedí. Jen jsem si s ním promluvil, jako i s tebou, a přitom jsem mu mohl vyložit, že pro něj bude výhodné, když tě nechá na pokoji."

„Snad jsi mu nedal peníze?"

„Ne, chlapečku. Tu cestu jsi přece už vyzkoušel ty."

Rozloučil se, jakkoli jsem se pokoušel se ho vyptávat, a já jsem zůstal stát s tím starým pocitem stísněnosti vůči němu, v němž se prazvláštně mísily vděčnost a ostych, obdiv a strach, náklonnost a vnitřní zábrana.

Předsevzal jsem si, že se s ním brzy shledám a pak že si s ním o všem víc pohovořím, i o té věci s Kainem.

Nedošlo k tomu.

Vděčnost není ctností, v kterou věřím, a vyžadovat ji od dítěte mi připadá nemístné. A tak se proto nijak

nedívím svému naprostému nevděku, jaký jsem projevil vůči Demianovi. Dnes s jistotou věřím, že kdyby mě on byl nevysvobodil z Kromerových drápů, byl bych měl život chorobný a zkažený.

Toto vysvobození jsem už tehdy pocíťoval jako největší událost svého mladého života - jenže samotného osvoboditele, jakmile vykonal zázrak, jsem klidně pominul.

Jak řečeno, nevděk mi nepřipadá divný. Podivný pro mě je jen nedostatek zvědavosti, jaký jsem projevil. Jak to, že jsem dokázal klidně přežít jediný den, aniž jsem projevil snahu se víc přiblížit tajemstvím, se kterými mě seznámil Demian? Jak jsem dokázal potlačit lačnost dovědět se víc o Kainovi, o Kromerovi, o čtení myšlenek?

Sotva se to dá pochopit, a přece je tomu tak. Najednou jsem se vymotal z d'áblových sítí, znovu jsem před sebou uviděl svět světla a radosti, záchvaty strachu a škrtivého bušení srdce byly ty tam. Kletba byla zlomena, už jsem nebyl trýzněný zatracenec, znovu jsem byl školák jako vždycky.

Má povaha se snažila získat co nejrychleji zas rovnováhu a klid, a tak především usilovala o to, aby ze sebe setřásla tu spoustu ohavností a ohrožení a zapomněla na ně. Podivuhodně rychle mi celý ten dlouhý příběh mé viny a zastrašení vyklouzl z paměti a zjevně nezanechal žádné jizvy a otisky.

Že jsem se stejně rychle snažil zapomenout i na svého pomocníka a zachránce, i to dnes chápu. Ze slzavého údolí svého prokletí, z toho hrůzného otroctví u Kromera jsem veškerým puzením a všemi silami své poskvrněné duše prchal zpátky tam, kde jsem předtím byl tak šťastný a spokojený: do ztraceného ráje, který se znovu otevřel, do jasného světa otcova a matčina, k sestřám, do vůně čistoty, do Ábelovy bohulibosti.

Už den po tom krátkém rozhovoru s Demianem, když jsem konečně byl zcela přesvědčen o své znovunabyté svobodě a už se nebál, že se zlé zase navrátí, učinil jsem to, co jsem si tak často a toužebně přál - vyzpovídal jsem se. Šel jsem za matkou, ukázal jí pokladničku, jejíž zámek jsem poškodil a do níž jsem vložil hrací žetony místo peněz, a vyprávěl jsem jí, jak dlouho jsem byl vlastní vinou připoután k tomu zlému trýzniteli. Nepochopila všecko, ale viděla můj změněný zrak, slyšela můj změněný hlas, cítila, že jsem uzdravený, že jsem jí vrácen.

A tak jsem se vznešenými pocity slavil svátek znovupřijetí, návrat marnotratného syna. Matka mě dovedla k otci, opakoval jsem svůj příběh, otázky se mísily s výkřiky překvapení, oba rodiče mě hladili po vlasech a po té dlouhé tísně se znovu nadýchli. Všechno bylo nádherné, všechno jako v pohádkách, všecko vyústilo v nádhernou harmonii.

Do této harmonie jsem se utíkal s opravdovou náruživostí. Nemohl jsem se dost nabažít toho, že opět mám svůj mír a důvěru rodičů, stal se ze mne vzorný domácí hoch, hrál jsem si se sestrami víc než kdy jindy a při pobožnostech jsem zpíval ty milé, staré písně s pocitem toho, kdo byl vykoupěn a obrátil se. A to ze srdce, nic lživého na tom nebylo.

A přesto to nebylo úplně v pořádku! A to je ten bod, z něhož se jediné popravdě vysvětluje má zapomnětlivost vůči Demianovi. Jemu jsem se měl vyzpovídat! Zpověď by byla dopadla méně dekorativně, ale pro mě by byla plodnější. A já jsem se teď všemi kořeny upínal k svému dřívějšímu, rajskému světu, navrátil jsem se a byl v milosti přijat. K tomuto světu však Demian nikterak nepatřil, nehodil se do něj. I on byl, jinak sice než Kromer, ale přesto - i on byl svůdce, i on mě poutal k tomu druhému, zlému, špatnému světu, a o tom jsem já teď už navždy nechtěl nic vědět. Nemohl jsem a ani nechtěl teď vydat napospas Ábela a pomáhat oslavovat Kaina, vždyť jsem se právě sám znovu stal Ábelem.

To byly vnější souvislosti. Vnitřní souvislost byla však tato: Byl jsem sice z Kromerových a d'áblových rukou vysvobozen, ale nikoli vlastní silou a vlastními činy. Pokusil jsem se kráčet po stezkách světa a ony pro mě byly příliš kluzké. A když mě pak zachránil zásah přátelské ruky, bez ohlednutí kolem sebe jsem se utekl do matčina klína a do bezpečí hýčkané, zbožné dětskosti. Dělal jsem ze sebe mladšího, závislejšího, dělal jsem ze sebe menší dítě, než jsem byl. Závislost na Kromerovi jsem musel nahradit novou, neboť jít sám jsem nedokázal. A tak jsem ve svém slepém srdci zvolil závislost na otci a matce, na tom starém, milovaném, jasném světě", o němž jsem přece však už věděl, že není jediný. Kdybych to byl neudělal, byl bych se musel přidržet Demiana a jemu věřit. Že jsem to neučinil, jevílo se mi tehdy jako oprávněná nedůvěra k jeho zarážejícím myšlenkám; v podstatě to nebylo nic jiného než strach. Vždyť Demian by ode mne byl požadoval víc, než žádali rodiče, mnohem víc, byl by se mě povzbuzováním a

napomínáním, posměchem a ironií pokusil přivést k větší samostatnosti.

Ach, to dnes dobře vím: nic na světě není člověku protivnější, než jít cestou, která ho přivádí k sobě samému!

Přesto jsem asi o půl roku později nedokázal odolat pokušení a na jedné procházce se zeptal otce, co je třeba si myslet o tom, že leckterí lidé prohlašují Kaina za lepšího, než byl Ábel.

Velmi ho to udivilo a vysvětlil mi, že to není pojetí nikterak nové. Že se vynořilo už v předkřesťanské době a že tak učily některé sekty a jedna z nich si říkala „kainité“. Ale že ta nauka není přirozeně nic jiného než d'áblův pokus zničit naši víru. Neboť věří-li se, že Kain byl v právu a ne Ábel, pak z toho plyne závěr, že se Bůh zmylil, že tudíž biblický Bůh není správný a jediný Bůh, nýbrž falešný. Skutečně prý kainité také podobné věci učili a kázali: jenže toto kacířství je už dávno v lidstvu vymýceno a on se jen diví, že se můj spolužák o tom cosi mohl dovědět. Nicméně že mě se vši vážností vybízí, ať takových myšlenek zanechám.

KAPITOLA TŘETÍ

Lotr

Mnoho pěkného, něžného a milého by se dalo vyprávět o mém dětství, o bezpečí u otce a matky a jejich lásce k dítěti, o spokojeném hravém životě v prostředí mírnosti, přívětivosti a světla. Mě však zajímají jen ty kroky, které jsem učinil v životě, abych dospěl sám k sobě. Všechna ta hezká spočinutí, ostrůvky štěstí a ráje, jejichž půvab jsem dobře poznal, nechávám probleskovat z dálky a netoužím po tom, abych do nich znovu vstoupil.

Proto, dokud ještě prodlévám u svého chlapectví, hovořím jen o tom novém, co mi přicházelo vstříc, co mě hnalo kupředu a strhávalo.

Nárazy toho „druhého světa“ se dostavovaly neustále a pokaždé s sebou přinášely strach, zábrany a špatné svědomí, vždy to byla revoluce ohrožující mír, ve kterém bych rád byl setrval.

Nadešla léta, kdy jsem znovu musel odhalit, že ve mně žije nějaký prazákladní pud a ten že se v tom dovoleném a jasném světě musí stáhnout a ukrývat. Jako každého člověka, tak i mě přepadlo probouzející se vědomí pohlaví jako nepřítel a ničitel, jako cosi zakázaného, jako pokušení a hřích.

To, co hledala má zvědavost, co ve mně vyvolávaly sny, rozkoš a strach, ono velké tajemství puberty, to se naprosto nehodilo do hýčkaného blaženství a míru mého dětství. Dělal jsem to jako všichni. Vedl jsem dvojí život dítěte, které už dítětem není. Mé vědomí žilo v tom, co znamenalo domov a bylo dovoleno, a popíralo onen z dřímoty se probouzející nový svět. Vedle toho jsem prožíval jakési podhladinové sny, puzení a přání, přes něž můj vědomý život zbudovával stále úzkostnější mosty, nebol svět dítěte se ve mně hroutil. Jako téměř všichni rodiče, ani moji nebyli nápomocni při probouzení životních pudů ve mně, nemluvalo se o tom. S neúnavnou starostlivostí pouze pomáhali mým beznadějným pokusům popírat skutečnost a nadále přebývat v dětském světě, stále neskutečnějším a vylhanějším. Nevím, jsou-li rodiče s to v té věci mnoho učinit, a nic svým rodičům nevyčítám.

Bylo mou věcí vyrovnat se sám se sebou a najít svou cestu, a tuto věc jsem dělal špatně jako většina těch, jimž se dostalo dobrého vychování.

Každý člověk prožívá tuto nesnáz. Pro člověka průměrného je v jeho životě toto bodem, kde požadavek vlastního života se dostává do nejtvrďšího střetu s okolím, kde se cesta vpřed musí vybojovávat tím nejurputnějším způsobem. Mnozí to umírání a znovuzrození, jež je naším osudem, prožívají jen jedinkrát v životě právě v tomto období, kdy se dětství rozpadá a pozvolna hroutí, kdy všechno, co jsme si zamilovali, nás chce opustit a my náhle kolem sebe cítíme samotu a smrtelný chlad vesmíru. Velmi mnoho lidí na tomto útesu uvízne a po celý život bolestně lpí na tom, co neodvolatelně minulo, ve snu o ztraceném ráji, na tom nejhorším a nejvražednějším ze všech snů.

Avšak zpět k příběhu. Pocity a snové představy, v nichž se mi ohlašoval konec dětství, nejsou natolik důležité, abych o nich vyprávěl. Důležité bylo to, že tu opět byl onen „temný svět“, onen „druhý svět“. Co kdysi byl Franz Kromer, to nyní vězelo ve mně samotném. A tak ten „druhý svět“ opět nade mnou získal moc i zvenčí.

Od příhody s Kromerem uplynulo několik let. Ona dramatická doba plná provinění byla tehdy ode mne velmi vzdálená, jako by se zlý sen rozplynul v nic. Franz Kromer dávno z mého života už zmizel, sotva

jsem si na něco vzpomněl, když jsme se někdy potkali. Druhá důležitá postava mé tragédie však, Max Demian, z mého okruhu tak docela nezmizela. Přesto dlouhou dobu stál na okraji, viditelný, ale bez působnosti. Až ponenáhlu se opět přiblížil, znovu jsem pocítil paprsky jeho síly, jeho vlivu.

Snažím se rozpomenout se, co si o Demianovi pamatuji z té doby. Možná jsem s ním rok nebo víc ani jednou nepromluvil. Vyhýbal jsem se mu a on se také nijak nevnucoval. Snad občas, když jsme se potkali, na mě kývl.

Zdávalo se mi tenkrát, že v té jeho přívětivosti je nádech výsměchu či ironické výčitky, ale to mohla být jen má představa. Příběh, který jsem s ním prožil, a jeho tehdejší zvláštní vliv na mě - jako bychom na ně byli zapomněli, on i já.

Zpřítomňuji si jeho postavu, a jak se tak na něj rozpomínám, uvědomuji si, že přece jen byl přítomen a že jsem si ho všímá. Vidím ho, jak jde do školy, sám nebo mezi jinými většími žáky, vidím, jak mezi nimi kráčí cizí, osamělý a tichý jako nějaká hvězda obklopená vlastní atmosférou a žijící podle vlastních zákonů. Nikdo ho neměl rád, nikdo s ním nebyl zdůvěrnělý, pouze jeho matka, a i poměr k ní jako by nebyl poměr dítěte, nýbrž dospělého.

Učitelé ho ponejvíce nechávali na pokoji, byl dobrým žákem, ale nesnažil se nikomu zalíbit, a tu a tam jsme se z různých pověstí dovídali o slově, poznámce či odpovědi, které prý pronesl před nějakým učitelem a které neměly daleko do strohé výzvy či ironie.

Se zavřenýma očima se na něj rozpomínám a vidím před sebou vyvstávat obraz. Kde to bylo? Ano, už to mám. Bylo to na ulici u nás před domem.

Jednoho dne jsem ho uviděl, jak stojí, zápisník v ruce, a něco kreslí. Obkresloval si ten starý znak s ptákem nad našimi domovními vraty. Stál jsem u okna, schovaný za závěsem, a díval se na něj, v hlubokém údivu jsem pozoroval jeho soustředěný, chladný, jasný obličej, obrácený k domovnímu znamení, obličej muže, badatele či umělce, svrchovaný a plný vůle, prazvláštně jasný a chladný, s vědoucima očima.

A opět další obraz. Bylo to o něco později, na ulici; všichni jsme cestou ze školy stáli kolem koně, který se náhle svalil. Kůň, ještě zapřažený k oji, ležel před povozem, zmateně a žalostně funěl rozšířenými nozdrami do vzduchu a krvácel z neviditelné rány, bílý silniční prach po jeho boku pozvolna temně prosakoval. Když jsem se s pocitem nevolnosti od tohoto pohledu odvrátil, spatřil jsem Demianův obličej. Nevtláčil se dopředu, stál až docela vzadu, uvolněný a s elegancí, jak se to k němu patřilo. Pohledem utkvíval na tom koni a znovu v něm byla ta hluboká, tichá, téměř fanatická a přesto vášněprochá soustředěnost. Dlouho jsem se na něj musel dívat a pocítil jsem tehdy, ještě naprosto nevědomě, něco velmi zvláštního. Díval jsem se na Demianovu tvář a viděl jsem nejen to, že to není tvář chlapecká, nýbrž tvář muže; viděl jsem víc, připadalo mi, že vidím anebo že cítím, že to není ani mužská tvář, nýbrž cosi ještě jiného. Jako by v ní bylo něco i z tváře ženy, a ten obličej mi výslovně na okamžik nepřipadal ani mužský, ani dětský, ani starý či mladý, nýbrž jakoby tisíce let starý, jaksí na času nezávislý, ražený snad jiným časem, než který žijeme my. Takhle dokázala vypadat zvířata nebo stromy anebo hvězdy - nevěděl jsem, co a jak, nepocíťoval jsem přesně to, co teď o tom říkám jako dospělý, ale něco obdobného.

Možná byl krásný, možná se mi líbil, možná mi byl i protivný, to také nebylo nijak rozhodující. Jen jsem viděl: je jiný než my, byl jako nějaké zvíře, nějaký duch anebo nějaký obraz, nevím, jaký byl, ale byl jiný, nepředstavitelně jiný než my všichni.

Víc mi ta vzpomínka neříká a je možné, že i toto čerpám zčásti už z pozdějších dojmů.

Až když jsem byl o pár let starší, dostal jsem se s ním opět do bližšího kontaktu. Demian, jak by to byl zvyk vyžadoval, nebyl potvrzován se svým ročníkem, a také o tom se hned zase vyskytly pověsti. Ve škole se znovu tvrdilo, že je vlastně žid, ne, že je pohan, a jiní se dušovali, že on i jeho matka nepatří vůbec k žádnému náboženství anebo zas že jsou členy jakési vybájené sekty. V souvislosti s tím si vzpomínám, že jsem slyšel i podezření, že se svou matkou žije jako s milenkou. Asi to bylo tak, že byl dosud vychováván bezkonfesijně a to nyní vedlo k obavám, že to bude pro jeho budoucnost nepříznivé. V každém případě se jeho matka rozhodla, že ho teď, o dva později než jeho vrstevníky, pošle do konfirmačního vyučování.

A tak došlo k tomu, že byl při této výuce po několik měsíců mým spolužákem.

Určitou dobu jsem se ho zcela stranil, nechtěl jsem s ním nic sdílet, byl pro mě příliš opředen pověstmi a tajemstvími, ale především mi vadil pocit zavázanosti, který ve mně přetrvával od té aféry s Kromerem. A sám jsem tenkrát měl ažaž co dělat se svými vlastními tajemstvími. Příprava na konfirmaci byla pro mě časově shodná s rozhodujícím poučením ve věcech pohlaví a vzdor dobré vůli můj zájem o zbožné naučení tím značně utrpěl.

Věci, o nichž hovořil duchovní, se vyskytovaly daleko ode mne v jakémisi tichém a posvátném neskutečnu, byly možná docela hezké a cenné, jenže nikterak aktuální a vzrušující, a to ty druhé věci byly právě nejvyšší měrou.

Čím víc jsem nyní v důsledku svého stavu byl vůči vyučování lhostejnější, tím víc můj zájem opět mířil k Maxu Demianovi. Jako by nás cosi spojovalo. Musím tuto nit sledovat co nejpřesněji. Pokud jsem s to si vzpomenout, začalo to při jedné hodině časně ráno, kdy se ve třídě ještě svítilo.

Náš učitel náboženství se při výkladu dostal k příběhu o Kainovi a Ábelovi.

Sotva jsem tomu věnoval nějakou pozornost, byl jsem ospalý a skoro neposlouchal.

Vtom farář zvýšeným hlasem začal důrazně hovořit o Kainově znamení. A v té chvíli jsem ucítil cosi jako dotek či připomínku, a když jsem vzhlédl, uviděl jsem, jak se z předních lavic ke mně otáčí Demianův obličej s jasnými, výmluvnými očima, jejichž výraz mohl znamenat stejně tak výsměch jako vážnost.

Jeho pohled trval pouhý okamžik a já jsem najednou s napětím naslouchal farářovým slovům, poslouchal, co vypráví o Kainovi a Ábelovi, a hluboko v nitru cítil, jak vím, že to není tak, jak on to učí, ale že se na to dá dívat i jinak, že tu je možná kritika!

V té minutě se mezi Demianem a mnou opět navázalo spojení. A jak zvláštní - sotva jsem v duši pocítil onu jistou sounáležitost, jako by se to magicky přeneslo i do prostoru. Nevěděl jsem, zda to on sám dokázal či byla-li to pouhá náhoda - tehdy jsem ještě pevně věřil v náhody -, za několik dní si Demian v hodině náboženství vyměnil místo a seděl přímo přede mnou (pamatuji si ještě dobře, jak jsem zrána ve třídě, kde to hrozně páchlo jako v chudobinci, rád do sebe z jeho šije sál vůni jemného, čerstvého mýdla!), a za dalších několik dní si opět přisedl, a to přímo vedle mě, a tam také zůstal, celou zimu i celé jaro.

Ranní hodiny se tím zcela změnily. Už nebyly ospalé a nudné. Těšil jsem se na ně. Leckdy jsme pastorovi oba naslouchali s největší soustředěností, a stačil jediný pohled mého souseda, abych byl upozorněn na nějaký pozoruhodný příběh či zvláštní výrok. A zase jiný jeho pohled, zcela určitý, byl dostatečnou výzvou k tomu, aby ve mně vzbudil kritiku a pochybnosti.

Velmi často jsme ale byli špatní žáci a z vyučování neslyšeli nic. Demian byl k učitelům i spolužákům vždy velmi slušný, nikdy jsem neviděl, že by vyváděl školácké hlouposti, nikdy ho nikdo neslyšel se hlasitě smát či se bavit, nikdy ho učitelé nemohli pokárat. Avšak zcela potichu, spíš znamenitými a pohledy než šepem, dokázal, abych se podílel na tom, čím se právě zaměstnával. A to byly zčásti opravdu podivuhodné věci.

Kupříkladu mi řekl, kteří ze žáků ho zajímají a jak je zkoumá. Leckteré znal přesně. Před hodinou mi řekl: „Když ti dám palcem znamení, pak se tamhleten po nás podívá anebo se poškrábe na krku a tak podobně.“ Při hodině potom, kdy jsem často na to už sotva pomyslel, Max ke mně s nápadným výrazem otočil palec a já jsem se rychle podíval na označeného žáka a pokaždé viděl, jak jakoby loutka vedená na drátku dělá požadovaný pohyb.

Žadonil jsem, ať Max se o to pokusí také u učitele, ale to udělat nechtěl.

Ovšem jednou, když jsem přišel do třídy a řekl mu, že jsem se na dnešek nenaučil úkol a hrozně doufám, že se mě farář dnes na nic nezeptá, pomohl mi. Farář vybíral žáka, aby mu odříkal kousek z katechismu, a jeho pátravý zrak spočinul na mé provinilé tváři. Pomalu přišel až ke mně, ukázal na mě prstem a užuž měl na rtech moje jméno - když vtom najednou se zarazil či zneklidněl, zatahal si za límec, přistoupil k Demianovi, který se mu upřeně díval do obličeje, jako by se ho chtěl na něco zeptat, pak se překvapivě opět odvrátil, chvíli kašlal a nakonec vyvolal někoho jiného.

Až postupně jsem si povšiml, zatímco mě tyhle žerty velmi bavily, že si můj přítel zrovna tak pohrává i se mnou. Přiházelo se, že jsem cestou do školy měl náhle pocit, že Demian jde kousek za mnou, a když jsem se otočil, opravdu tam byl.

„Opravdu dokážeš, aby si někdo myslel to, co chceš ty?“ zeptal jsem se ho.

Ochotně mi odpověděl, klidně a věcně, tím svým dospělým způsobem.

„Ne," řekl, „to nejde. Člověk totiž nemá svobodnou vůli, i když to farář tvrdí. Druhý si ani nedokáže myslet, co chce, ani já ho nedokážu přimět k tomu, aby si myslel to, co chci já. Ale je možné někoho důkladně pozorovat a pak se dá celkem přesně říci, co si myslí či co cítí, a pak se také většinou dá předpovědět, co udělá v nejbližším okamžiku. Je to docela prosté, jenom to lidé nevědí. Přirozeně to potřebuje cvik. Například mezi motýly existují mury, u kterých jsou samičky mnohem vzácnější než samečci. Motýli se rozmnožují stejně jako ostatní živočichové, samec oplodňuje samici a ta potom klade vajíčka. Když tedy vezmeš od těch mūr jednu takovou samičku - a přírodovědci to často vyzkoušeli -, tak k té samičce v noci přilétají motýlí samečci z několikahodinových vzdáleností! Několik hodin, představ si!

Na celé kilometry daleko ucítí všichni samečci tu jedinou samičku, která se tam někde vyskytuje! Jsou pokusy to vysvětlit, ale jde to těžko. Musí to být nějaký zvláštní čich či co, asi jako dobří lovečtí psi dokážou najít neznatelnou stopu a sledovat ji. Chápeš? Takové věci existují, příroda je jich plná a nikdo je nedokáže vysvětlit. Ale říkám ti: kdyby u těch motýlů byly samičky tak časté jako samečci, pak by oni ty jemné nosy nikdy neměli! Mají je jen proto, že se k tomu vycvičili. Když zvíře nebo člověk zaměří na nějakou určitou věc svou pozornost a celou svou vůli, pak jí také dosáhne. To je všecko. A přesně tak je to s tím, co máš na mysli. Když si nějakého člověka důkladně prohlédneš, dovíš se o něm víc, než o sobě ví on sám."

Měl jsem na jazyku slovo „čtení myšlenek" a jejich vyslovením jsem Demianovi chtěl připomenout scénu s Kromerem, ležící už tak dávno za námi. Jenže to bylo právě mezi námi oběma to zvláštní: vůbec nikdy ani on ani já jsme neudělali ani tu nejjemnější narážku na skutečnost, že on před několika lety tak vážně zasáhl do mého života. Jako by se mezi námi dřív nebylo nikdy nic přihodilo anebo jako by každý z nás napevno počítal s tím, že ten druhý na to zapomněl. Dokonce se jednou nebo dvakrát stalo, že jsme šli spolu po ulici a potkali Franze Kromera a ani jsme se na sebe nepodívali, nepadlo o něm ani slovo.

„Tak jak to tedy vlastně je s tou vůlí?" zeptal jsem se. „Říkáš, že člověk nemá svobodnou vůli. A hned nato řekneš, že je potřebí jen pevně svou vůli na něco zaměřit a pak že se cíle dá dosáhnout. To přece nesouhlasí! Nejsemli pánem své vůle, tak ji přece nemohu libovolně tam či onam soustředit."

Poklepal mi na rameno. Jako vždycky, když jsem mu udělal radost.

„Dobře, že se ptáš!" řekl se smíchem. „Člověk se pořád musí ptát, pořád musí pochybovat. Ta věc je ale velice prostá. Kdyby například taková mūra chtěla svou vůli soustředit na nějakou hvězdu či kamkoli jinam, nedokázala by to. No - ani se o to vůbec nepokouší. Hledá jen to, co má pro ni smysl a cenu, co potřebuje, co bezpodmínečně musí mít. A právě tehdy se jí podaří i ta neuvěřitelná věc - vyvine zázračný šestý smysl, který nemá kromě ní žádný jiný tvor! Našinec má větší volnost, to jistě, a víc zájmů než nějaké zvíře. Ale i my jsme vázáni v poměrně značně úzkém kruhu a nemůžeme z něho ven. Mohu si sice to či ono navymýšlet a představovat, třeba že se bezpodmínečně musím dostat k severnímu pólu nebo takového něco, jenže provést to a chtít to dostatečně silně mohu jen tehdy, jestliže to přání zcela vězí ve mně samém, je-li opravdu jím naplněna celá má bytost. Jakmile je tohle dáno, jakmile zkusíš něco, co ti přitahuje nitro, potom to také jde, pak dokážeš svou vůli zapřáhnout jako dobrého koně. Kdybych si teď například předsevzal, že náš pan farář napříště už nebude nosit brýle, tak to nepůjde.

To je pouhé hraní. Ale když se tenkrát na podzim ve mně zrodila pevná vůle, aby mě přesadili z té lavice vpředu, šlo to docela dobře. Najednou se objevil někdo, kdo byl v abecedě přede mnou a do té doby nemocný, a protože mu někdo musel uvolnit místo, udělal jsem to samozřejmě já, poněvadž má vůle byla právě přichystaná ihned se chopit příležitosti."

„Ano," řekl jsem, „tenkrát mi to připadalo hodně divné. Od chvíle, co jsme o sebe projevíli zájem, stále ses ke mně přibližoval. Jenže jak to bylo?

Zpočátku ses přece nedostal hned vedle mě, seděls nějakou dobu v lavici přede mnou, ne? Tak jaks to dokázal?"

„Takhle: sám jsem ani tak moc nevěděl, kam chci, když ve mně vzniklo to přání nesesedět vpředu. Věděl jsem jen, že chci víc dozadu. Mojí vůlí bylo dostat se k tobě, ale ještě jsem si ji neuvědomoval. Zároveň vycházela vstříc tvá vůle a pomáhala mi. Až když jsem se octl před tebou, zjistil jsem, že má vůle netoužila vlastně po ničem jiném než sedět vedle tebe."

„Jenže tenkrát nepřišel žádný nový žák.“

„Ne, tehdy jsem prostě jen udělal, co jsem chtěl, a zkrátka se posadil vedle tebe. Hoch, s kterým jsem si vyměnil místo, se jen trochu podíval a nechal mě. Farář si sice pak jednou všiml, že došlo k nějaké změně ostatně pokaždé, když má se mnou co dělat, tak ho potají cosi trápí, ví totiž, že se jmenuji Demian a není v pořádku, abych se svým písmenem D seděl docela vzadu mezi těmi, kdo začínají na S! Ale neproniká mu to až do vědomí, protože moje vůle se tomu vzpírá a vždycky mu to překazím. Občas si znovu všimne, že něco nesouhlasí, zadívá se na mě a začne hloubat, to dobračisko.“

Na to mám jednoduchý prostředek. Pokaždé se mu zpřímá a upřeně podívám do očí. To většina lidí těžko snáší. Všichni zneklidní. Jestli na někom chceš něčeho dosáhnout a nečekaně se mu zpřímá a pevně zadíváš do očí a on vůbec nezneklidní, tak toho nech! Nic u něj nedosáhneš, nikdy! Ale to se stane vzácně. Znáám vlastně jen jednoho jediného člověka, u kterého mi to nepomáhá.“

„Kdo je to?“ zeptal jsem se rychle.

Podíval se na mě a přimhouřil oči, jak to dělával, když přemýšlel. Potom odvrátil zrak a neodpověděl a já jsem, vzdor prudké zvědavosti, nedokázal otázku zopakovat.

Myslím si ale, že tenkrát mluvil o své matce. - Zjevně s ní žil ve velmi vroucném vztahu, ale nikdy mi o ní nevyprávěl, nikdy mě nevzal s sebou k nim domů. Sotva jsem si jeho matku dokázal představit.

Občas jsem tenkrát podnikal pokusy dělat to jako on a soustředit svou vůli na něco natolik, abych toho určitě dosáhl. Bylo dost přání, která mi připadala sdostatek naléhavá. Ale nic z toho nebylo, nedařilo se to. Promluvit o tom s Demianem, to jsem nesvedl. Nebyl bych mu dokázal přiznat, co jsem si přál. A on se také neptal.

Moje víra ve věcech náboženství mezitím také utrpěla lecjakou trhlinu.

Přesto jsem se ve svém myšlení, které naprosto ovlivňoval Demian, lišil od myšlení spolužáků, kteří projevovali absolutní nevíru. Byli i takoví, co se příležitostně nechali slyšet, že věřit v nějakého Boha je směšné a člověka nehodné a že takové báchorky jako třeba o Trojici a Ježíšově panenském narození jsou prostě jen a jen k smíchu, prý je hanba s takovým harampádím dnes ještě lidi obtěžovat. Takto jsem já v žádném případě nesměšlel. I když jsem měl někde svoje pochyby, znal jsem přece ze zkušenosti svého dětství skutečnost života ve zbožnosti, jak ho třeba žili moji rodiče, a věděl jsem, že to není nic nedůstojného ani žádná přetvářka. Spíš jsem ke všemu náboženskému stále pocíťoval nejhlubší úctu. Jen mě Demian navyl vidět a vykládat příběhy a články víry svobodněji, osobněji, s větším smyslem pro hru a fantazii; jeho výklady, které mi předkládal, jsem aspoň sledoval vždy rád a s požitkem. Leccos bylo pro mě ovšem dost troufalé, i ta věc s Kainem. A jednou mě při konfirmační výuce vyděsil pojetím, které bylo ještě daleko smělejší. Učitel hovořil o Golgotě. Biblická zpráva o utrpení a smrti Spasitelově na mě od nejranějšího dětství vždy hluboce zapůsobila, víckrát jsem jako malý chlapec, nejspíš na Velký Pátek poté, co otec nahlas dočetl příběh Kristova utrpení, s vroucností a zanícením prožíval onen krásný, bílý, strašidelný a přesto tak nesmírně dárný svět, Getsemany a Golgotu, a při poslechu Bachových Matoušových pašijí mě ta jemná mohutná záře utrpení onoho tajuplného světa zavalovala mystickým mrazením. Tato hudba, a s ní rovněž „actus tragicus“, jsou pro mne dodnes úhrnem vši poezie a veškerého uměleckého vyjádření.

Demian mi tehdy na konci té hodiny zamyšleně řekl: „Víš, Sinclair, tady se mi něco nelíbí. Přečti si ten příběh ještě jednou a zkus, jak ti bude chutnat na jazyku, je tam něco, co chutná mdlé. Totiž to s těmi dvěma lotry.“

Jak tam ty tři kříže stojí vedle sebe na kopci, to je úchvatné! Ale ta sentimentální traktátová povíčka o tom hodném lotru! Vždyť to byl zločinec a dopustil se hanebností a bůhvíčeho ještě, a najednou se celý rozplývá a s brekem si slavnostně hraje na lítost a polepšení! Jaký smysl, prosím tě, může mít tahle lítost dva kroky od hrobu? Znovu to není nic než typická kněžžourská historka, nasládlá a nepoctivá, sentimentální doják s povznášejícím pozadím. Kdyby sis dneska měl jednoho z obou lotrů zvolit za přítele nebo uvážit, komu z nich bys spíš mohl důvěřovat, určitě by to nebyl ten obrácený brekoun. Ne, ten druhý, to je chlap, ten má charakter. Kašle na obrácení, vždyť to v jeho situaci mohou být nanejvýš pěkné řečičky, jde svou cestou až do konce a ani v posledním okamžiku se nezříká d'ábla, který mu až doposud musel pomáhat. Má prostě charakter, a lidé s charakterem, ti v biblických dějinách rádi přicházejí zkrátka. Možná je to nějaký Kainův potomek.

Nemyslíš?"

Byl jsem celý ohromený. Myslel jsem si, jak jsem zde, v tom příběhu o ukřižování, už naprosto zdomácněl, a teprve teď jsem viděl, jak málo osobně jsem ho poslouchal a četl, s jak malou představivostí a fantazií. Přesto nový Demianův nápad pro mě zněl fatálně a hrozilo, že ve mně převrátí všechny pojmy, u nichž, jak jsem se domníval, přece musím setrvat. Ne, takhle se přece nedá se vším a s každým zacházet, natož s tím nejposvátnějším.

Oproti svému zvyku se téměř rozhorlil, ihned nato se však zas usmál a Vytušil můj odpor jako vždy, okamžitě, ještě než jsem stačil něco říci.

„No já vím," řekl rezignovaně, „je to pořád totéž. Jenom ne tu vážnost!"

Ale něco ti řeknu -: tady je jeden z bodů, kde se dá poznat nedostatečnost tohoto náboženství velmi zřetelně. Jde o to, že celý ten Bůh, Starého i Nového zákona, je sice znamenitá figura, ale ne to, co vlastně má představovat.

On je dobro, ušlechtilost, otec, krása a také vznešenost a city - v pořádku!

Jenže svět pozůstává také z něčeho jiného. A to se prostě připisuje d'áblu a celá tahle část světa, celá ta polovina se utahuje a zamlčuje. Zrovna tak jako Boha oslavují coby otce veškerého života, právě tak veškerý pohlavní život, na němž přece život spočívá, prostě zamlčují a pokud možno prohlašují za d'ábelské úklady a hříchy! Nemám nic proti tomu, aby se Bůh, ten Jahve, uctíval, ani to nejmenší ne. Jenomže si myslím, že máme uctívat a pokládat za posvátné všechno, celý svět, ne jen tu uměle odtrženou, oficiální polovinu!

Tedy vedle bohoslužby musíme mít i d'ábloslužbu. To by podle mě bylo správné. Anebo bychom si museli vytvořit Boha, který v sobě zahrnuje i d'ábla a před kterým není nutné se zastírat, když se dějí ty nejprůirozenější věci na světě." už na mě nenaléhal.

Ve mně však ta slova zasáhla hádanku celého mého chlapectví, kterou jsem v sobě neustále nosil a o níž jsem se nikdy nikomu nezmínil ani slovem.

Co Demian řekl o Bohu a d'áblu, o oficiálním, božském světě a o zamlčovaném d'ábelském, to byla přesně i má myšlenka, můj vlastní mýtus, že jsou dva světy či že svět má dvě poloviny - světlou a temnou. Pochopení, že můj problém je problémem všech lidí, problémem veškerého života a myšlení, se na mne náhle sneslo jako posvátný stín a zmocnily se mě strach a hluboká úcta, neboť jsem najednou viděl a cítil, do jaké hloubky se moje nejvlastnější, nejosobnější prožívání a myšlenky podílejí na věčném proudu idejí. To poznání nebylo radostné, třebaže zas i jaksi stvrzující a obšťastňující.

Bylo tvrdé a mělo syrovou příchut', protože v ní zaznívala zvěst o odpovědnosti, o neodvolatelném konci dětství, o osamocení.

A svému příteli jsem vyprávěl, poprvé v životě schopen odhalit někomu tak hluboké tajemství, o tom, jak už od nejranějšího dětství mám představu „dvou světů", a on ihned viděl, že s ním ve svém nejhlubším citění souhlasím a dávám mu za pravdu. Ale nebyl z těch, kdo by toho dokázali nějak využít. Naslouchal mi s pozorností hlubší než kdykoli předtím a díval se mi do očí tak, až jsem je musel odvrátit. Neboť jsem v jeho pohledu opět spatřil ono podivné, zvířecí bezčasí, onen nezjistitelný věk.

„Jednou si o tom popovídáme víc," řekl šetně. „Vidím, že přemýšlíš víc, než dokážeš povědět. Když už jsi tedy tak daleko, potom jistě také víš, že jsi nikdy naplno neprožil to, cos promyslel, a to není dobře. Pouze žité myšlení má cenu. Vědělš, že tvůj ‚dovolený svět' je pouhou polovinou světa, a pokoušel ses tu druhou půlku v sobě zatajit, jak to dělají faráři a učitelé.

To se ti nepodaří! Nepodaří se to nikomu, kdo jednou začal myslet."

Hluboce mě to zasáhlo.

„Ale," skoro jsem křičel, „vždyť přece doopravdy existují věci zapovězené a ohavné, to nemůžeš nijak popřít! Jednou jsou zakázané a musíme se jich zříct. Víš sice, že existuje vražda a všechny možné neřesti, ale copak mám proto, že to existuje, prostě jít a páchat zločiny?"

„Dnes to nevyřešíme," chlácholil mě Max. „Rozhodně nemáš zabíjet či páchat vraždy z vilnosti na děvčatech, to ne. Ale ještě jsi nedospěl tam, kdy člověk pozná, co vlastně znamená ‚dovoleno' a ‚zakázáno'. Zatím jsi vycítil jen kousek pravdy. To další přijde, spolehni se! Například teď už asi rok máš v sobě pud, silnější než všechny ostatní, a ten patří mezi ‚zakázané'.

Řekové i mnoho jiných národů naopak z toho pudu udělali božstvo a uctívali ho velkými slavnostmi.

„Zakázáno“ není nic věčného, může se to střídat.

I dnes přece může každý spát se ženou, jakmile s ní dojde za farářem a ožení se s ní. U jiných národů je tomu jinak, dodnes. Proto musí každý z nás sám pro sebe najít to, co je dovoleno a co zakázáno - pro něj zakázáno. Někdo nemusí nikdy udělat něco zakázaného a přesto přitom může být velký ničema. A stejně i naopak. - Je to jen otázka pohodlnosti. Kdo je příliš pohodlný, než aby sám myslel a byl si sám soudcem, ten se prostě přizpůsobuje běžným zákazům. Má to snadné. Jiní v sobě sami pocítí vlastní zákazy, jim jsou zakázány věci, jaké denně koná každý poctivec, a je jim zas dovoleno to, co je jinak zapovězené. Každý si to musí zodpovědět sám."

Jako by náhle litoval, že toho řekl tolik, a hovor rychle ukončil. Už tehdy jsem citem trochu dokázal pochopit, co přitom pocíťoval on. Jakkoli totiž své nápady obvykle předkládal zlehka a zdánlivě ledabyly, přesto, jak jednou řekl, hovor „jen kvůli hovoru“ k smrti nesnášel. U mě vycítil vedle oprávněného zájmu i příliš mnoho ze hry, příliš mnoho potěšení z chytrého klábosení či tak něco, zkrátka chyběla mi naprostá vážnost.

Jak po sobě teď čtu poslední napsaná slova - „naprostá vážnost“ - náhle mi znovu napadá jiná scéna, ta nejpůsobivější, jakou jsem s Maxem Demianem v té ještě polodětské době zažil.

Přibližovala se naše konfirmace a poslední hodiny duchovní přípravy pojednávaly o večeri Páně. Faráři na tom velice záleželo, a proto se snažil, a skutečně v těch hodinách se dalo vycítit něco jako zasvěcení a povznesení.

Avšak v těch několika posledních hodinách výuky upoutávalo mé myšlenky něco jiného, totiž osoba mého přítele. Jak jsme se chystali na konfirmaci, kterou nám vysvětlovali jako slavnostní přijetí do společenství církve, neodvratně se mi vnucovala myšlenka, že pro mě cena té asi půlroční náboženské výuky nespočívá v tom, čemu jsme se naučili, nýbrž v blízkosti a vlivu Demianově. Nebyl jsem přichystán k přijetí do církve, nýbrž do něčeho zcela jiného, do řádu myšlenky a osobnosti, jaký musel někde na zemi existovat a za jehož zástupce či vyslance jsem považoval svého přítele.

Snažil jsem se tuto myšlenku potlačovat, záleželo mi na tom, abych konfirmační slavnost přese všechno prožil s určitou důstojností, což se s mou novou myšlenkou zjevně pramálo snášelo. Ať jsem dělal, co chtěl, ta myšlenka byla zde a pozvolna se mi slučovala s myšlenkou na blízkou církevní slavnost, tu jsem byl připraven oslavit jinak než ostatní, měla pro mě znamenat přijetí do myšlenkového světa, jaký jsem poznal v Demianovi.

V těch dnech jsem se s ním znovu dostal do živé disputace; bylo právě před vyučováním. Můj přítel byl odměřený a moje řeči se mu nijak nelíbily, byly zřejmě pěkně přemoudřelé a vychloubačné.

„Moc řečnime,“ řekl nezvykle vážně. „Chytrě řečnit nemá žádnou cenu, naprosto žádnou. Jen se člověk sám sobě vzdaluje. Vzdalovat se sám sobě je hřích. Člověk musí umět úplně se stáhnout do sebe, jako želva.“

Hned nato jsme vešli do třídy. Začala hodina, snažil jsem se dávat pozor a Demian mi v tom nijak nepřekážel. Po chvíli jsem ze strany, kde seděl, začal vnímat něco podivného, jakousi prázdnotu či cosi podobného, jako kdyby znenadání to místo bylo prázdné. Když ten pocit byl čím dál tísnivější, ohlédl jsem se.

Uviděl jsem, že můj přítel tam sedí zpřímá a bezvadně jako jindy. Avšak přesto vypadal docela jinak než obvykle, vycházelo z něho a obklopovalo ho něco, co jsem neznal. Domníval jsem se, že má zavřené oči, ale neměl, byly otevřené. Nedívaly se však, nebyly vidoucí, nýbrž strnulé a obrácené dovnitř či do nějaké veliké dálky. Seděl naprosto nehnutě, jako by ani nedýchal, ústa měl jak vyřezaná ze dřeva či z kamene. Obličej měl zbledlý, stejnoměrně bledý, jako kámen, a jediné živé na něm byly jeho hnědé vlasy.

Ruce měl položené na lavici, byly bez života a tiché jako nějaké předměty, kameny či plody, bledé a nehybné, a přesto ne ochablé, nýbrž jako pevné, bezpečné schránky skrytého silného života.

Při tom pohledu jsem se roztřásl. Je mrtev! pomyslel jsem si, málem jsem to vykřikl. Avšak věděl jsem, že mrtev není. Jako přikovaný jsem se na ten obličej díval, na tu bledou, kamennou masku, a cítil jsem: toto je Demian! Jaký byl jindy, když se mnou chodil a hovořil, to byl jen poloviční

Demian, někdo, kdo dočasně hrál určitou úlohu, kdo se přizpůsoboval, z laskavé účasti. Skutečný Demian však, ten vypadá takto, kamenně, prastaře, jako zvíře, kámen, krásný a chladný, mrtvý a tajemně plný neslýchaného života. A to tiché prázdno kolem něj, ten éter a hvězdný prostor, ta osamělá

smrt!

Ted' dočista vstoupil do sebe, cítil jsem s mrazením. Nikdy jsem nebyl tak osamělý. Neměl jsem na něm podíl, byl pro mě nedosažitelný, byl ode mne dál, než kdyby byl na tom nejvzdálenějším ostrově světa. Sem musí dívat, všemi to musí otřást! Avšak nikdo ho nepozoroval. Seděl jako socha, a jak mě nutně napadlo, i ztuhle jako nějaký bůžek, na čelo mu usedla moucha, pomalu přelétla kolem nosu a přes rty - nehnul brvou.

Stěží mi bylo pochopitelné, že to kromě mne nikdo nevidí! Všichni se Kde, kde jen ted' je? Co si myslí, co cítí? Je v nějakém nebi, je v pekle?

Nebylo možné, abych se ho na to zeptal. Když jsem ho ke konci hodiny opět uviděl ožít a dýchat, když se jeho pohled setkal s mým, byl jako jindy.

Odkud se to vrátil? Kde byl? Vypadal unaveně. Obličej opět měl barvu, ruce se opět pohybovaly, jen hnědé vlasy byly ted' bez lesku a jakoby vyčerpané.

V následujících dnech jsem se ve své ložnici často oddával novému cvičení: posadil jsem se zpříma na židli, díval jsem se upřeně před sebe, zachovával jsem naprostou nehybnost a čekal, jak dlouho to vydržím a co přitom budu cítit. Avšak pouze mě to znavovalo a prudce mě začala svrbět oční víčka. Záhy nato se konala konfirmace, na ni mi nezůstaly žádné významné vzpomínky.

Všechno se nyní změnilo. Dětství se kolem mne hroutilo v trosky. Rodiče se na mě dívali s určitými rozpaky. Sestry se mi naprosto odcizily. Jakési vystřízlivění mi kazilo a zlhostejňovalo navykklé pocity a radosti, zahrada byla bez vůně, les mě nelákal, svět kolem mne mi připadal jako výprodej starých věcí, fádni a nevzrušivý, z knih se stal pouhý papír, z hudby pouhý zvuk. Takto se kolem stromu na podzim snáší padající listí, on to necítí, stéká po něm déšť anebo přeběhne slunce či mráz, a v něm se zatím život stahuje újeji do nitra. Strom neumírá. Čeká.

Bylo rozhodnuto, že po prázdninách půjdu do jiné školy a poprvé opustím domov. Matka se ke mně častěji obracela s obzvláštní něžností, byla to předzvěst loučení, snažila se mi do srdce včarovat lásku, stesk po domově, abych nezapomněl. Demian odcestoval. Byl jsem sám.

KAPITOLA ČTVRTÁ

Beatrice

Aniž jsem se znovu shledal se svým přítelem, odjel jsem koncem prázdnin do St. Oba rodiče jeli se mnou a s veškerou možnou starostlivostí mne předali do péče chlapeckého penzionátu u jednoho gymnaziálního profesora.

Kdyby byli věděli, do čeho všeho mi tím zjednávají vstup, byli by zkameněli hrůzou.

Stále ještě tu byla otázka, zda se ze mne časem může stát dobrý syn a užitečný občan či zda si má povaha vynutí jiné cesty. Můj poslední pokus žít št'astně ve stínu otcovského domu a ducha trval velmi dlouho, čas od času byl téměř zdařilý, a nakonec přece jen naprosto ztroskotal.

Podivná prázdnota a osamělost, jakou jsem poprvé pocítil o prázdninách po své konfirmaci (kolikrát jsem ji zakoušel i později, tu prázdnotu, ten řídký vzduch!), hned tak rychle nezmezela. Rozloučení s domovem dopadlo až podivně snadno, vlastně jsem se až styděl, že jsem nebyl víc dojatý, sestry usedavě plakaly, to jsem já nedokázal. Sám jsem nad sebou žasl. Vždy jsem býval dítě citlivé a v podstatě i dost hodné. Ted' jsem byl celý proměněný.

Vůči vnějšmu světu jsem se choval s naprostou lhostejností a zaměstnával jsem se celé dny tím, že jsem naslouchal svému nitru, abych slyšel ona proudění, zapovězená a temná proudění šumící ve mně tak hluboko dole.

Prudce jsem vyrostl, teprve za poslední půlrok, do světa vyhlížel hubený, nehotový čahoun. Můj chlapecký půvab byl tentam, sám jsem cítil, že takovéhohle mě nikdo nemůže mít rád, a nikterak rád jsem neměl ani já sám sebe. Často jsem velmi toužil po Maxu Demianovi; avšak nezdídka jsem ho zas nenáviděl a kladl mu za vinu, že můj život se tak ochudil, a přijímal jsem to jako nějakou ošklivou nemoc. V našem žakovském penzionátě jsem si zpočátku nezískal ani náklonnost. ani úctu, nejdřív si mě dobírali, pak mě nechali být a viděli ve mně jakéhosi tichošlápka a nepříjemného podivína. Ta role mi velmi vyhovovala, ještě jsem ji i přeháněl a zarputile se uzavíral do samoty, která navenek vypadala jako to nejmužnější pohrdání světem, zatímco jsem potají často podléhal šíravým záchvatům stesku a zoufalství.

Ve škole jsem mohl těžit ze znalostí nabytých doma, třída byla za mou dřívější o něco pozadu, a já jsem si navykl pohlížet na své vrstevníky s trochou pohrdání jako na děti.

To se táhlo celý rok a ještě o něco déle, ani první prázdninové návštěvy doma nepřinesly žádný nový tón; s chutí jsem zase odjížděl.

Začátkem listopadu se to pak stalo. Zvykl jsem si chodit za každého počasí na krátké, přemýšlivé procházky, při nichž jsem často vychutnával zvláštní blaho, blaho plné melancholie, pohrdání světem a i samým sebou.

Jednou večer jsem se takto loudal vlhkým, mlhavým soumrakem po okolí města, přede mnou stála a zvala mě široká, zcela opuštěná alej veřejných sadů, na cestě ležela hustá vrstva spadaného listí, brouzdal jsem se jím s jakousi temnou rozkoší, kolem vlhká a hořká vůně, vzdálené stromy vystupovaly z mlhy jako strašidelné velké stíny.

Na konci aleje jsem zůstal nerozhodně stát, upřeně jsem hleděl na zčernalé listí, hltavě jsem vdechoval tu mokrou vůni tlení a odumírání, cosi ve mně s ní souznělo a vítalo ji. Jak mdle ten život chutná! Z vedlejší cesty se vynořil nějaký člověk ve vlajícím plášti s ohnutým límcem, chtěl jsem jít dál, ale vtom na mě zavolal.

„Haló, Sinclair!“

Přišel až ke mně, byl to Alfons Beck, nejstarší žák z našeho penzionátu.

Vždycky mi byl příjemný a nikdy jsem proti němu nic neměl, až na to, že se vůči mně jako vůbec ke všem mladším choval pořád jen ironicky a blahovolně.

Údajně měl sílu jako medvěd a majitele našeho penzionátu si prý úplně ochočil, byl také hrdinou mnoha pověstí kolujících po gymnáziu.

„Copak tu vyvádíš?“ volal vlídným tónem, jaký ti větší obvykle nasazovali, když se příležitostně ráčili snížit k někomu z nás mladších. „Vsadím se, že tu skládáš básničky?“

„To jsi vedle,“ opáčil jsem stroze.

Zasmál se, přidal se ke mně a stále šveholil, byl to pro mě už úplný nezvyk.

„Nemusíš se bát, Sinclair, že pro to snad nemám pochopení. Něco na tom je, procházet se takhle večer mlhou a myslet přitom na podzim, to si člověk pak rád zabásní. O umírající přírodě a o ztraceném mládí, jak se to navzájem podobá. Viz Heinrich Heine.“

„Já tak sentimentální nejsem,“ bránil jsem se.

„No, jen aby! Jenže mně se zdá, že při takovémhle počasí je dobré vyhledat nějaké tiché místo, kde si člověk může dát sklenku vína či tak něco.“

Nepůjdeš na chvíli se mnou? Jsem zrovna docela sám. - Anebo se ti nechce?

Nechci tě svádět, chlapečku, jestli se z tebe má stát vysoký vzor.“

Brzy nato jsme už seděli v malé předměstské hospůdce, pili pochybné víno a přitukávali si silnými sklenicemi. Zpočátku se mi to nějak nelíbilo, ale bylo to alespoň něco nového. Jak jsem však nebyl vínu uvyklý, záhy se mi rozvázal jazyk. Jako by se ve mně prudce rozrazilo okno a dovnitř zazářil svět - jak dlouho už, jak strašně dlouho jsem si z duše nepopovídal! Popustil jsem uzdu fantazii, a uprostřed všeho jsem dal k lepšímu i ten příběh o Kainu a Ábelovi! Beck mi s potěšením naslouchal - konečně někdo, komu něco dávám! Poplácal mě po rameni, tvrdil, jaký jsem to po čertech chlapík, a mně se srdce dmulo blahem, že všechnu tu nashromážděnou potřebu hovoru a sdílnosti mohu nechal marnotratně proudit, že mě někdo uznává, že něco znamenám před starším. Když prohlásil, že jsem geniální neřád, vlilo se mi to označení do duše jak sladké, silné víno. Svět znovu planul ve všech barvách, myšlenky se mi řinuly ze stovky troufalých zdrojů, šlehalý ve mně plameny ohně a ducha. Hovořili jsme o učitelích a o kamarádech a připadalo mi, že si nádherně rozumíme. Hovořili jsme o Recích a o pohanství a Beck na mně mermomocí chtěl vylákat přiznání k milostným dobrodružstvím.

Jenže k tomu jsem nemohl říci nic. Nic jsem nezažil, nebylo o čem vyprávět. A to, co jsem prožil, vykonstruoval a napředstavoval si sám v sobě, to se ani vínem neuvolnilo a nedalo se sdělit. O děvčatech toho Beck věděl mnohem víc, a tak jsem jeho pohádkám naslouchal přímo žhavě. Dověděl jsem se neuvěřitelné věci, to, co bych nikdy nepokládal za možné, byla prachobyčejná skutečnost, úplná samozřejmost. Alfons Beck ve svých osmnácti letech už nasbíral něco zkušeností. Mezi jinými tu, že s děvčaty se to má tak, že jim jde jen o lichotky a galantnosti, to prý je sice docela hezké, ale ne to pravé.

U ženských že se dá nadít většího úspěchu. Například paní Jaggeltová, ta co má ten papírnický krám, s ní že by se dalo mluvit, a co se už všechno událo u ní za pultem, to se prostě nedá popsat.

Seděl jsem do hloubi očarován a zmámen. Sice bych s paní Jaggeltovou lásku zrovna provozovat nemohl ale i tak, byly to neslýchané věci. Nejspíš, aspoň pro ty starší, už se tu rozproudily zdroje, o jakých se mi nikdy ani nesnilo. Zaznívalo v tom ovšem i cosi falešného, všechno to mělo všednější a přízemnější příchut', než jak podle mne směla láska chutnat, - ale přesto, taková byla skutečnost, takový je život a dobrodružství, a vedle mě sedí někdo, kdo to prožil, komu to připadá samozřejmé.

Náš hovor trochu polevil, byl jakoby ochablější. Ani já už jsem nebyl geniální chlapík, ale pouhý hoch, který naslouchá muži. I tak však - proti tomu, čím po tak dlouhé měsíce byl můj život, to byla nádhera, hotový ráj.

Nadto, jak jsem teprve pozvolna začínal vycit'ovat, to bylo zakázané, přísně zakázané, od vysedávání v hospodě po všechno, o čem jsme mluvili. Aspoň já jsem v tom vychutnával ducha, vychutnával vzpouru. Na onu noc si vzpomínám s tou největší zřetelností. Když jsme se oba pozdě vydali na zpáteční cestu domů chladnou, vlhkou nocí kolem matně svítících plynových luceren, byl jsem poprvé v životě opilý. Pěkné to nebylo, bylo to krajní utrpení, a přece i tak to v sobě cosi mělo, jakési sladké vzrušení, byly v tom vzpoura a orgie, život a duch. Beck se mne srdnatě ujal, i když mi vynadal do mizerných začátečnicků, a napůl mě donesl až k domu, kde se mu podařilo sebe i mě propašovat dovnitř otevřeným oknem předsíně.

S vystřízlivěním, ve kterém jsem se po krátkém mrtvolném spánku probral, mě přepadla nesmírná lítost nad sebou samým. Posadil jsem se v posteli, na sobě jsem měl ještě včerejší košili, na podlaze ležely poházené šaty a boty a čpěly po tabáku a zvracích, a uprostřed té bolesti hlavy, nevolnosti a zběsilé žízni se mi v duši vynořil obraz, na který jsem se už dávno zpříma nepodíval. Viděl jsem domov a rodičovský dům, otce a matku, sestry a zahradu, viděl jsem svou tichou, útulnou ložnici, viděl jsem školu a náměstí, viděl jsem Demiana a konfirmační vyučování - a všechno to bylo světlé, obklopené září, všechno nádherné, božské a čisté, a všechno, všecičko - jak jsem teď věděl - mi ještě včera, před pár hodinami patřilo, čekalo na mě a až teď; až v téhle chvíli se to zhroutilo a bylo zakleto, už mi to nepatřilo, byl jsem zavržen, už se to na mě dívalo jen s hnusem. Všechna láska a vroucnost, všechno, co jsem od nejzazší chvíle zlaté zahrady svého dětství obdržel a zakusil od rodičů, každé matčino políbení, každé vánoce, každé zbožné, jasné nedělní jitro doma, každá vteřina v zahradě - všechno zničeno, všechno jsem rozdupal! Přijít tak teď drábové, aby mě svázali a jako vyvrhele a hanobitele chrámu vyvedli k šibenici, byl bych souhlasil, byl bych šel rád, byl bych to považoval za správné a dobré.

Takhle tedy vypadám! Já, který kudy chodím, tudy pohrdám světem! Já, který jsem měl takovou hrdost ducha a myslel myšlenkami Demianovými!

Takhle vypadám, já vyvrhel a svinák, opilý a zamazaný ohava a sprost'ák, pusté zvíře, přepadené hnusnými pudy! To jsem já, já, který jsem přišel ze zahrad, kde všechno je čistota, záře a ušlechtilost a jemnost, já, co tak miloval Bachovu hudbu a krásné básně! S hnusem a odporem jsem slyšel ještě svůj vlastní smích, ty návaly opilého, neovládaného, pitomého smíchu. Tak tohle jsem já! Přesto přese všechno prožívat to trápení bylo téměř požitkem.

Tak dlouho jsem se krčil slepý a tupý, tak dlouho mi srdce mlčelo a zubožené vysedávalo v koutku, že i to sebeobviňování, tu hrůzu, všechny ty příšerné pocity má duše vítala. Vždyť v tom všem je cit, vyšlehují plameny, bije srdce! Zmatený jsem uprostřed té bídy pociťoval cosi jako vysvobození a jaro.

Při pohledu z vnějšku to se mnou mezitím šlo pořádně s kopce. Nezůstalo při prvním opojení. Na naší škole se hodně chodilo do hospod a vyváděla všelijaká alotria, já jsem byl jeden z nejmladších, kdo se toho účastnil, a záhy jsem už nebyl žádný trpěný chlapeček, nýbrž osnovatel a hvězda, proslulý, odvážný návštěvník krčem. Znovu jsem cele náležel temnému světu, d'áblu, a v tom světě jsem platil za náramného pašáka.

Přitom jsem se cítil prachbídne. Vyžíval jsem se v sebeničivém orgiasmu, a zatímco mě kamarádi měli za vůdce a po čertech mazaného řízného a vtipného chlapíka, hluboko ve mně se třepotala má duše bázní, plna úzkosti.

Vzpomínám, jak mi jednou vhrkly do očí slzy, když jsem v neděli dopoledne při odchodu z krčmy uviděl na ulici děti při hře, tak jasné a rozradostněné v těch jejich nedělních šatíčkách a s čerstvým účesem. A

zatímco jsem u rozlitého piva na špinavých stolech ve zchátralých hospodách obveseloval a často i děsil přátele neslýchaně cynickými řečmi, cítil jsem v skrytu v srdci úctu před vším tím, čemu jsem se vysmíval, a v nitru jsem s pláčem padal na kolena před vlastní duší, před svou minulostí, před matkou, před Bohem.

To, že jsem se svým doprovodem nikdy nesplynul, že jsem mezi nimi zůstal osamocený a proto dokázal tak trpět, mělo svou příčinu. Byl jsem hospodský hrdina a posměváček podle gusta těch největších surovců, v myšlenkách i řečech o učitelích, škole, rodičích, církvi jsem projevoval ducha a odvalu - snášel jsem i oplzlosti a občas si i nějakou dovolil - ale nikdy jsem nebyl přítom, když moji kumpáni vyrazili za děvčaty, byl jsem sám a pln žhoucí touhy po lásce, i když podle svých řečí bych byl musel být otrlý požívačnick. Nikdo nebyl zranitelnější, nikdo stydlivější než já. A když jsem tu a tam před sebou uviděl jít mladé měšťanské dcerky, tak hezké a čisté, jasné a půvabné, byly pro mě jako nádherné, čisté sny, oproti mně tisíckrát lepší a čistší. Určitou dobu jsem nedokázal už ani zajít do papírnictví paní Jaggeltové, protože jsem při pohledu na ni vždycky zrudl a myslel na to, co mi o ní vyprávěl Alfons Beck. Čím víc jsem nyní cítil, jak jsem ve své nové společnosti osamělý a jinačí, tím méně jsem se od ní dokázal odpoutat. Už opravdu ani nevím, zda mi ten chlast a to vychloubání vlastně vůbec kdy přinášely nějaké potěšení, ani pít jsem nikdy nepřivykl tak, abych pokaždé nepocítil trapné následky.

Všechno bylo jakoby vynucené. Dělal jsem to, co jsem musel, protože jsem jinak nevěděl, co se sebou počít. Báł jsem se toho být dlouho sám, měl jsem obavy z tolika těch návalů něžnosti, cudnosti, vroucnosti, k nimž jsem neustále cítil sklon, obával jsem se něžných myšlenek na lásku, které mě přepadaly tak často.

Jedno mi chybělo nejvíc - přítel. Dva či tři spolužáci se mi líbili. Jenomže patřili mezi ty hodné, a mé neřesti už zatím nebyly pro nikoho tajemstvím.

Ti chlapci se mi vyhýbali. Všichni mě považovali za beznadějného hráče, kterému se bortí půda pod nohama. I učitelé o mně leccos věděli, vícekrát mě přísně potrestali, a přímo se čekalo na to, že budu ze školy vyloučen. Já sám jsem to čekal, dávno už jsem nebyl dobrým žákem, jen jsem s obtížemi a podváděním taktak proploval s vědomím, že už to nemůže dlouho trvat.

Existuje spousta cest, jak Bůh přivodí naše osamění a doveđe nás k sobě samým. Mou tehdejší cestou šel se mnou. Bylo to jako ohyzdný sen. Vidím sám sebe, proklatce a snílka, jak se v nepokoji a soužení plazím po ohavné a nečisté cestě, lepkavou špínou z rozbitých püllitrů v nocích promarněných cynickým žvaněním. Vyskytují se sny, kde člověk na cestě za princeznou uvízne v bahnitých kalužích, v postranních uličkách plných puchu a neřádstva.

Takové to bylo se mnou. Taková ne zrovna ušlechtilá cesta mi byla souzena, abych se octl v osamění a mezi mne a dětství se postavila uzamčená brána do ráje s hlídači, z nichž nevyzařoval ani ten nejmenší paprsek slitování. Byl to počátek, probuzení teskné touhy po sobě samém.

Ještě jsem pocítil hrůzu a roztrásl se, když vyburcován dopisy majitele penzionátu se v St. poprvé objevil otec a nečekaně mi najednou stál tváří v tvář. Když pak koncem oné zimy přijel podruhé, byla ve mně už tvrdost a lhostejnost, nechal jsem ho, ať spílá, ať prosí, ať mi připomíná matku. Nakonec se velmi rozčílil a prohlásil, že nezměním-li se, dá mě s pořádnou hanbou vyhnat ze školy a vstří do polepšovny. Ať si! Když tehdy odjížděl, bylo mi ho líto, ale nic nedokázal, nenašel už ke mně žádnou cestu, a chvílemi jsem měl pocit, že mu to patří.

Co se mnou bude, mi bylo úplně jedno. To moje podivné a nikterak pěkné chování, vysedávání po hospodách a naparování, to byl můj spor se světem, má forma protestu. Přitom jsem se ničil, a občas mé stanovisko vypadalo asi takto: Nemůže-li svět potřebovat lidi jako já, když pro ně nemá žádné lepší místo, žádné vyšší úkoly, potom prostě lidé jako já se zahubí.

Škodu ať si laskavě připiše svět.

Vánoční prázdniny toho roku byly nadmíru neradostné. Matka se zhrzila, když mě uviděla. Vyrostl jsem ještě víc, vychrtlý obličej jsem měl šedivý a zpustlý, rysy ochablé a oční koutky zanícené. První náznak knírku a brýle, které jsem nedávno začal nosit, mě jí ještě víc odcizovaly. Sestry se mi vyhýbaly a chichotaly se. Všecko bylo bezútěšné. Bezútěšný a zahořklý byl i rozhovor s otcem v jeho studovně, bezútěšné i shledání s několika příbuznými, bezútěšný především Štědrý večer. Co jsem byl na světě, byl tento den v našem domě vždy přímo událost, večer slavnostnosti, lásky, vděku, obnovy svazku mezi

rodiči a mnou. Tentokrát však všechno bylo stísněnější a rozpačité. Jako vždy četl otec evangelium o pastýřích, kteří „pod širým nebem hlídali své stádo“ jako vždy stály sestry celé rozzářené u stolu s dárky, avšak otcův hlas zněl neradostně, jeho tvář vypadala zestárlá a stísněná, matka byla smutná a mně bylo všecko stejně trapné a nevhod, dárky i blahopřání, evangelium i rozsvícený stromek. Perníčky sladce voněly a řinula se z nich hustá oblaka ještě sladších vzpomínek. I jedle krásně voněla a vyprávěla o věcech, které už neexistovaly. Toužil jsem, ať jen už ten večer a celé svátky skončí.

Tak to šlo dál, celou zimu. Až krátce po ní jsem od profesorského sboru obdržel důrazné varování s pohružkou, že mohu být vyloučen. No a co, pro mě za mě.

Obzvláštní zlost jsem měl na Maxe Demiana. Celý ten čas jsem se s ním znovu neshledal. Dvakrát jsem mu na počátku svého studia v St. napsal, ale nedostal jsem odpověď. Proto jsem ho ani o prázdninách nenavštívil.

V témže parku, kde jsem na podzim narazil na Alfonse Becka, vzbudilo počátkem jara, kdy se začínaly zelenat trnité keře, mou pozornost jedno děvče. Šel jsem se sám projít, plný ponurých myšlenek a starostí, neboť se mi zhoršilo zdraví a nadto jsem měl neustále peněžní nesnáze, dlužil jsem jistě částky kamarádům a musel si vymýšlet nezbytné výdaje, aby mi opět něco poslali z domova, ve víceroch obchodech mi rostly dluhy za doutníky a podobné věci. Ne že by ty starosti šly moc do hloubky - jestliže zanedlouho to tady všecko opustím a utopím se anebo mě dají do polepšovny, na těch pár maličkostech přece nesejde. Jenomže zatím jsem byl s těmi nepěknými věcmi konfrontován a trápilo mě to.

Onoho jarního dne v parku proti mně šla mladá slečna a velmi mě upoutala.

Byla vysoká a štíhlá, elegantně oblečená a měla chytrý chlapecký obličej.

Ihned se mi zalíbila, byla typ, který jsem měl rád, a začala zaměstnávat mou fantazii. Byla zřejmě stěží starší než já, ale mnohem vyzrálejší, elegantní a s krásnými rysy, téměř už úplná dáma, avšak s nádechem nezbednosti a chlapeckosti ve tváři, což se mi vždycky nesmírně líbilo.

Nikdy se mi nepodařilo přiblížit se dívce, do které jsem byl zamilován, a ani u téhle se mi nepoštěstilo.

Dojem však zanechala hlubší než všechny předtím a vliv této zamilovanosti na můj život byl obrovský.

Náhle jsem opět měl před sebou obraz, ušlechtilý a uctíváný obraz - ach, žádná potřeba, žádné puzení ve mně neměly takovou hloubku a prudkost jako přání uctívat a zbožňovat! Pojmenoval jsem ji Beatrice, tu jsem totiž znal, aniž jsem četl Danta, z jednoho anglického obrazu, jehož reprodukci jsem si schoval. Na něm to byla postava dívky ve stylu anglických prerafaelitů, s velmi dlouhými údy, štíhlá, s úzkou, dlouhou hlavou, zduchovnělé ruce i rysy. To moje krásné mladé děvče nebylo úplně stejné jako to na obraze, přestože i má dívka měla útlé a chlapecké tvary, jaké jsem měl rád, i něco ze zduchovnělosti či oduševnělosti obličeje.

S Beatricí jsem nepromluvil ani slovo. Přesto na mně měla ten nejhlubší vliv. Sama kladla přede mne svůj obraz, otevírala mi svatyni a v ní jsem se mohl modlit. Ze dne na den jsem zanechal hospod a vyvádění po nocích.

Dokázal jsem opět být sám, znovu se rád vrátil k četbě, rád jsem vycházel na procházky.

Toto náhlé obrácení mi vyneslo pěkný posměch. Jenže jsem teď měl něco, co jsem mohl milovat a uctívat, znovu jsem měl ideál, život byl nanovo plný tušení a tajemně barevného svítání - na výsměch jsem nedbal. Opět jsem byl doma sám u sebe, i když pouze jako otrok a služebník uctívaného obrazu.

Na onu dobu nedokážu pomyslet bez jistého pohnutí. Opět jsem se co nejvroucněji snažil z trosek zhrouceného životního úseku vybudovat si „svět světla“, opět jsem cele žil touhou odstranit ze sebe všechno temné a zlé a přebývat jen a jen ve světle, na kolenou před bohy. Přesto tento nynější „svět světla“ byl do jisté míry mým vlastním výtvorem, už to nebyl útěk zpět k matce a do útočiště u ní bez vlastní odpovědnosti, byla to nová služba, sám jsem ji vynalezl a vyžadoval, s odpovědností a sebekázní. Pohlavnost, která mě soužila a před níž jsem byl neustále na útěku, se nyní v tom posvátném žáru měla proměnit v ducha a klanění. Už nesmí nikdy přijít žádná tma, žádné ohavnosti, žádné provzdychané noci, tlukot srdce před oplzlými obrázky, naslouchání za cizími dveřmi, chtíč. Místo toho všeho jsem si vystavěl oltář s Beatriciným obrazem a tím, jak jsem se jí zasvětil, bylo to i zasvěcení duchu a bohům. Podíl života, který jsem odňal temným mocnostem, jsem přinesl v oběť silám světla. Mým cílem nebyla rozkoš, nýbrž čistota, ne štěstí, nýbrž krása a duchovnost.

Tento Beatricin kult naprosto změnil můj život. Včera ještě předčasně dospělý cynik byl jsem nyní

chrámový služebník s cílem stát se světcem.

Nesetřásl jsem pouze navykly špatný život, snažil jsem se změnit všechno, usiloval jsem vnést do všeho čistotu, ušlechtilost a důstojnost, myslel jsem na to i při jídle a pití, v řeči i oblékání. Ráno jsem zahajoval mytím ve studené vodě, k čemuž jsem se zpočátku musel tvrdě nutit. Mé vystupování bylo vážné a důstojné, i chůze, při níž jsem se držel zpřímá, byla pomalejší a důstojnější. Divákům to nejspíš připadalo divné a směšné - pro mě to všechno byla bohoslužba.

Ze všech nových cvičení, v nichž jsem se snažil projevovat své nové smýšlení, získalo jedno pro mě velký význam. Dal jsem se do malování.

Začalo to tím, že anglický obraz Beatrice, který jsem vlastnil, nebyl oné dívce dost podobný. Chtěl jsem se pokusit namalovat si ji sám. S úplně novou radostí a nadějí jsem si do pokoje - odnedávna jsem měl svůj vlastní - nanosil pěkný papír, barvy a štětce, přichystal si paletu, skleničky, porcelánové misky, tužky. Jemné temperové barvy v malých tubách, jaké jsem si koupil, mě přímo uchvacovaly. Byla mezi nimi chromová zeleň, kterou ještě teď před sebou vidím, jak poprvé zasvitla v bílé mističce.

Začal jsem opatrně. Malovat obličej bylo těžké, chtěl jsem to nejprve zkusit na něčem jiném. Maloval jsem ornamenty, květiny a drobné vymyšlené krajinky, strom u kapličky, římský most s cypřiši. Leckdy jsem se do té hravé činnosti úplně ponořil, šťastný jako dítě s krabičkou barev. Nakonec jsem se však pustil do Beatricina portrétu.

Několik listů jsem dočista zkazil a vyhodil je. Čím víc jsem se snažil vybavit si dívčin obličej, jak jsem ho občas vídal na ulici, tím méně se to dařilo.

Nakonec jsem rezignoval a prostě začal malovat tvář podle fantazie a toho, jak mě vedly první tahy štětcem a barvy. Výsledkem byla jakási vysněná tvář, nebyl jsem s ní spokojen. Avšak ihned jsem pokračoval v pokusech a každý nový list už hovořil zřetelněji, přibližoval se dívčinu typu, i když ještě nijak nevystihoval skutečnost.

Stále víc jsem si zvykal dělat tahy štětcem spíš snově a vyplňovat plochy bez jakékoli předlohy, jen tak, co vyplynulo z hravého, nevědomého tápání.

Nakonec jsem jednoho dne, téměř nevědomky, dohotovil tvář, která ke mně promlouvala silněji než všechny předtím. Nebyla to tvář té dívky, ta se mi nikdy neměla povést. Bylo to něco jiného, cosi neskutečného, ale ne méně hodnotného. Vypadalo to spíš jako hlava jinocha než dívčí tvář, vlasy nebyly plavé, jako mělo to mé hezké děvče, nýbrž hnědé s narudlým nádechem, brada silná a pevná, ústa však jako rudý květ, celek byl poněkud strnulý a trochu jako maska, ale působivý a plný tajemného života.

Když jsem tak seděl před tím hotovým listem, zvláště na mě zapůsobil.

Jako by to bylo cosi jako obraz nějakého boha či posvátná maska, napůl muž a napůl žena, bez věku, s pevnou vůlí a zároveň stejně tak snílek, strnulý a zároveň vskrytu živoucí. Ta tvář mi měla co říci, patřila ke mně, něco po mně požadovala. A byla někomu podobná, jen jsem nevěděl, komu.

Portrét nyní určitou dobu provázel všechny mé myšlenky a sdílel můj život.

Měl jsem ho schovaný v jedné zásuvce, aby ho nikdo nemohl vypátrat a posmívat se mi proto. Avšak jakmile jsem se octl ve svém pokojíku sám, obraz jsem vyndal a byl mi společníkem. Večer jsem si ho přišpendlil proti posteli na tapetu, díval jsem se na něj, dokud jsem neusnul, a ráno mu patřil můj první pohled.

Právě v té době jsem začal znovu mít mnoho snů, jako stále kdysi v dětství.

Připadalo mi, že jsem neměl žádný sen už celá léta. A teď tu byly zase, naprosto nové obrazy, a velmi často se v nich vynořoval i ten namalovaný portrét, ožil a hovořil se mnou, jako přítel i zas nepřátelsky, leckdy dočista stažený v úšklebek a jindy nekonečně krásný, harmonický, ušlechtilý.

Jednou ráno, když jsem se probudil z takovýchto snů, jsem ho zčistajasna poznal. Díval se na mě tak úžasně známě, jako by mě volal jménem. Jako by mě znal, jako matka, jako by měl od věků ke mně náklonnost. Srdce se mi rozbušilo, upřeně jsem se na ten list zadíval, na ty hnědé, husté vlasy, napůl ženská ústa, mohutné čelo podivuhodné jasnosti (samo od sebe vyschlo do toho odstínu), a postupně čím dál víc jsem v sobě cítil, jak se blíží poznání, znovunalezení, vědění.

Vyskočil jsem z postele, postavil se před obraz a díval se na něj z co největší blízkosti, hleděl jsem mu přímo do široce rozevřených, zelených, utkvělých očí, právě bylo posazeno o něco výš než druhé. A najednou to právě oko mrklo, zlehka a jemně, ale zřetelně, a tím mrknutím se mi rozjasnilo...

Jak jsem na to mohl přijít tak pozdě! Ta tvář byl Demian.

Později jsem list velmi často porovnával se skutečnými Demianovými rysy, jak jsem si je vybavil z paměti. Nebyly tytéž, třebaže podobné. Ale přesto to byl Demian.

Jednoho večera na počátku léta slunce zešikma rudě prozářilo můj pokoj oknem vedoucím na západ.

Pomalů se šířilo. Dostal jsem nápad, abych ten Beatricin, či vlastně Demianův portrét připevnil na příčku v okně a podíval se, jak bude skrze něj prosvěcovat slunce. Obličej se rozplynul a ztratil obrysy, ale zarudlé okraje očí, světlo na čele a nápadně rudá ústa žhnuly z plochy hluboce a divoce. Dlouho jsem si ho prohlížel, i poté, co svit pohasl. A ponenáhlu ve mně vyvstal pocit, že to není ani Beatrice, ani Demian, nýbrž - já sám. Obraz se nerovnal mé podobě - to také neměl, jak jsem cítil byl však tím, co tvořilo můj život, bylo to mé nitro, můj osud či můj démon.

Tak by vypadal můj přítel, kdybych kdy nějakého zase našel. Tak by vypadala moje milenka, kdybych kdy jakou získal. Takový bude můj život i má smrt, neboť toto je zvuk a rytmus mého osudu.

V oněch týdnech jsem se pustil do četby, která na mě zapůsobila hlouběji než všechno, co jsem přečetl doposud. I později jsem zřídka kdy prožil nějakou knihu víc, snad jenom Nietzscheho. Šlo o jeden svazek Novalise, s dopisy a výroky, z nichž mnohé jsem nechápal a které mě přesto všechny nevýslovně přitahovaly a vtíraly se mi. Jeden z těch výroků mě právě napadl.

Perem jsem ho napsal pod portrét: „Osud a mysl jsou jména pro jediný pojem.“

To jsem právě pochopil.

Dívku, které jsem přezdíval Beatrice, jsem potkával ještě často. Už to mnou nijak nepohnulo, ale vždy jsem přitom cítil jemné souznění, cítem jsem tušil: jsi se mnou spojená, jenže ne ty, ale tvůj obraz; jsi částí mého osudu.

Znovu se mě zmocnila silná touha po Demianovi. Nic jsem o něm nevěděl, už léta, jen jedinkrát jsem ho potkal o prázdninách. Vidím, že jsem to krátké setkání ve svých záznamech zatajil, bylo to zjevně kvůli studu a z ješitnosti. Musím to napravit.

Tak tedy jednou o prázdninách, když jsem se s poněkud blazeovaným a stále v důsledku mého hospodského období unaveným výrazem potloukal po rodném městě, pošvihával vycházkovou holí a díval se do tváří těm starým, stále stejným, opovrhovaným šosákům, náhle proti mně vyšel můj někdejší přítel. Sotva jsem ho spatřil, roztrásl jsem se. Bleskurychle mnou prolétla vzpomínka na Franze Kromera. Kéž by Demian na tu příhodu úplně zapomněl! Bylo to tak nepříjemné cítit se mu zavázán - sice jde o pouhou hloupou příhodu z dětství, ale přece jen to zavazuje...

Jako by čekal, zda ho pozdravím, a když jsem to co nejnetečněji udělal, podal mi ruku. Byl to zase ten jeho stisk! Pevný, vřelý a přesto chladný, prostě muž! Pozorně se mi zadíval do tváře a řekl: „Vyrosl jsi, Sinclair.“

On sám mi připadal zcela nezměněný, stejně starý, stejně mladý jako vždy.

Připojil se ke mně, procházeli jsme se spolu a hovořili o samých podružných věcech, o ničem z té doby tenkrát. Vzpomněl jsem si, že jsem mu kdysi několikrát napsal, ale nedostal odpověď. Ach, kéž by zapomněl i na to, na ty hloupé, pitomé dopisy! Nezmínil se o nich.

Tehdy ještě neexistovala Beatrice ani portrét, vězel jsem ještě plně v onom období zpustlosti. Před městem jsem ho pozval, ať se mnou zajde do hospody. Přijal. Holedbavě jsem objednal láhev vína, nalil, přitůkl si s ním a dal najevo, jak důvěrně ovládám studentské pijácké zvyklosti, také jsem první sklenku vypil na jeden záťah.

„Chodíš často do hospod?“ zeptal se.

„No ano,“ řekl jsem lenivě, „co taky člověk má jinak dělat? Konec konců je tam vždycky ta nejlepší zábava.“

„Myslíš? Třeba ano. Něco na tom je opravdu velmi pěkné - to opojení, ta hýřivost! Jenže se mi zdá, že většina lidí, co často vysedává po hospodách, to už naprosto neprožívá. Připadá mi, že právě chození do hospody je pěkná šosáčtina. Ano, takhle jednu noc, hezky s planoucími pochodněmi, pěkně se napít a prožít tu opojnou závrat! Ale den co den, pořád totéž, sklenici za sklenicí, to snad přece není ono? Dokážeš si představit takového Fausta, jak večer co večer vysedává u svého obvyklého stolu?“

Napil jsem se a podíval se na něj nevražlivě.

„No, jenomže každý není zrovna Faust,“ řekl jsem stroze.

Trochu užasle na mě pohlédl.

Pak se zasmál, svěže a s převahou, jako kdysi. „Vlastně, proč se o tom přít ? V každém případě má opilec či zpustlík život pestřejší než bezúhonný měšťák. A ještě něco - jednou jsem o tom četl - je prostopášný život jednou z nejlepších příprav pro život mystický. Také se vždycky z takových lidí, jako byl třeba svatý Augustin, stávali lidé vidoucí, proroci. On byl předtím také požívačnický a svěťák."

Byl jsem nedůvěřivý a nikterak jsem se jím nechtěl dát poučovat. Proto jsem blazeovaně řekl: „Každý podle svého gusta! Já, upřímně řečeno, nijak nestojím o to, aby ze mě byl prorok či něco podobného."

Demian po mně sjel svýma lehce přimhouřenýma, vědoucíma očima.

„Sinclair, příteli," řekl pomalu, „neměl jsem v úmyslu ti říkat něco nepříjemného.

Ostatně - k jakému účelu vede to tvoje pití teď; to neví nikdo z nás. To v tobě, co tvoří tvůj život, to ví. Je velice dobré vědět, že v nás uvnitř je někdo, kdo všechno ví, všechno chce, všechno udělá lépe než my sami. - Jenže promiň, musím domů."

Stručně jsme se rozloučili. Zůstal jsem mrzutě sedět, dopil láhev do dna, a když jsem se zvedal k odchodu, vyšlo najevo, že ji Demian už zaplatil.

To mě rozzlobilo ještě víc.

Myšlenky mi opět ulpěly u této letmé události. Byly plné Demiana. A slova, která pronesl tehdy v té hospodě před městem, se mi podivně čerstvá a nesmazaná vynořila opět z paměti. - „Je velice dobré vědět, že v nás uvnitř je někdo, kdo ví všechno!"

Nesmírně jsem po Demianovi zatoužil. Nic jsem o něm nevěděl, nebyl dosažitelný. Věděl jsem jen to, že patrně někde studuje a že když dokončil gymnázium, jeho matka se z našeho města odstěhovala.

Snažil jsem se vypátrat v sobě všechny vzpomínky na Demiana zpět až po tu mou příhodu s Kromerem.

Kolik tu opět zaznělo z toho, co mi kdysi řekl, a všechno to ještě má smysl i dnes, je aktuální, stále se mě týká! I to, co řekl při našem posledním, tak málo povzbudivém setkání o zpustlíkovi a svěťci, mi náhle znovu vyvstalo jasně v duši. Copak to tak neprobíhalo i se mnou? Copak jsem nežil v opojení a špině, zmámený a ztracený, až se s novým životním podnětem ve mně zas probudil pravý opak, touha po čistotě, touha být svatý? A tak jsem pokračoval ve vzpomínkách, dávno nadešla noc a venku se rozpršelo. I ve vzpomínkách jsem slyšel déšť, byla to ta chvíle pod kaštany, kde mě kdysi zpovídal kvůli Franzi Kromerovi a uhodl mé první tajemství. Vynořovalo se jedno za druhým, hovory cestou do školy, konfirmační hodiny. A nakonec jsem se rozpomněl na své úplně první setkání s Demianem. Oč tam tenkrát šlo? Nepřišel jsem na to hned, ale nepospíchal jsem, zcela jsem se do té vzpomínky ponořil. A už i to zase ožilo: Stáli jsem před naším domem poté, co mi pověděl svůj názor na Kaina.

Mluvil tehdy o tom starém, setřeném znaku nad domovní branou, o tom závěrovém kameni rozšiřujícím se odspodu nahoru. Řekl tehdy, že ho to zajímá a že člověk si musí takových věcí všimnout.

V noci se mi zdálo o Demianovi a tom starém znamení. Neustále se proměňovalo, Demian ho držel v rukou, občas bylo malé a šedivé, často zas mohutné a pestře zbarvené, ale on mi vysvětlil, že přesto je to stále jedno a totéž znamení. Nakonec mě přinutil, abych znamení snědl. Když jsem ho spolkl, ucítil jsem k svému nesmírnému zděšení, že pták z toho spolklého znamení ve mně žije, vyplňuje mě a zevnitř mě začíná požírat. Pln smrtelného strachu jsem sebou trhl a probudil se.

Úplně jsem se probral, bylo uprostřed noci, slyšel jsem, jak do pokoje prší. Vstal jsem, abych zavřel okno, a šlápl přitom na něco světlého, co leželo na podlaze. Ráno jsem zjistil, že to je list s mým obrazem. Ležel v tom mokru na podlaze a byly na něm všude samé vybouleniny. Dal jsem ho vysušit mezi své papíry do jedné tlusté knihy. Když jsem si ho nazítří prohlížel, byl už zase suchý. Ale také změněný. Rudá ústa vybledla a byla trochu užší. Byla to nyní přesně ústa Demianova.

Vzal jsem nový list a začal malovat, tentokrát ptáka ze znaku. Jak vlastně vypadal, jsem si už vlastně nevzpomínal, a leccos, jak jsem věděl, se na něm už nedalo rozeznat, protože ta věc byla stará a víckrát přetřená barvou.

Pták na něčem stál nebo seděl, možná na nějaké květině či na koši nebo hnízdě, anebo i na koruně stromu. O to jsem se nestaral a začal tím, o čem jsem měl zřetelnou představu. Z nejasné příčiny jsem hned užil silných barev, ptačí hlava byla na mém listu zlatožlutá. Podle nálady jsem pak v malování pokračoval a za pár dní byl obraz hotov.

Vyšel z toho dravec s ostrou, smělou krahující hlavou. Polovinou těla vězel v tmavé zeměkouli, z níž se

vyklubával jako z nějakého obrovského vejce, na pozadí modrého nebe. Čím déle jsem se na list díval, stále víc se mi zdálo, že je to ten barevný znak z mého snu.

Napsat Demianovi dopis bych byl nedokázal, i kdybych byl věděl, kam.

Rozhodl jsem se však v téže snové předtuše, s níž jsem tehdy dělal všechno, že mu ten obraz s krahujcem pošlu, ať už ho dostane nebo ne. Nic jsem nepřipsal, ani své jméno ne, pečlivě jsem ořezal okraje, koupil velkou papírovou obálku a na tu napsal přítelovu někdejší adresu. Pak jsem to odeslal. Blížila se jedna zkouška a já jsem se musel připravovat do školy víc než kdy jindy. Učitelé mě znovu vzali na milost, co jsem změnil své ničemné chování. Dobrým žákem jsem se sice ani teď nestal, ale ani já ani nikdo jiný už nepomyslel na to, že ještě před půl rokem všichni pokládali za pravděpodobné, že budu za trest ze školy vyloučen.

Otec mi nyní psával víc zase v dřívějším tónu, bez výčitek a pohrůzek.

Avšak mě nic nepudilo k tomu, abych jemu či komukoli vysvětloval, jak se tak proměna se mnou stala. Byla to náhoda, že ta proměna se shodovala s přáními rodičů a učitelů. Proměna mě nepřivedla k ostatním, nikomu mě nepřiblížila, byl jsem v jejím důsledku ještě osamělejší. Někam mířila, k Demianovi, k nějakému dalekému osudu. Sám jsem to nevěděl, vždyť jsem byl uprostřed ní. Začalo to Beatricí, ale od určité doby jsem se svými malbami a myšlenkami na Demiana žil v jakémisi tak neskutečném světě, že i ona mi úplně sešla z očí i z paměti. Nikomu jsem o svých snech, svých očekáváních, o své vnitřní proměně nemohl říci ani slovo, ani kdybych byl chtěl.

Ale jak bych to byl mohl chtít?

KAPITOLA PÁTÁ

Pták se klube z vejce

Namalovaný pták z mého snu byl na cestě a hledal mého přítele. Odpověď jsem dostal tím nejpodivuhodnějším způsobem.

Ve třídě, na svém místě, jsem jednou po přestávce mezi dvěma hodinami našel v knize složený lístek. Byl složený přesně tak, jak to bylo obvyklé, když si spolužáci občas během vyučovací hodiny navzájem tajně posílali vzkazy. Bylo mi pouze divné, kdo mi takový lístek posílá, vždyť jsem nikdy se žádným spolužákem nic podobného neprovozoval. Pomyslel jsem si, že to asi bude výzva k nějakému školnímu uličnictví, jenže toho bych se přece stejně nezúčastnil - a založil jsem proto lístek dopředu do knihy, aniž jsem si ho přečetl. Až při hodině mi náhodou znovu padl do ruky.

Pohrával jsem si s tím papírkem, bezmyšlenkovitě jsem ho rozevřel a zjistil, že je tam napsáno pár slov. Vrhł jsem na ně pohled, ulpěl na jednom slově, zhroutil jsem se a četl a srdce se mi přitom osudově stáhlo jakoby zasaženo ledovým mrazem:

„Pták se klube z vejce. Vejce je svět. Kdo se chce zrodit, musí svět zničit.

Pták odlétá k bohu. Jméno boha je Abraxas.”

Po několikerém přečtení těchto řádek jsem se pohroužil do hlubokého přemítání. Nebylo pochyb, ta odpověď byla od Demiana. Nikdo o ptáku nemohl vědět, jen já a on. Dostal můj obraz. Porozuměl a pomáhá mi s výkladem.

Ale jak to všechno souvisí? A - to mě trápilo nejvíc - co znamená ten Abraxas? Nikdy jsem to slovo neslyšel ani neviděl. Jméno boha je Abraxas!”

Hodina utekla, aniž jsem cokoli zaslechl z vyučování. Začínala další, poslední toho dopoledne. Měl ji jeden výpomocný učitel, který právě přišel z univerzity a líbil se nám už proto, že byl tak mladý a nepředstíral žádnou povýšenou důstojnost.

Pod vedením doktora Follena jsme četli Hérodota. Tato četba patřila k těm nečetným předmětům, které mě zajímaly. Avšak tentokrát jsem nevnímal.

Mechanicky jsem sice otevřel knihu, ale překlad jsem nesledoval a zůstával ponořen do svých myšlenek. Ostatně jsem si už vícekrát vyzkoušel, jak souhlasí, co mi Demian tenkrát pověděl při duchovní přípravě. Co člověk dostatečně silně chce, to se zdaří. Jestliže jsem se při vyučování velmi silně zabýval vlastními myšlenkami, mohl jsem být klidný, že mě učitel nechá na pokoji. Ale když jsem byl roztržitý či ospalý, vtom stál znenadání přede mnou: i to se mi stávalo. Jenže když jsem opravdu přemýšlel, byl zcela pohroužený, pak jsem byl chráněn. I to s upřeným pohledem jsem si vyzkoušel a také ověřil. Tenkrát,

když tu ještě byl Demian, se mi to nepoštětilo, teď jsem však často vycíťoval, jak se pohledy a myšlenkami dá leccěhos docílit.

A tak jsem i nyní seděl a byl na hony vzdálen Hérodotovi i škole. Vtom mi však zčistajasna jako blesk učitelův hlas udeřil do vědomí tak, že jsem se vyděšen probral. Slyšel jsem jeho hlas, učitel stál těsně vedle mě, užuž jsem si myslel, že vyvolal moje jméno. Avšak nedíval se na mě. Oddechl jsem si. Vtom jsem jeho hlas -zaslechl znovu. Pronesl nahlas slovo „Abraxas“. Ve svém výkladu, jehož začátek mi unikl, doktor Follen pokračoval: „Nesmíme si názory oněch sekt a mystických sdružení starověku představovat tak naivní, jak se jeví z pozice racionalistického nazírání. Vědu v našem smyslu starověk vůbec neznal. Zato se tenkrát zabývali filosoficko-mystickými pravdami na velmi vysokém stupni. Zčásti z toho vznikla magie a pohrávání, což zjevně vedlo často i k podvodu a zločinu. Avšak i magie měla původ ušlechtilý a hluboké myšlenky. Tak třeba učení o Abraxasovi, které jsem před chvílí uvedl jako příklad. Toto jméno se zmiňuje ve spojení s řeckými zaklínadly a je často považováno za jméno jakéhosi čaroděje, jaké třeba dodnes mají divocí národové. Zdá se však, že Abraxas znamená mnohem víc. Lze například toto jméno chápat jako označení božstva, které mělo symbolickou úlohu sjednocovat v sobě božské i d'ábelské.“

Drobný učenec vytříbeně a s nadšením pokračoval ve výkladu, nikdo však neprojevoval větší pozornost, a protože ono jméno už nepadlo, i moje pozornost se záhy opět stáhla zpět do mého nitra.

„Sjednocovat božské i d'ábelské“, to ve mně utkvělo. Zde se dalo navázat.

S tím jsem byl obeznámen už z rozhovorů s Demianem ze závěrečného období našeho přátelství. Demian tenkrát řekl, že máme sice Boha a uctíváme ho, ale že představuje jen svévolně oddělenou polovinu světa (onen oficiální, dovolený „jasný“ svět). Že však musíme dokázat ctít svět celý, tudíž že musíme mít buď boha, který je i d'áblem, nebo že vedle bohoslužby je třeba zřídit i d'ábloslužbu. A tedy Abraxas je ten bůh, který je zároveň bůh i d'ábel.

Nějakou dobu jsem usilovně pátral po této stopě dál, ale nijak jsem nepokročil.

Také jsem bezvýsledně prohledal celou knihovnu, o Abraxasovi v ní nebylo nic. Avšak má bytost nebyla nikdy na takoveto přímé a vědomé pátrání silně upnuta, vždyť zpočátku člověk nachází jen pravdy, které mu zůstanou v rukou jako kamení.

Beatricina postava, již jsem se po určitou dobu zabýval tak mnoho a tak niterně, se ponenáhlu nořila do hlubin anebo se spíše ode mne vzdalovala a vytrácela se stále víc až k obzoru a tam vyblédala jako vzdálený stín. Už mé duši nepostačovala.

Má nyní tak podivně do sebe sama stáhlá, jakoby náměsíčná existence se začala nově ztvárňovat.

Rozkvetla ve mně touha po životě, spíše touha po lásce, a pud pohlaví, který jsem dokázal rozplynout ve zbožnění Beatrice, si vyžadoval nové obrazy a cíle. Stále ještě ke mně nepřicházelo naplnění a ještě nemožnější než kdy jindy pro mě bylo svou touhu oklamat a očekávat něco od těch dívek, u kterých hledali své štěstí kamarádi. Znovu jsem míval prudké sny, a to víc ve dne než v noci. Představy, obrazy či přání se ve mě vzdouvaly a vytrhovaly mě z vnějšího světa natolik, až jsem s těmi sny či stíny měl styk opravdovější a živější než se svým skutečným okolím.

Určitý sen či hra fantazie, jaká se ustavičně opakovala, dostala pro mě zvláštní význam. Tento sen, nejdůležitější a nejdůsažnější v mém životě, se odehrával asi takto: Vracel jsem se do otcovského domu - nad domovní branou zářil žlutě na modrém podkladu pták ve znaku -, v domě mi šla vstříc matka, ale když jsem vstoupil a chtěl ji obejmout, nebyla to ona, ale nějaká nikdy ještě nespátřená bytost, velká a mohutná, podobná Maxu Demianovi a tomu obrazu, co jsem namaloval, a přece jiná a vzdor té mohutnosti zcela a naprosto ženská. Ta bytost si mě přitáhla a spojila se se mnou v hlubokém, hrozivém milostném objetí. Blaženství se tu mísilo s hrůzou, objetí bylo bohoslužbou a zároveň zločinem. Bytost, které mě objímala, strašidelně až příliš připomínala matku, příliš připomínala přítele Demiana.

Její objetí se přičilo veškeré úctě a přesto bylo blaho samo. Často jsem se z toho snu probouzel s pocitem hlubokého štěstí, často se smrtelnou úzkostí a zmučeným svědomím jako po strašlivém hříchu. Jen pozvolna a nevědomky se tento zcela niterný obraz a onen zvnějšíšku mi předaný pokyn o bohu, kterého mám hledat, navzájem propojily. O to však úžeji a niterněji, až jsem začal cítit, že právě v tomto snovém tušení jsem volal boha Abraxase. Směsice rozkoše a hrůzy, prvku mužského i ženského, propletenina toho nejsvětějšího a nejohyzdnějšího, poryvy hluboké viny v nejněžnější nevinosti - takový

byl obraz mého snu o lásce a takový byl i Abraxas. Láska už nebyla temným zvířecím pudem, jak jsem ji úzkostně zpočátku pociťoval, a ani už nebyla zbožně zduchovnělým uctíváním, s jaký jsem se klaněl Beatricinu obrazu. Byla obojím, obojím a ještě něčím navíc, sdružovala v sobě obraz anděla i satana, muže i ženu, člověka i zvíře, nejvyšší dobro i nejkrajnější zlo. Připadalo mi, že toto prožívat je mi určeno, že je mým osudem vychutnat právě tohle. Po tomto osudu jsem toužil, tohoto osudu jsem se strchoval, avšak byl stále přítomen, neustále se nade mnou vznášel.

Příštího roku jsem měl ukončit gymnázium a jít studovat, ještě jsem nevěděl ani co, ani kam. Chmýří nad rty mi houstlo, i postavou jsem vyrostl, a přitom jsem byl naprosto opuštěný a bez cíle. Jisté bylo jen jediné: onen hlas ve mně, ten snový obraz. Cítil jsem, že mým úkolem je slepě se podřídít tomuto vedení. Avšak připadalo mi to zatěžko a den co den jsem se vzpíral.

Možná jsem se pomátl, myslel jsem si nezřídka, možná nejsem jako ostatní? Jenže to, co dokázali jiní, jsem já dokázal také, s trochou píle a úsilí jsem dokázal číst Platóna, řešit trigonometrické úlohy či sledovat nějakou chemickou analýzu. Jen jedno jsem nedokázal: vytrhnout ze sebe ten v temnotě skrytý cíl a narýsovat si ho nějak před sebou tak, jako to dělali ostatní, co přesně věděli, že se chtějí stát profesory či soudci, lékaři nebo umělci, jak jim to dlouho bude trvat a co to bude mít za výhody. To jsem já nedokázal.

Možná i já se jednou něčím takovým stanu, jenomže jak to mám vědět?

Možná budu muset také hledat, a pořád dál, celá léta, a nic ze mě nebude a nedojdu k žádnému cíli.

Možná k nějakému cíli dospěji, ale bude to cíl zlý, nebezpečný, strašný.

Vždy jsem nechtěl nic než pokusit se žít to, co se samo ze mne dralo ven. Proč jen to bylo tak těžké?

Často jsem se pokoušel namalovat tu mohutnou milostnou bytost z mého snu. Nikdy se to však nepodařilo. Zdařit se mi to, byl bych obraz poslal Demianovi. Kde asi je? To jsem nevěděl. Věděl jsem pouze, že je se mnou ve spojení. Kdy se s ním zase shledám?

Blaživý klid týdnů a měsíců období vztahu k Beatrici byly dávno tytam.

Tenkrát jsem se domníval, že jsem dorazil na kýžený ostrov a našel mír.

Jenže tak tomu bylo vždycky - sotva jsem si nějaký stav zamiloval, sotva mě nějaký sen oblažil, hned zas už uvadala vyhasínal. Marné bylo nad tím hořekovat! Žil jsem nyní v jakémsi žáru neukojené touhy, napjatého očekávání, častokrát to ústilo až v divokost a zběsilost. Obraz milenky ze sna jsem často před sebou vídával s nezměrně živoucí zřetelností, mnohem zřetelněji než svou vlastní ruku, hovořil jsem s ním, plakal před ním, proklínal ho. Oslovoval jsem ho jako matku a v slzách před ním poklekal, nazýval jsem ho milenkou a tušil už jeho zralý, vše splňující polibek, říkal jsem mu d'áble a děvko, upíre a vrahu.

Sváděl mě k těm nejnežnějším milostným snům i pustým nestoudnostem, nic pro něj nebylo dost dobré a dost líbezného, nic dost špatného a nízkého.

Celou onu zimu jsem prožíval ve vnitřní vichrné bouři, kterou těžko lze popsat. Osamělosti jsem byl přivyklý už dlouho, ta mě nijak netísnila, žil jsem s Demianem, s krahujcem, s obrazem té veliké snové bytosti, která byla mým osudem a mou milenkou. To stačilo, aby se v tom dalo žít, neboť vše skýtalo veliký a široký rozhled, a všechno ukazovalo na Abraxase.

Avšak žádný z těch snů mě neposlouchal, žádný jsem nebyl s to přivolat, žádnému dát podle libosti jeho zabarvení. Sny samy přicházely a uchvacovaly mě, řídily mě, žily můj život.

Navenek jsem byl zabezpečen. Z lidí jsem žádný strach neměl, tomu přivykli i moji spolužáci a prokazovali mi jakousi skrytou úctu, čemuž jsem se nezřídka musel usmívat. Když jsem chtěl, dokázal jsem většinu z nich velice dobře prokouknout a tím je příležitostně pěkně udivit. Jenže to jsem si zamlul jen zřídka kdy, skoro nikdy. Zaměstnával jsem se stále jen sebou, neustále jen sebou samým. A co nejtoužebněji jsem prahnul po tom, abych něco ze sebe předal světu, abych s ním navázal styk a pustil se s ním do boje. Leckdy, když jsem po večerech pobíhal ulicemi a pro ten neklid se nedokázal vrátit domů před půlnocí, tehdy jsem si často mýslil, teď, teď musím přece potkat svou milenkou, na nejbližším rohu půjde kolem, zavolá na mě z nejbližšího okna. Leckdy mi to všechno připadalo mučivé až k nesnesení a byl jsem odhodlán k tomu, že si jednou vezmu život.

Tehdáž jsem našel zvláštní útočiště - „náhodou“, jak se říkává. Náhody toho druhu ale neexistují. Jestliže ten, kdo něco nutně potřebuje, tuto nezbytnost nalezne, pak mu to neposkytne náhoda, nýbrž on sám, přivedou ho k tomu jeho vlastní touha a nezbytí.

Dvakrát či třikrát jsem při svých potulkách městem zaslechl z jednoho předměstského kostelíka hrát varhany, ale nezastavil jsem se. Když jsem šel příště opět kolem, znovu jsem uslyšel varhany a poznal, že někdo hraje Bacha.

Šel jsem ke vchodu, ale bylo zavřeno, a protože ulice byla téměř liduprázdná, posadil jsem se vedle kostela na patník, ohrnul si límec kabátu a naslouchal. Varhany nebyly velké, ale dobré, a hra byla neobyčejná, vyjadřovala zvláštní, nanejvýš osobní vůli a houževnatost, znělo to jako modlitba.

Měl jsem pocit, že ten člověk, co hraje, ví, co je v té hudbě skryto za poklad, a že o ten poklad usiluje a doráží na něj a dobývá ho, jako by šlo o jeho vlastní život. Co do techniky hudbě příliš nerozumím, ale právě takovému vyjádření duše jsem instinktivně rozuměl už od dětství a hudebnost v sobě pocíťoval jako něco samozřejmého.

Hudebník pak hrál i cosi moderního, asi od Regera. V kostele byla téměř naprostá tma, pouze nejbližším oknem pronikal slabounký paprsek světla.

Počkal jsem, až hudba skončí, a přecházel pak kolem, dokud jsem neuviděl varhaníka vyjít ven. Byl to člověk ještě mladý, ale starší než já, postavu měl hranatou a podsaditou a odcházel prudkými, energickými kroky, avšak jakoby nevrle.

Od té doby jsem občas v podvečer před tím kostelem vysedával anebo se procházel okolo. Jednou jsem také zjistil, že dveře jsou otevřené, a půl hodiny jsem tam roztřesený chladem a šťastný proseděl v lavici, a varhaník přitom nahoře hrál při skrovném plynovém světle. Z hudby, kterou hrál, jsem neslyšel jen jeho samotného. Připadalo mi, že všechno, co hraje, je navzájem nějak příbuzné, že má nějakou tajemnou souvislost. Všechno, co hrál, bylo plné víry, odevzdané a zbožné, ale zbožné ne tak, jako lidé, co chodí do kostela, a faráři, nýbrž tak, jako poutníci a žebráci ve středověku, ta zbožnost byla v naprosté odevzdanosti takovému postoji ke světu, který stojí nad všemi vyznáními. Hojně hrál předbachovské mistry, i staré italské autory. A všichni hovořili o tomtéž, všichni sdělovali to, co měl v své duši i ten muzikant: touhu, nejvroucnější uchvácení světa i zas jeho nejdivočejší odvrhnutí, palčivé naslouchání vlastní temné duši, opojnou odevzdanost a zhloubí jdoucí pátrání po zázračnu.

Když jsem jednou varhaníka tajně sledoval po jeho odchodu z kostela, spatřil jsem, jak už daleko venku na kraji města vchází do jedné hospůdky.

Neodolal jsem a vešel za ním. Poprvé jsem ho zřetelně uviděl až zde. Seděl u hospodského stolu v rohu té malé místnosti, na hlavě černý plstěný klobouk, před sebou čtvrtku vína, a jeho obličej byl přesně takový, jak jsem čekal. Byl ošklivý a pohled měl trochu divoký, pátravý a umíněný, byla v něm svěhlavost a ráznost, a ústa zas měkká, jako dítě. Všechna mužnost a síla vězela v očích a čele, spodní část obličeje byla jemná a nehotová, neovládaná a zčásti změkčilá, zcela nerozhodná, chlapecká brada byla v rozporu s čelem a pohledem. Líbily se mi jeho tmavohnědé oči plné hrdosti a nevraživosti.

Mlčky jsem se posadil proti němu, v krčmě kromě nás nebyl nikdo. Probodl mě očima, jako by mě chtěl vyhnat. Avšak nedal jsem se a tvrdošíjně jsem se na něj díval, až nevrle zavrčel: „Co na mě ksakru tak civíte? Chcete po mně snad něco?“

„Nic po vás nechci,“ řekl jsem. „Už jsem od vás hodně dostal.“

Svraštil čelo.

„Tak to jste asi nějaký hudební nadšenec? Horovat pro hudbu považuji za odporné.“

Nedal jsem se odradit.

„Už jsem vás často poslouchal, tam venku v kostele,“ řekl jsem. „Ostatně nechci vás obtěžovat. Myslel jsem si jen, že u vás něco najdu, něco zvláštního, nevím pořád ně, co. Ale radši mě ani vůbec neposlouchejte! Já přece mohu v kostele poslouchat vás.“

„Vždyť za sebou vždycky zamknu.“

„Nedávno jste na to zapomněl, tak jsem si sedl dovnitř. Jinak stojím venku nebo se posadím na patník.“

„Tak? Můžete příště jít dovnitř, je tam tepleji. Stačí zaklepat na dveře.“

Ale silně, a ne, když hrají. Ale teď ven s tím - co jste chtěl říct? Jste úplný mladíček, nejspíš žák či student. Jste hudebník?“

„Ne. Rád hudbu poslouchám, ale jen takovou, jakou hrajete vy, tu docela bezvýhradnou hudbu, kdy člověk cítí, že se v ní burcuje nebe i peklo. Hudbu mám hrozně rád, asi proto, že je v ní tak málo z morálky. Všechno ostatní je morální, a já hledám něco, co takové není. Tím, co je morální, jsem vždycky

jen trpěl. Nedokážu se dobře vyjádřit. - Víte, že musí existovat bůh, který je zároveň bůh i ďábel? Prý takový existoval, slyšel jsem o tom."

Hudebník si široký klobouk posunul trochu do týla a odhrnul si tmavé vlasy z širokého čela. Přitom se na mě pronikavě zadíval a naklonil obličej ke mně přes stůl.

Tiše a s napětím se zeptal: „A jak se jmenuje ten bůh, o kterém mluvíte?"

„Bohužel o něm skoro nic nevím, vlastně jenom jméno. Jmenuje se Abraxas."

Hudebník se nedůvěřivě rozhlédl kolem, jako by nás někdo mohl poslouchat.

Pak se ke mně naklonil a pronesl šeptem: „Myslel jsem si to. Kdo jste?"

„Chodím do gymnázia."

„Jak víte o Abraxasovi?"

„Náhodou."

Praštil do stolu, až mu víno vystříklo ze sklenice. „Náhodou! Jen nežvaňte, mladíku! O Abraxasovi se člověk nedoví náhodou, to si pamatujte.

Povím vám o něm víc. Trochu toho o něm vím."

Odmlčel se a odsunul židli. Když jsem se na něj zadíval pln očekávání, zašklebil se.

„Tady ne! Jindy. Nate, vemte si!"

Sáhl do kapsy kabátu, který si neodložil, vytáhl pár pečených kaštanů a hodil mi je.

Nic jsem neřekl, vzal jsem si a jedl a byl velmi spokojený.

„No tak!" zašeptal po chvíli. „Odkud víte o - něm?"

Neváhal jsem mu to povědět.

„Byl jsem sám a bezradný," vyprávěl jsem. „Vtom jsem se rozpomněl na jednoho přítele z dřívějších let, o kterém si myslím, že toho hodně ví. Něco jsem přitom namaloval, ptáka, jak se klube ze zeměkoule. Poslal jsem mu ho. Po nějaké době, když už jsem skoro na to ani nevzpomněl, dostal jsem do rukou kus papíru a na něm stálo: Pták se klube z vejce. Vejce je svět.

Kdo se chce zrodit, musí svět zničit. Pták odlétá k bohu. Jméno boha je Abraxas."

Neodpověděl, loupali jsme kaštiny a jedli je k vínu.

„Dáme si ještě sklenku?" zeptal se.

„Ne, díky. Nemám pití rád."

Zasmál se, trochu zklamaně.

„Jak chcete! U mě je to naopak. Já ještě zůstanu. A vy si teď jděte!"

Když jsem příště po varhanní hře šel zas pak s ním, nebyl nijak sdílný. V jedné staré uličce mě starodávným, výstavným domem dovedl nahoru do velikého, poněkud temného a zanedbaného pokoje, kde kromě klavíru nic nepoukazovalo na hudbu, kdežto veliká knihovna a psací stůl propůjčovaly té místnosti cosi učeneckého.

„Co vy máte knih!" řekl jsem uznale.

„Část je z knihovny mého otce, u kterého bydlím. Ano, mladý muži, bydlím u otce a matky, ale představit vás jim nemohu, moje styky nepožívají v tomto domě zrovna veliké úcty. Jsem jaksi marnotratný syn, víte?"

Můj otec je nadmíru úctyhodný muž, významný farář a kazatel v tomhle městě. A já, abyste hned byl informován, jsem jeho nadaný a mnohoslibný pan synáček, který se ale dostal na špatnou kolej a tak trochu se pomínil.

Byl jsem teologem a krátce před státní zkouškou jsem dal té počestné fakultě vale. Třebaže jsem vlastně pořád ještě u svého obořu, pokud se týče mých soukromých studií. Co si kdy lidé navymýšleli za božstva, to je pro mě pořád ještě nanejvýš důležité a zajímavé. Ostatně teď jsem hudebník, a jak se zdá, brzo dostanu jedno menší varhanické místo. No a to se zas octnu u církve."

Díval jsem se na řady hřbetů těch knih, viděl jsem tituly řecké, latinské, hebrejské, co jsem tak při slabém světle stolní lampy stačil rozeznat. Můj známý si zatím ve tmě u stěny lehl na podlahu a začal tam cosi kutit.

„Pojďte sem," zavolal po chvíli, „trochu se teď pocvičíme ve filosofii, to znamená budeme držet hubu, ležet na břiše a myslet."

Škrtl zápalkou a v krbu, před nímž ležel, zapálil papír a polena. Plamen se vysoko rozhořel a on

rozhrabával oheň a přikládal do krbu s vybranou rozvážností. Lehl jsem si k němu na opotřebovaný koberec. Upřeně zíral do ohně, který i mě přitahoval, a tak jsme mlčky leželi na břiše dobrou hodinu před tou plápolající hranicí dřeva, pozorovali, jak se rozhořívá a syčí, ochabuje a kroutí se, dohořívá a zmítá se a nakonec už propadlá jen tiše žhne u dna.

„Uctívání ohně nebylo to nejhlupejší, co lidé vynalezli," zamumlal v jedné chvíli jen tak pro sebe. Jinak nikdo z nás nepronesl ani slovo. Utkvělým pohledem jsem visel na tom ohni, propadal se do snění a ticha, v dýmu jsem viděl postavy a v popelu obrazy. V jedné chvíli jsem se vyděsil. Můj společník hodil do žáru kousek pryskyřice, malý a štíhlý plamen prudce vyšlehl vzhůru a já jsem v něm uviděl ptáka se žlutou krahujčí hlavou. Ve skomírajícím žáru se v krbu ze zlatě žhnoucích nitek spřádaly jakoby sítě, objevovala se písmena a obrazy, připomínaly tváře, zvířata, rostliny, červy a plazy. Když jsem se pozvolna probral a ohlédl po společníkovi, civěl, bradu v dlaních, odevzdaně a fanaticky do popela.

„Musím už jít," řekl jsem tiše.

„Tak jděte. Nashledanou!"

Nevstal, a protože lampa dohořela, musel jsem se s námahou protápat temným pokojem a tmavými chodbami a schodišti toho starého zakletého domu ven. Na ulici jsem se zastavil a díval se vzhůru po celém domě. V žádném okně se nesvítilo. Ve svitu plynové lucerny se leskl u dveří štítek z mosazi.

„Pistorius, hlavní farář," četl jsem na ní.

Až doma, když jsem po večeri seděl sám ve svém pokojíku, mě napadlo, že jsem se nedozvěděl nic ani o Abraxasovi, ani cokoli o Pistoriovi, že jsme vzájemně prohodili sotva deset slov. Avšak se svou návštěvou u něho jsem byl velice spokojen. A on mi pro příští setkání slíbil zcela mimořádný kousek staré varhanní hudby, jednu passacaglii od Buxtehuda.

Aniž jsem si to uvědomil, poskytl mi varhaník Pistorius první lekci, když jsem s ním ležel na podlaze před krbem v tom jeho pošmourném poustevnickém pokoji. To dívání do ohně mi prospělo, posílilo a stvrdilo ve mně sklony, které jsem měl odjakživa, avšak nikdy je vlastně nepěstoval. Ponenáhlu jsem si je zčásti ujasňoval.

Už jako děcko mě to tu a tam vábilo prohlížet si bizarní tvary v přírodě, ne je pozorovat, nýbrž oddávat se jejich vlastnímu kouzlu, jejich zkadeřeně, hlubinné mluvě. Dlouhé, jakoby zkamenělé kořeny stromů, barevné žíly v kamenech, olejové skvrny plavoucí na vodě, pukliny ve skle - všechny podobné věci měly čas od času pro mě veliké kouzlo, především však také voda a oheň, dým, oblaka, prach a zcela obzvlášť kroužící barevné skvrny, jaké jsem viděl, když jsem zavřel oči. Ve dnech po své první návštěvě u Pistoria jsem se na to začal opět upamatovávat. Všiml jsem si totiž, že za určitou posilu a radost, za vystupňování pocitu své vlastní osobnosti, jaké nastalo od té doby, vděčím pouze dlouhému zírání do otevřeného ohně. Jak ten pohled byl podivuhodně oblažující a obohacující!

K těm nečetným zkušenostem, které jsem dosud učinil na cestě k svému vlastnímu životnímu cíli, se přidružila nově právě tato: pozorovat takovéto útvary, oddávat se iracionálním, zvlněným, podivuhodným tvarům přírody - to v nás vzbouzí pocit souznění, souhlasu našeho nitra s tou vůlí, která těm útvarům dala vzniknout, a záhy pocítíme pokušení považovat je za svá vlastní rozpoložení, své vlastní výtvořiny - vidíme, jak hranice mezi námi a přírodou se zachvívá a rozplývá, a zjišťujeme v sobě stav, kdy nevíme, zda ty obrazy na naší sítnici pocházejí z vnějších vjemů či vnitřních. Nikde jako při tomto cvičení neučiníme tak prostě a snadno objev, do jak značné míry sami jsme tvůrci, jak velikou měrou se naše duše neustále podílí na ustavičném procesu stvoření světa. Nejspíš je to totéž nedílné božstvo, které je vinné v nás i v přírodě, a kdyby vnější svět zanikl, někdo z nás by byl s to jej znovu vybudovat, vždyť horstva i vodstva, stromy i rostlinstvo, kořeny i květy, vše v přírodě stvořené je uloženo v svých tvarech předem v nás, pochází z duše, jejíž podstatou je věčnost, jejíž podstatu neznáme, která se však ponejvíc projevuje jako síla a lásky a síla stvořitelská.

Až po mnoha letech jsem pro tento postřeh našel potvrzení v jedné knize, totiž u Leonarda da Vinci, který někde říká, jak velice a hluboce je podnětné prohlédnout si zeď, kterou poplivalo mnoho lidí. U těch skvrn na vlhké zdi cítil totéž jako Pistorius a já u ohně.

„No dobrá," namítl jsem, „ale v čem pak ještě spočívá hodnota jedince?"

Při našem příštím setkání mi varhaník poskytl jedno vysvětlení.

„Pořád až moc těsně stahujeme hranice své osobnosti! Ke své osobě ustavičně počítáme jenom to, co

rozlišujeme jako individuální, co poznáváme jako odchýlné. Jenže my přece pozůstáváme ze všeho, z čeho se skládá svět, každý z nás, a právě tak jako naše tělo v sobě nese celý vývojový rodopis až k rybám a ještě mnohem dál nazpět, máme i v duši všechno, co kdy žilo v lidských duších. Všichni bohové i d'áblové, jací se kdy vyskytovali, ať u Řeků a Číňanů či u Zulukafřů, všichni jsou v nás, jsou tu jako možnosti, jako přání, jako východiska. Kdyby lidstvo vymřelo až na jedno jediné jakžtakž nadané dítě, které nikdy neprošlo žádnou výukou čehokoli, toto dítě by znovu odhalilo veškerý běh věcí, dokázalo by vyprodukovat bohy, demony, ráje, příkazy i zákazy, Staré i Nové zákony, všecko by dovedlo znovu vytvořit."

Proč se tak namáháme, máme-li už tedy všechno v sobě hotové?"

„Prr!" zabrzdil mě Pistorius zprudka. „Je veliký rozdíl v tom, jestli svět pouze v sobě nosíte anebo jestli to také víte! I šílenec může zplodit myšlenky připomínající Platóna a zbožný žáček v některém Ochránovském institutu tvořivě promyslí hluboké mytologické souvislosti, jaké se vyskytují u gnostiků či Zarathustry. Jenže on o tom nic neví! Dokud to neví, je sám jen strom nebo kámen, v nejlepším případě zvíře. Ale potom, když zasvitne první jiskra takového poznání, potom se z něho stává člověk. Nebudete přece všechny ty dvounožce, co pobíhají po ulicích, považovat za lidi jen proto, že chodí zpřímá a vyvést mlád'ata jim trvá devět měsíců? Přece musíte vidět, kolik z nich jsou ryby nebo ovce, červi nebo andělé, jaká spousta z nich jsou mravenci a co včel! Prostě v každém z nich jsou dány možnosti k člověčenství, ale až tím, že je vytuší, tím, že se je zčásti dokonce naučí si uvědomovat, mu ty možnosti náležejí."

Asi takovéto povahy byly naše rozhovory. Zřídka mi přinesly něco zcela nového, něco naprosto překvapivého. Všechny však, i ten nejbanálnější, ustavičně jako tiché údery kladivem zasahovaly ve mně tentýž bod, všechny mi pomáhaly se ztvárňovat, všechny pomáhaly zbavovat se slupek, rozbíjet skořápky, a pokaždé jsem pozdvihl hlavu o něco výš, o něco svobodněji, až můj žlutý pták vystrčil svou krásnou dravčí hlavu z rozdrčené skořápky světa.

Často jsme si vzájemně vyprávěli své sny. Pistorius jim uměl dát výklad.

Vzpomínám si právě na jeden podivuhodný příklad. Zdálo se mi, že umím létat, avšak tak, že jsem byl vrhán do vzduchu obrovským rozmachem, který jsem nedokázal opanovat. Pocit při tom letu byl povznášející, záhy se však obracel v strach, když mě to bezmocně strhávalo do povážlivých výšin. Vtom jsem učinil osvobodivý objev, že mohu stoupání a klesání letu řídit zadržováním a vypouštěním dechu.

Pistorius k tomu prohlásil: „Ten rozmach, díky kterému létáte, je ono veliké bohatství lidstva, které má každý. Je to pocit sounáležitosti s kořeny všech sil, ale člověku je z toho brzy úzko! Je to zpropadené nebezpečné!"

Proto většina se toho létání tak ráda vzdá a dá přednost procházkám po chodníku podle zákonných předpisů. Jenže to není váš případ. Vy letíte dál, jak se to také pro zdatného chlapíka patří. A hled'me, vtom odhalíte tu podivuhodnou věc, že ten let začnete poněmáhlu ovládat, že k té velikánské obecné síle, která vás strhává, se přidá malá síla vlastní - orgán, kormidlo!

To je skvělé. Bez ní by člověk bezmocně vyletěl do vzduchu, to například dělají šílenci. Vám jsou dána hlubší tušení než těm lidem na chodníku, no a oni nemají ani klíč, ani kormidlo a sviští si to do bezedna. Jenže vy, Sinclair, vy to zvládnete! A jak, prosím? To asi ještě vůbec ani nevíte? Prostě to zvládnete novým orgánem, regulátorem dechu. A teď se dívejte, jak málo `osobní` je v hloubi vaše duše. Ona ten regulátor totiž nevynalezla! On není žádná novinka! Je to výpůjčka, existuje už tisíce let. Je to rovnovážný orgán ryb, plovací měchýř. A vskutku se dodnes vyskytuje maličký počet zvláštních a konzervativních rybích druhů, u nichž je plovací měchýř zároveň jakýmsi plícemi a za určitých okolností může úplně sloužit k dýchání. Tedy navlas přesně jako plíce, které v tom svém snu používáte jako letový měchýř!" Dokonce mi přinesl svazek zoologie a ukázal mi jména a vyobrazení těch staromódních ryb. A já jsem s prapodivným mrazením vycítil, jak ve mě žije funkce z raných vývojových epoch.

KAPITOLA ŠESTÁ

Jákobův zápas

Co jsem se od toho podivného hudebníka Pistoria dověděl o Abraxasovi, nedokážu jen tak v krátkosti

zopakovat. Co jsem se však u něj naučil důležitějšího, byl další krok na cestě k sobě samému. Byl jsem tehdy, ve svých přibližně osmnácti letech, trochu neobvyklý mládenec, ve stovce věcí předčasně vyspělý, v jiné stovce velmi zaostalý a bezmocný. Když jsem se občas porovnával s ostatními, jako jsem cítil hrdost a nadřazenost, ale stejně často sklíčenost a pokoření. Často jsem se pokládal za génia, často za polovičního blázná. Nepodařilo se mi podílet se na radostech a životě svých vrstevníků, a leckdy jsem se užíral výčitkami a starostmi, že jsem z toho všeho beznadějně vydělen, život že je mi uzavřen.

Pistorius, sám podivín, už dospělý, mě učil, jak si uchovávat odvalu i úctu k sobě samému. Dával mi příklad tím, že v mých slovech, mých snech, mých fantaziích a myšlenkách vždy nacházel něco cenného, vždy je bral vážně a s vážností také o nich se mnou hovořil.

„Vyprávěl jste mi," řekl, „že máte rád hudbu proto, že v ní není morálka.

Připusť me. Jenže pak vy sám nesmíte být moralista! Nesmíte se srovnávat s druhými, a jestli z vás příroda udělala netopýra, nesmíte ze sebe chtít udělat pštrosa! Leckdy si připadáte jako podivín, vyčítáte si, že jdete jinými cestami než většina. To se musíte odnaučit. Dívejte se do ohně, zadívejte se do oblak, a jakmile se dostaví tušení a hlasy ve vaší duši se rozhovoří, odevzdejte se jim a jenom se propána neptejte, jestli se to taky líbí a je vhod panu učiteli či tatíčkovi či nějakému pánbičkovi! Tím se člověk jen kazí.

Tak se jen dostanete na chodník mezi ostatní a bude z vás zkamenělina.

Příteli, náš bůh se jmenuje Abraxas, je bůh a je satan, má v sobě svět světla i temnoty. Abraxas nemá žádnou námitku proti jakékoli vaší myšlence, proti kterémukoli z vašich snů. Nezapomeňte na to. Ale opustí vás, stane-li se z vás jednou bezúhonný, normální tvor. Opustí vás a vyhledá si nový hrnec, kde by vyvářel své myšlenky."

Ze všech mých snů byl onen temný milostný sen nejvěrnější. Přechasto se mi zdálo, jak pod tím ptačím znamením vstupují do našeho starého domu, jak k sobě chci přivínout matku a místo ní v náručí držím tu velikou, napůl mužskou, napůl mateřskou ženu, z níž mám strach a ke které mě přesto žene nejžhavější touha. Tento sen jsem svému příteli nikdy nebyl s to vyprávět.

Nechával jsem si ho pro sebe, i když všechno ostatní jsem mu vysvětlil. Sen byl mým zákoutím, mým tajemstvím, mým útočištěm.

Kdykoli mě něco tísnilo, prosil jsem Pistoria, aby mi zahrál onu passacaglii od starého Buxtehuda. Ve večerně ztemnělém kostele jsem pak seděl docela ztracen v té podivné, vroucné, do sebe samé ponořené a sobě samé naslouchající hudbě, a ona mi pokaždé ulevila a naladila mě k tomu, abych dával víc za pravdu hlasům duše.

Občas jsme po doznění hudby ještě chvíli zůstávali v kostele sedět a dívali se, jak vysokými okny s lomenými oblouky prosvítá ještě slabé světlo a pak se vytrácí.

„Zní to divně," řekl Pistorius, „že jsem kdy byl teolog a málem se ze mě stal farář. Jenže to byl jen omyl ve formě, čeho jsem se přitom dopustil. Být knězem, to je moje povolání a můj cíl. Jen jsem dosáhl uspokojení příliš záhy a dal se k dispozici Jehovovi dřív, než jsem poznal Abraxase. Ach, každé náboženství je krásné. Náboženství je duše, lhotejno, zda se člověk účastní křesťanské večere Páně nebo koná pouť do Mekky."

„Tak to jste se přece jen vlastně mohl stát farářem," prohlásil jsem.

„Ne, Sinclair, ne. Byl bych musel lhát. Naše náboženství se provozuje tak, jako by to žádné náboženství nebylo. Tváří se, jako že je dílem rozumu.

Z nezbytí bych tak ještě mohl snad být katolíkem, ale protestantským farářem - ne! Těch pár skutečných věřících znám takové - rádo lpí na doslovnosti, jim bych nemohl říci, že třeba Kristus není pro mě osoba, nýbrž heros, mýtus, obrovitý stínový obraz, v němž lidstvo vidí samo sebe namalované na stěnu věčnosti. A ti ostatní, co chodí do kostela, aby si vypočetli nějaké moudré slovo, aby splnili povinnost, nic nezanedbali atakdále, co bych byl měl povídat těm? Přivádět je k obrácení, myslíte si? Jenomže to já vůbec nechci. Kněz nechce obracet, chce jen žít mezi věřícími, mezi sobě rovnými, chce být nositelem a výrazem citění, z něhož si vytváříme své bohy."

Zarazil se. Pak pokračoval: „Naše nová víra, pro kterou si volíme teď jméno Abraxasovo, je krásná, příteli. Je to to nejkrásnější, co máme. Jenže je to ještě pouhý kojeneček! Ještě mu nenarostla křídla. Ach, osamocené náboženství, to ještě není to pravé. Musí se rozrůst v pospolitost, musí mít kult a opojnost,

slavnosti a mystéria ..."

Ponořil se do přemítání.

„Nedají se mystéria provozovat také individuálně nebo v co nejmenším kruhu?" zeptal jsem se váhavě.

„To ano," přikývl. „Už dlouho je tak slavím. Provozoval jsem kultu, za které bych si musel odsedět celá léta vězení, kdyby se o tom vědělo. Jenže vím, že to ještě není pravé."

Znenadání mě plácl po rameni, až jsem sebou trhl. „Chlapče," řekl naléhavě, „i vy máte mystéria. Víím, že musíte mít sny, o kterých mi nevyprávíte.

Nechci je znát, ale říkám vám: žijte je, žijte ty sny, hrejte je, stavte jim oltáře! Nejsou ještě dokonalost, ale je to cesta. Jestli jednou vy a já a pár dalších obnovíme svět, to se ukáže. Ale v nás samých uvnitř ho musíme obnovovat den co den, jinak s námi nebude nic. Myslete na to! Je vám osmnáct, Sinclair, za pouličními holkami neběháte, musíte přece mít sny o lásce, milostná přání. Možná jste takový, že z nich máte strach. Nemějte strach! Ty sny jsou to nejlepší, co máte! Věřte mi. Já jsem tolik ztratil tím, že jsem ve vašich letech své milostné sny znásilňoval. To se nemá dělat. Víli člověk o Abraxasovi, už to dělat nesmí. Nesmí se bát ničeho a nic nepovažovat za zapovězené, co si v nás žádá duše."

Vyděšeně jsem namítl: „Ale člověk přece nemůže udělat všechno, co mu napadne! Přece nesmím zabít člověka jen proto, že mi je protivný!"

Přisunul se ke mně.

„Za určitých okolností se smí i to. Je to většinou jen omyl. Taky nemyslím, abyste prostě dělal všechno, co vám přijde na mysl. To ne, ale ty nápady, které mají dobrý smysl, nezneškodňujte tím, že je budete potlačovat a všelijak kolem nich moralizovat. Místo toho, abyste na kříž přibil sám sebe nebo někoho jiného, můžete se slavnostní myslí pít víno z kalicha a přitom promýšlet mystérium oběti. A je možné, i bez takových úkonů, s úctou a láskou zacházet se svými pudy a takzvanými pokušeními. Potom vám vyjeví svůj smysl, a smysl mají všechny. - Sinclair, když vás někdy napadne něco opravdu šíleného či hříšného, že budete chtít někoho zabít nebo se dopustit nějaké úžasné oplzlé nemravnosti, pomyslete chvilinku na to, že to ve vás takhle fantazíruje Abraxas. Člověk, kterého byste nejraději připravil o život, nikdy přece není pan Tenaten, určitě je to pouze jakýsi převlek.

Jestliže někoho nenávidíme, pak v jeho podobě nenávidíme něco, co vězí v nás samotných. Co není v nás samých, to nás nevzrušuje."

Nikdy mi Pitorius neřekl něco, co mě zasáhlo až do nejskrytějšího nitra jako toto. Nezmohl jsem se na odpověď. Co se mě však dotklo nejsilněji a nejpodivuhodněji, bylo to, že jeho výrok zněl stejně jako Demianova slova, která jsem v sobě nosil už léta. Oba o sobě nevěděli a oba mi řekli totéž.

„Věci, které vidíme," řekl Pitorius tiše, „jsou tytéž věci, které jsou v nás.

Není jiná skutečnost než ta, kterou máme v sobě. Proto žije většina lidí tak neskutečně, považují totiž vnější obrazy za skutečnost a svůj vlastní svět vůbec nepustí ke slovu. I přitom se dá žít šťastně. Ale ví-li člověk jednou už o tom druhém, pak už nemá volbu, už nemůže jít cestou většiny. Sinclair, cesta většiny je snadná, naše je těžká. - Pojd'me."

Za několik dní, když jsem na něj dvakrát marně čekal, narazil jsem na něho pozdě večer na ulici, jako by ho byl zpoza rohu přivál studený noční vítr, byl sám, vrávoral a byl dočista opilý. Nechtělo se mi na něj zavolat.

Prošel kolem mě, aniž mě spatřil, a civěl před sebe žhnoucímá, osamělýmá očima, jako by kráčel za nějakým temným voláním z neznáma. Sledoval jsem ho po celé délce ulice, hnál se jakoby tažen neviditelným drátem pryč, krokem fanatickým a zas zvolněným, jako nějaké strašidlo. Smutně jsem se vrátil domů, ke svým nespásným snům.

„Tak takhle si on obnovuje svět v sobě!" pomyslel jsem si a v témže okamžiku jsem pocítil, jak to bylo myšleno nízce a moralistně. Co já tak vím o jeho snech? Možná jde v tom svém opojení cestou jistější než já v svých úzkostech.

O přestávce mezi vyučovacími hodinami mi občas bylo nápadné, že vyhledává mou blízkost jeden spolužák, kterého jsem si nikdy nevšímal. Byl to drobný, poslabší, útlý mládenec se světlými, nazrzlými vlasy a v jeho pohledu i chování bylo cosi osobitého. Jednou večer, když jsem šel domů, číhal na mě v naší uličce, nechal mě přejít, pak mě doběhl a zůstal stát před domovními dveřmi.

„Něco ode mě chceš?" zeptal jsem se.

„Rád bych si jen s tebou někdy popovídal," řekl plaše. „Buď tak hodný a pojď kousek se mnou." Dal jsem se za ním a cítil, jak je hluboce vzrušený a plný očekávání. Ruce se mu třáslly.

„Jsi spiritista?" zeptal se znenadání.

„Ne, Knauere," řekl jsem se smíchem. „Ani v nejmenším. Jaks na to přišel?"

„Ale teosof jsi?"

„Ani to ne."

„Jen se tak neuzavírej! Cítím naprosto jistě, že se s tebou děje cosi mimořádného.

Máš to v očích. S určitostí věřím, že se stýkáš s duchy. - Neptám se ze zvědavosti, Sinclair, to ne! Víš, já sám jsem hledající, a jsem tak osamělý."

„Tak povídej!" povzbuzoval jsem ho. „Duchové, o těch nevím zhola nic, žiju ve svých snech, a to jsi vycítil. Ostatní lidé také žijí ve snech, jenže ne ve svých vlastních, v tom je ten rozdíl."

„Ano, tak to asi bude," zašeptal. „Záleží jen na tom, jaké povahy jsou ty sny, v kterých člověk žije. - Slyšels už někdy o bílé magii?"

Musel jsem říci, že ne.

„To je učení, jak ovládat sama sebe. Člověk se může stát nesmrtelným a také čarovat. Nikdy jsi taková cvičení neprováděl?"

Na můj zvědavý dotaz po těch cvičeních dělal chvíli tajnosti, až už jsem se měl k odchodu, pak spustil.

„Například když chci usnout nebo se soustředit, pak dělám takové cviky. Něco si myslím, třeba nějaké slovo nebo jméno anebo geometrický tvar. To potom vmýšlím do sebe, jak nejsilněji dokážu, snažím se tu představu vmýšlet dovnitř do hlavy, dokud necítím, že tam je. Pak ji vmýšlím do krku a dál, až mě celého vyplňuje. A potom jsem tak pevný, že už mě nic nedokáže přivést z klidu."

Trochu jsem chápal, co má na mysli. Avšak cítil jsem, že mu na srdci leží ještě něco, byl podivně vzrušený a překotný. Snažil jsem se mu to jeho dotazování usnadnit, a on také brzy vyhrkl, oč mu vlastně jde.

„Ty přece taky žiješ zdrženlivě, že?" zeptal se ostýchavě.

„Jak to myslíš? Jde ti o pohlavní věci?"

„Ano, ano. Já teď už jsem zdrženlivý dva roky, od té doby, co znám tohle učení. Předtím jsem se oddával neřesti, však víš, jaké. - Tak ty jsi ještě nikdy nic neměl se ženou?"

„Ne," řekl jsem. „Nenašel jsem tu pravou."

„Ale kdybys našel takovou, o které by sis myslel, že je ta pravá, spal bys s ní?"

„Ano, ovšem. - Kdyby neměla nic proti tomu," řekl jsem trochu posměšně.

„Ale to jsi na nesprávné cestě! Vnitřní síly se dají vypěstovávat, jen když člověk zachovává úplnou zdrženlivost. Sám to tak dělám, už dva roky. Dva roky a něco přes měsíc! Je to tak těžké! Leckdy to už sotva dokážu vydržet."

„Poslyš, Knauere, já si nemyslím, že zdrženlivost je tak hrozně důležitá."

„Já vím," bránil se, „to říkají všichni. Ale od tebe jsem to nečekal. Kdo chce jít vyšší duchovní cestou, ten musí zůstat čistý, bezpodmínečně!"

„Pak v tom pokračuj! Jenže nechápu, proč někdo, kdo své pohlaví potlačuje, má být `čistší`, než kdokoli jiný. Nebo snad dokážeš pohlavnost ze všech svých myšlenek a snů vyloučit?"

Zoufale se na mě podíval.

„No, to právě nedokážu! Panebože, a přece to musí jít. Mívám v noci sny, jaké bych nemohl vyprávět ani sám sobě! Příšerné sny, jen považ!"

Vzpomněl jsem si na to, co mi řekl Pistorius. Avšak jakkoli mi jeho slova připadala správná, nebyl jsem s to je předat, nedokázal jsem dát radu, která by nevycházela z mé vlastní zkušenosti a k jejímuž zachovávání jsem ještě sám nedorostl. Odmlčel jsem se a pokořovalo mě, že někdo u mě hledá radu a já mu ji nedovedu dát.

„Všechno jsem vyzkoušel!" bědoval Knauer vedle mě. „Dělal jsem všechno, co se jen dá, se studenou vodou, sněhem, cvičením, běháním, jenomže to všechno nic nepomáhá. Noc co noc se probouzím ze snů, na které se neodvážuji pomyslet. A nejděsnější na tom je to, že ponenáhlu tím ztrácím všechno, co jsem se duchovního naučil. Už se mi skoro nikdy nepovede se soustředit nebo se uspat, často proležím celou noc v bdění. Už to dlouho nevydržím. Ale když ten boj nakonec nevybojuji, když polevím a zase se

pošpiním, pak budu horší než všichni ostatní, co vůbec nikdy nebojovali. To snad chápeš, ne?"

Přikývl jsem, ale nedokázal jsem k tomu nic říci. Začal mě nudit a já jsem se zděsil sama sebe, že na mě jeho zjevná zbědovanost a zoufalství nijak hlouběji nepůsobí. Jen jsem cítil: tobě pomoci nemohu.

„Tak ty pro mě vůbec nic nevíš?" řekl nakonec smutně a vyčerpaně.

„Naprosto nic? Přece nějaká cesta musí existovat! Jak to děláš ty?"

„Nedokážu ti nic říct, Knauere. V tomhle se nedá navzájem vypomáhat.

Ani mně nikdo nepomohl. Musíš se zamýšlet nad sebou samým a dělat pak to, co opravdu vychází z tvé bytosti. Nic jiného neexistuje. Když nedokážeš najít sám sebe, potom nenajdeš ani žádné duchy, řekl bych."

Zklamaně na mě ten střízlík pohlížel, náhle beze slov. Pak se najednou jeho pohled rozhořel nenávistí, ušklíbl se na mě a vzteky se rozkřičel: „Ty jsi mi ale pěkný svatý! I ty máš svoje neřesti, vím to! Děláš ze sebe mudrce a přitom potají provádíš stejné svinstvo jako já a všichni! Jsi prase, prase, jako já sám.

Všichni jsme prasata!"

Nechal jsem ho stát a odcházel. Udělal dva tři kroky směrem za mnou, pak se zastavil, otočil se a pádl pryč. Dělal se mi zle z toho, jak jsem cítil soucit i odpor, a toho pocitu jsem se nezbavil, dokud jsem doma ve svém pokojíku kolem sebe nerozestavil pár obrázků a neoddal se s nejtoužebnější vroucností vlastním snům. Okamžitě se dostavil opět sen o domovních dveřích a znaku nad ním, o matce a té cizí ženě, a rysy té ženy jsem vnímal s tak neobyčejnou zřetelností, že jsem ještě téhož večera začal kreslit její portrét.

Když byl obraz za několik dní hotov, načrtnutý jakoby v bezvědomí během několika čtvrthodinek pohroužení do snu, pověsil jsem ho večer na stěnu, přisunul k němu stolní lampu a stál tam jako před duchem, s nímž musím bojovat až do konečného rozhodnutí. Byla to tvář podobná té předchozí, podobná mému příteli Demianovi, v několika rysech se podobala i mě samotnému. Jedno oko bylo umístěno nápadně výš než druhé, pohled, ponořený a strnulý, mě míjel, byl plný osudu.

Stál jsem před obrazem a vnitřní námaha mě zmrazila až hluboko do hrudi. Kladl jsem obrazu otázky, laskal jsem ho, modlil jsem se k němu, oslovoval jsem ho matko, oslovoval jsem ho milenko, říkal jsem mu děvko a běhno, říkal jsem mu Abraxasi. Mezitím mě napadala Pistoriova slova - či je řekl Demian?; nedokázal jsem se rozpomenout, kdy je kdo pronesl, ale zdálo se mi, že je opět slyším. Byla to slova o Jákobově zápasu s Božím andělem, ono „Nepustím tě, dokud mi nepožehnáš."

Namalovaná tvář se ve svitu lampy při každém vyzvání měnila. Zesvětlela a rozzářila se, zase zčernala a potemněla, sklápěla bledá víčka přes skomírající oči, znovu je otvírala a sálal z nich žhoucí pohled, byla to žena, byl to muž, opět dívka, pak malé dítě, zvíře, rozplynula se v pouhou skvrnu, znovu vyrostla a měla jasné rysy. Nakonec jsem, poslušen silného niterného volání, zavřel oči a viděl ten obraz nyní uvnitř v sobě, silnější a mohutnější.

Chtěl jsem před ním pokleknout, byl však natolik v mém nitru, že jsem ho už nedokázal od sebe oddělit, jako by se byl stal samotným mým já.

Vtom jsem zaslechl temný, tíživý hukot, jakoby jarní vichřici, a roztřásl jsem se v nepopsatelném, novém pocitu úzkosti a prožitku. Hvězdy přede mnou náhle zaplály a opět vyhasínaly, a kolem v těsném nakupení defilovaly vzpomínky sahající až do nejzazší, nejzasutější doby dětství, ba až do předchozích existencí a raných stupňů vtělování. Tyto vzpomínky, které jako by opakovaly můj život až do nejskrytějších zákoutí, však nekončily včerejškem a dneškem, běžely dál, zrcadlily budoucnost, vytrhávaly mě z dneška do nových forem života, jejichž obrazy byly nesmírně jasné a oslňující, avšak ani na jeden z nich jsem se později nedokázal zřetelně upamatovat.

V noci jsem se probudil z těžkého spánku, oblečený jsem ležel napříč přes postel. Rozsvítil jsem, cítil, že se musím rozpomenout na cosi důležitého, a už jsem z těch předchozích chvilí nevěděl nic. Při rozžatém světle se ponenáhlu ta vzpomínka vynořila. Hledal jsem obraz, ale na stěně už nevisel, ani neležel na stole. Vtom ve mně začalo vzrůstat temné tušení, že jsem ho spálil. Či to byl jenom sen, že jsem ho spálil mezi svými rukama a popel potom snědl?

Zmocnil se mě náhle velký strach. Nasadil jsem si klobouk, vyšel domem na ulici, cosi mě k tomu nutilo, pobíhal jsem po ulicích a přes náměstí jakoby hnán nějakým vichrem, naslouchal před kostelem svého přítele, hledal a pátral v jakémsi temném puzení, aniž jsem věděl, proč. Dorazil jsem až do předměstí,

kde byly nevěstince, tam se ještě místy svítilo. Dále ven z města stály novostavby a hromady cihel, zčásti je pokrýval šedivý sníh. Jak jsem se tak jako náměsíčník hnál tou pustinou, rozpomněl jsem se na novostavbu v mém domovském městě, do níž mě tenkrát můj trýznitel Kromer zatahl k prvnímu zúčtování. Předě mnou tu v té šedivé noci stála teď obdobná stavba a z ní na mě zel černý otvor dveří. Táhl mě to dovnitř, chtěl jsem uhnout, klopýtal v písku a suti, ale nutkání sílilo, musel jsem vejít.

Po prknech a rozbitých cihlách jsem vevrávorál do pustého prostoru, kalně to tam páchlo po vlhkém, studeném kamení. Jedinou světle šedou skvrnu tvořila hromada písku, jinak tam byla úplná tma.

Vtom na mě odněkud zděšeně vykřikl hlas: „Proboha, Sinclair, jak ses sem dostal?“

A vedle mě se ze tmy vztyčila jako duch lidská postava, drobný, hubený chlapec, a já jsem ještě s vlasy zježenými v něm rozpoznal svého spolužáka Knauera.

„Jak ses sem dostal?“ ptal se vzrušením celý zmatený. „Jaks mě dokázal najít?“

Nechápal jsem.

„Nehledal jsem tě,“ řekl jsem otupěle; každé slovo mě stálo úsilí a jen s námahou mi přecházelo přes mrtvé, těžké, jakoby zmrzlé rty.

Upřeně na mě zíral. „Nehledal?“

„Ne. Táhl mě to sem. Volals mě? Musels mě volat. A co tu vyvádíš? Vždyť je noc.“

Křečovitě mě objal svými hubenými pažemi.

„Ano, noc. Brzo se musí rozednít. Ach, Sinclair, žes na mě nezapomněl!“

Můžeš mi odpustit?“

„A co?“

„Byl jsem přece tak hnusný!“

Až teď jsem se rozpomněl na náš rozhovor. Bylo to před čtyřmi dny či před pěti? Připadalo mi, že od té chvíle uplynul celý život. Ale teď jsem náhle věděl všechno. Nejen to, co se mezi námi událo, nýbrž i proč jsem sem přišel a co Knauer tady venku chtěl udělat.

„Knauere, tak ty sis chtěl vzít život?“

Zachvěl se zimou a strachem.

„Ano, chtěl. Nevím, jestli bych to byl dokázal. Chtěl jsem počkat, až se rozední.“

Vytáhl jsem ho ven. V šedivém vzduchu se s nevýslovným chladem a neradostně začaly projasňovat na obzoru první vodorovné clony denního světla.

Kus cesty jsem chlapce vedl podpaží. Něco ze mne hovořilo: „Teď půjdeš hezky domů a nikomu nebudeš nic říkat! Šel jsi nesprávnou cestou, špatnou! A také nejsme žádná prasata, jak si myslíš. Jsme lidé. Vytváříme bohy a zápasíme s nimi a oni nám žehnají.“

Mlčky jsme šli dál a pak se rozešli. Když jsem se vrátil domů, byl už den.

To nejlepší, co mi pobyt v St. ještě přinesl, byly chvíle s Pistoriem u varhan nebo u ohně v krbu. Četli jsme spolu jeden text o Abraxasovi v řečtině, on mi předčítal části příkladu z véd a učil mě vyslovovat posvátný zvuk „óm“. Avšak to, co mi přinášelo niterné podněty, už mezitím nebyly takovéto učené činnosti, spíše naopak. Blažilo mě především, jak postupuji kupředu sám v sobě, jak roste důvěra ve vlastní sny, myšlenky a předtuchy a jak vzrůstá vědomí moci, kterou v sobě nosím.

S Pistoriem jsem si rozuměl ve všem. Stačilo jen na něj silně pomyslet a už jsem si byl jist, že je na cestě ke mně anebo mi posílá pozdrav. Jako Demiana mohl jsem se i jeho na něco dotázat, aniž sám byl přítomen: stačilo, abych si ho jasně představil a své otázky na něho zaměřil jako intenzivní myšlenky. Pak se mi veškerá do otázky vložená duševní energie vrátila jako odpověď. Pouze to nebyla Pistoriova osoba, co jsem si představoval, a ani Demianova, nýbrž onen obraz, který jsem si vysnil a namaloval, onen snový mužskoženský obraz mého démona - k tomu jsem se musel obracet se svým voláním. Nyní už nežil pouze v mých snech a namalovaný na papíře, žil ve mně, jako ideální obraz a umocňování mého vlastního já.

Zvláštní a občas opravdu svérázný byl vztah, který ke mně získal nepovedený sebevrah Knauer. Od oné noci, kdy jsem k němu byl vyslán, visel na mě jako věrný sluha či pes, snažil se svůj život připoutat k mému a slepě mě následoval. Chodil za mnou s nejpodivnějšími otázkami a přáními, chtěl vidět duchy, chtěl se naučit kabale a nevěřil mi, když jsem ho ujišťoval, že ničemu z těch věcí nerozumím.

Předpokládal ve mně veškerou moc. Avšak zvláštní bylo, že často s těmi svými prapodivnými a hloupými

dotazy přicházel právě tehdy, kdy já jsem potřeboval v sobě rozvázat nějaký uzel, a že ty jeho náladové nápady a záležitosti mi často dodaly heslo a podnět k řešení.

Leckdy mi byl na obtíž a také jsem ho pánovitě zahnal, avšak cítil jsem: i on je mi poslán, i z něho to, co jsem mu dal, se do mne vracelo zdvojnásobené, i on mi byl vůdcem nebo aspoň cestou. Různé bláznivé knihy a spisy, které mi nosil a v nichž hledal pro sebe spásu, mě naučily víc, než jsem byl v té chvíli schopen postřehnout.

Knauer se později z mé cesty neznatelně vytratil. Vypořádat se s ním nebylo nutné. Zato s Pistoriem ano. S tímto přítelem jsem k závěru svých studií ve St. zažil ještě cosi podivného.

I bezelstní lidé stěží zůstanou ušetřeni toho, aby se jednou či několikrát v životě nedostali do konfliktu s krásnými ctnostmi oddanosti a vděčnosti.

Každý jednou nutně učiní krok, který ho odloučí od otce, od učitelů, každý musí pocítit něco z krutosti osamění, i když většina lidí z něho dokáže snést jen nepatrně a záhy opět zalezou do bezpečí. - Od svých rodičů a jejich světa, „jasného“ světa svého krásného dětství, jsem se neodloučil v prudkém zápasu, nýbrž jsem se od nich vzdálil pozvolna a téměř nepozorovaně a tak se jim odcizil. Bylo mi to líto, často mi to při návštěvách doma připravovalo hořké chvíle; avšak nezasahovalo to až do srdce, dalo se to snést.

Tam však, kde jsme nikoli ze zvyku, nýbrž z nejvlastnějšího popudu přinesli lásku a úctu jako dar, kde jsme byli přáteli a učedníky z nejvlastnějšího nitra srdce - tam prožíváme hořce a s hrůzou okamžik, kdy náhle v sobě odhalíme tušení, že nás onen vůdčí proud v nás chce od milované osoby odvést. Tehdy se každá myšlenka přítelem a učitelem odmítnutá obrací jedovatým hrotem přímo proti našemu vlastnímu srdci, každý obranný úder zasáhne naši vlastní tvář. Tehdy v tom, kdo se domníval, že v sobě sám nosí platnou morálku, se vynořují jména „věrolomník“ a „nevěděčník“ jako výkřiky a znamení hanby, tehdy se vyděšené srdce úzkostně utíká zpět do líbezných krajín dětských ctností a nemůže uvěřit, že i zde je třeba dokonat průlom, že i toto pouto se musí zpřetrhat.

Časem se ve mně pozvolna začal jakýsi pocit obracet proti tomu, abych přítele Pistoria bezpodmínečně uznával za svého vůdce. To, co jsem v měsících svého jinošství prožil nejdůležitějšího, bylo mé přátelství s ním, jeho rada, jeho útěcha, jeho blízkost. Z něho ke mě promlouval bůh. Z jeho úst se ke mě vracely moje sny, vyjasněné a vysvětlené. On mi daroval odvahu, abych se stal sebou samým. - Ach, a teď jsem ponenáhlu cítil, jak ve mně roste k němu lecjaký odpor. V jeho slovech jsem slyšel přespříliš poučování, cítil jsem, že zcela ze mne chápe pouze část.

Nedošlo mezi námi ani k hádce, ani k žádnému výstupu, k roztržce, natož k zúčtování. Řekl jsem mu pouze jedno jediné, vlastně nevinné slovo - avšak to právě byla ta chvíle, kdy se iluze mezi námi roztržila v pestré střepiny.

Předtucha toho mě tísnila už určitou dobu, v zřetelný pocit se proměnila jedné neděle v jeho staré učenecké jizbě. Leželi jsme na podlaze u ohně a on vyprávěl o mystériích a náboženských formách, které studoval, o nichž přemýšlel a jejichž možnou budoucností se zaměstnával. Mně to všechno však připadalo spíš kuriózní a jen zajímavé než životně důležité, zněla mi z toho vštric jen učenost, únavné pátrání v troskách někdejších světů. A zčistajasna jsem k téhle manýře pocítil odpor, k celému tomu kultu mytologií, k tomu hraní s mozaikou tradičních forem víry.

„Pistorie,“ řekl jsem s náhle vytrysknuvší zlovolností, až jsem se sám zarazil a zhrozil, „měl byste mi jednou zas vykládat o nějakém snu, skutečném snu, co se vám zdál v noci. To, co mi tu povídáte, to je taková - taková zatracená veteš!“

Ještě nikdy mě neslyšel takhle promluvit a já sám jsem bleskem v tom okamžiku s hanbou a v úděsu pocítil, že šíp, který jsem po něm vystřelil a který ho zasáhl do srdce, byl vzat z jeho vlastní zbrojnice - jeho vlastní sebevítky, jaké jsem ho příležitostně slyšel v ironickém tónu říkat, jsem nyní zlovolně a v přiosťené podobě sám vrhl proti němu.

Okamžitě to vycítil a ihned zavládlo ticho. Pozoroval jsem ho s úzkostí v srdci a viděl jsem, jak strašně zbledl. po předlouhé, tísnivé přestávce znovu přiložil do ohně a potichu pronesl: „Máte dočista pravdu, Sinclair, jste přece chytrý chlapík. Já vás té veteše ušetřím.“ Mluvil velmi klidně, ale z jeho slov jsem jasně slyšel bolest z toho poranění. Co jsem to jen provedl!

Měl jsem slzy na krajíčku, chtěl jsem se na něj obrátit s veškerou srdečností, chtěl jsem ho poprosit za

odpuštění, ubezpečit ho o své lásce a vřelé vděčnosti. Napadala mě dojemná slova - ale říci jsem je nedokázal. Zůstal jsem ležet, hleděl do ohně a mlčel. On mlčel rovněž, a tak jsme leželi, oheň dohořival a propadal se, a s každým zákmitem planeme jsem cítil, jak vyhasíná a odlétá cosi krásného a vroucího a už nikdy se nebude moci vrátit.

„Mám strach, že mi špatně rozumíte," řekl jsem konečně, velmi stísněn, suchým, chraptivým hlasem. Ta hloupá, nesmyslná slova mi přešla přes rty zcela mechanicky, jako bych je předčítal z nějakého románu na pokračování.

„Rozumím vám naprosto správně," tiše řekl Pistorius. „Vždyť máte pravdu." Chvilí čekal. Pak pomalu pokračoval: „Pokud ovšem jeden člověk vůči druhému může mít pravdu."

Ne, ne, volalo to ve mně, já jsem v nepravu! - ale říci jsem nedokázal nic.

Věděl jsem, že jsem tím svým jediným slůvkem poukázal na jeho podstatnou slabinu, jeho svízele a ránu. Dotkl jsem se bodu, kde on sám sobě nedůvěřoval.

Jeho ideál byl „starožitný", on sám byl hledačem obráceným nazpět, byl romantik. A náhle jsem v hloubi pocítil: Právě tím, čím byl Pistorius pro mě a čím mě obdaroval, tím nedokázal být sám sobě a obdarovat sám sebe. Vedl mě cestou, která musela přesáhnout i jeho, vůdce, a opustit ho.

Bůh sám ví, kde se takové slovo vezme! Vůbec jsem to nemyslel zle, neměl jsem ani tušení o nějaké možné katastrofě. Vyslovil jsem něco, co jsem v okamžiku pronášení sám naprosto nevěděl, vyhověl jsem drobnému, zpola vtipnému, zpola jízlivému nápadu, a stal se z toho osud. Dopustil jsem se drobné, bezohledné surovosti a z ní se pro něho stal soud.

Jak jsem si tenkrát přál, ať se na mně rozzlobí, ať se brání, ať se na mě rozkřičí! Nic z toho neudělal, všechno jsem musel ve svém nitru, uvnitř, udělat já sám. Kdyby to byl svedl, byl by se usmíval. Že to nedokázal, z toho jsem nejlépe seznal, jak velice jsem ho zasáhl.

Tím, jak Pistorius tu ránu ode mne, svého prostořekého a nevděčného žáka, přijal tak bezhlesně, tím, jak mlčel a ponechával mě v právu, jak uznával mé slovo jako osud, tím způsobil, že jsem k sobě pocítil nenávist a má nerozvážnost se přede mnou rozrostla v tisícínásobek. Když jsem udeřil, myslel jsem, že zasáhnu osobu silnou a obranyschopnou - a on to najednou je člověk tichý, trpělivý, bezbranný, a mlčky se vzdal.

Dlouho jsme zůstali ležet u toho vyhasínajícího ohně, v němž mě každý zášleh, každá skomírající větvička v popelu upamatovávaly na šťastné, krásné, bohaté chvíle, a má provinění vůči závazkům k Pistoriovi se kupila stále víc. Nakonec jsem to už nedokázal snést. Vstal jsem a šel. Dlouho jsem postával před jeho dveřmi, dlouho jsem čekal i venku před domem, jestli nevyjde a nepůjde za mnou. Pak jsem se vydal pryč a hodiny a hodiny pobíhal městem a po předměstích, parcích a lesích, až do večera. A tehdy jsem poprvé ucítil, že mám na čele Kainovo znamení.

Jen poněmáhlu jsem se dostával k uvažování. Všechny mé myšlenky měly jeden záměr: obžalovávat sám sebe a bránit Pistoria. A všechny končily opakem. Tisíckrát jsem byl připraven svého náhlého slova litovat a vzít ho zpět - jenže ono přece jen bylo pravdivé. Až nyní se mi podařilo Pistoria pochopit, zkonstruovat si sám před sebou jeho sen. Tím snem bylo být knězem, hlásat nové náboženství, poskytovat nové formy povznesení, lásky a uctívání, budovat nové symboly. Jenže to nebylo v jeho silách, nebylo jeho posláním. Příliš teple se zabydlil v minulosti, znal všechno někdejší až příliš přesně, věděl toho až příliš o Egyptě, o Indii, o Mithrovi, o Abraxasovi.

Jeho láska byla upoutána k obrazům, které už Země spatřila, a přitom v nitru sám jistě věděl, že to nové musí skutečně být nové a jinačí, že musí vyprýštit z čerstvé půdy a nedá se čerpat ze sbírek a knihoven. Jeho posláním možná byla pomoc přivádět lidi k sobě samým, jako to bylo v mém případě.

Dát jim ono neslýchané, totiž nové bohy, k tomu povolán nebyl.

A tu ve mně náhle jak ostrý plamen vytrysklo poznání: každý má své „povolání", ale nikdo žádné, které si smí sám vybrat, popsat a libovolně spravovat. Je nesprávné chtít nové bohy, je naveskrz nesprávné chtít světu vůbec něco dávat! Není, není, není jiné povinnosti pro probudilé lidi než jedna jediná: hledat sám sebe, sám v sobě se upevňovat, propátrávat svou vlastní cestu vpřed, lhostejno, kam povede. - Hluboce to mnou otřásl a to také bylo pro mě plodem onoho zážitku. Často jsem si pohrával s obrazy budoucnosti, snil jsem o úlohách, jaké mi možná jsou přisouzeny, třeba básník nebo prorok či malíř či takového něco. Nic takového. Nejsem tu proto, abych básnil, abych kázal, abych maloval, ani já ani

nikdo jiný tu není k takovému účelu. To všechno vyplyne jen tak mimochodem. Právě povolání je pro každého jen jedno jediné: dostat se k sobě samému. Ať člověk skončí jako básník či jako šílenec, jako prorok či jako zločinec - to není jeho věc, je to koneckonců bez významu. Jeho věcí je najít svůj vlastní osud, ne nějaký libovolný, a prožít ho v sobě, naprosto a nezlomně. Všechno ostatní je polovičatost, je pokus uniknout, je únikem do ideálu masy, je přizpůsobení a strach před vlastním nitrem. Ten nový obraz vyvstal přede mnou v celé hroznosti a posvátnosti, stokrát už tušený, možná už i často vyslovený, a přesto až nyní prožívaný. Jsem vrhem přírody, vrhem do neznáma, možná v cosi nového, možná v nicotu, a mé povolání je pouze v tom, abych tomuto vrhu z prahubin umožnil plně se projevit, abych v sobě vycítil jeho vůli a zcela si ji přisvojil. Pouze v tom!

Zakusil jsem už mnoho osamělosti. A nyní jsem vytušil, že existuje ještě mnohem hlubší a je nevyhnutelná. Nepodnikl jsem žádný pokus Pistoria usmířit. Zůstali jsme přáteli, avšak náš vztah se změnil. Pouze jedinkrát jsme o tom hovořili, vlastně on to začal.

Řekl: „Mám přání stát se knězem, to víte. Nejráději bych se byl stal knězem nového náboženství, o němž máme lečjaká tušení. Nikdy jím ale nebudu moci být - vím to a věděl jsem to, aniž jsem si to zcela přiznával, už dávno. Tak prostě budu vykonávat jiné kněžské služby, možná na varhanách, možná jinak. Ale já neustále musím být obklopen něčím, co pocit'uji jako krásné a posvátné, varhanní hudbou a mystériem, symboly a mýty, potřebuji to a nedokážu od toho upustit. - To je má slabina. Sinclair, já leckdy vím, že bych taková přání mít neměl, je to jen luxus a slabost. Větší, správnější by bylo, kdybych se prostě dal k dispozici osudu, beze všech nároků. Ale to já nedokážu: to jediné ne. Snad to jednou dokážete vy. Je to těžké, to je to jediné těžké, co existuje, chlapče. Často jsem o tom sníval, ale nesvedu to, hrozím se toho: nedokážu stát tak dočista obnažený a osamělý, i já jsem ubohý, slabý pes, co potřebuje trochu tepla a žrádla a občas chce cítit, že nablízku je někdo jemu rovný. Kdo opravdu nechce dočista nic než svůj osud, ten už nemá sobě rovného, ten stojí docela sám a kolem sebe má jen chladný vesmír. Víte, to je Ježíš v Getsemanské zahradě. Byli mučedníci, co se rádi nechali přibít na kříž, jenže ani oni nebyli žádní hrdinové, nebyli úplně svobodní, i oni cosi chtěli, co si zamilovali a v čem byli zdomácněli, měli vzory, měli ideály. Kdo už chce jenom osud, ten už nemá ani vzory ani ideály, nic ho nepolaská, nic neutěší! Takovou cestou by člověk vlastně měl jít. Lidé jako já a vy jsou značně osamělí, ale máme přece ještě sebe navzájem, máme skryté zadostiučinění, že jsme jinačí, že se vzpíráme, že chceme neobyčejné. I to musí odpadnout, chce-li někdo jít tou cestou naprosto. Nesmí také chtít být revolucionářem, být příkladem, mučedníkem.

Domyslet se to nedá - "

Ne, domyslet se to nedá. Ale dá se to snít, dá se to předem vycit'ovat, dá se to tušit. Několikrát jsem něco z toho pocítil, když jsem našel chvíli naprostého ticha. Pak jsem se zadíval do sebe a hleděl obrazu svého osudu do otevřených, upřených očí. Ať byly plné moudrosti, ať byly plné šílenství, ať z nich vyzařovala láska či hluboká zloba, to bylo lhostejné. Nic z toho si člověk nesmí vybírat, nic nesmí chtít. Smí chtít pouze sebe, pouze svůj osud. Až sem mi Pistorius posloužil jako vůdce po velký kus cesty. V oněch dnech jsem přecházel sem a tam jako slepec, v sobě zuřící bouří, každý krok znamenal nebezpečí. Před sebou jsem neviděl nic než propastnou temnotu, do níž se sbíhaly a propadaly všechny dosavadní cesty. A v mém nitru jsem uviděl obraz svého vůdce, byl totožný s Demianem a v očích se mu zračil můj osud.

Na kus papíru jsem napsal: „Opustil mě vůdce. Stojím v naprosté temnotě.

Sám nedokážu udělat ani krok. Pomoz mi!"

Papír jsem chtěl poslat Demianovi. Ale pak jsem od toho upustil; kdykoli jsem to chtěl udělat, pokaždé se to jevilo jako pošetilost a nesmysl. Ale uměl jsem tu modlitbičku nazpaměť a často jsem si ji v nitru odříkával.

Provázela mě v každé chvíli. Začal jsem tušit, co je modlitba.

Škola mi skončila. Měl jsem odjet na prázdninovou cestu, jak si to usmyslel otec, a pak jsem měl odejít na univerzitu. Na kterou fakultu, to jsem nevěděl. Povolili mi jeden semestr filosofie. Byl bych se stejně spokojil i s čímkoli jiným.

KAPITOLA SEDMÁ

Paní Eva

O prázdninách jsem jednou zašel k domu, kde před léty bydlel Max Demian s matkou. V zahradě se procházela stará paní, oslovil jsem ji a dověděl se, že je jeho majitelkou. Zeptal jsem se na rodinu Demianových.

Dobře vycítila můj zájem, pozvala mě dovnitř, vyhledala jedno kožené album a v něm mi ukázala fotografii Demianovy matky. Už jsem si na ni sotva dokázal vzpomenout. Ale když jsem teď spatřil tu drobnou podobenkou, zastavilo se mi srdce. - Vždyť to je obraz z mého snu! To je ona, ta velká, téměř mužská postava ženy, podobná svému synovi, s rysy mateřskosti, rysy přísnosti, rysy hluboké vášnivosti, krásná a svůdná, krásná a nedostupná, démon i matka, osud i milenka. Ona je to!

Otrásl to mnou divoce jako nějaký zázrak, když jsem takto zjistil, že můj snový obraz žije na zemi! Existuje žena, která tak vypadá, která nosí rysy mého osudu! Kde je? Kde? - A je to Demianova matka. Brzy nato jsem se vydal na svou cestu. Podivuhodnou cestu! V neklidu jsem přejížděl - z místa na místo, jak mě napadlo, stále ve snaze najít tu ženu.

Byly dny, kdy jsem potkával samé osoby, které ji připomínaly, naznačovaly, podobaly se jí, vlákávaly mě do uliček cizích měst, do nádraží, do vlaků, jako ve zmatených snech. A byly i jiné dny, kdy jsem seznával, jak marné je to moje hledání, pak jsem nečinně vyseďoval někde v parku, v hotelové zahradě, v nějaké čekárně a nahlížel do svého nitra a pokoušel se ten obraz v sobě oživit. Jenže ten se nyní vyplašil a unikl mi. Nebyl jsem schopen spát, jen při jízdě vlakem neznámými krajinami jsem na čtvrthodinku zdříml. Jednou, v Curychu, mě sváděla jedna hezká, trochu vyzývavá žena. Sotva jsem si jí všiml a šel dál svou cestou, jako by pro mě byla vzduch. Byl bych raději na místě zemřel, než abych se byl nějaké jiné ženě věnoval byť pouhou chvíli.

Cítil jsem, jak mě táhne osud, vnímal jsem, že naplnění je blízko, a šílel jsem netrpělivostí, že pro to nic nemohu udělat. Na jednom nádraží, myslím, že v Innsbrucku, jsem jednou v právě odjíždějícím vlaku zahlédl u okénka postavu, která mi tu mou připomněla, a celé dny jsem z toho byl nešťastný. A náhle se mi opět zjevila v noci ve snu, probudil jsem se z něho s pocitem zahanbení a marnosti a nesmyslnosti té mé honby a odjel jsem rovnou zpátky domů.

Za několik týdnů nato jsem se dal zapsat na univerzitu v H. Všechno tam pro mě bylo zklamáním. Přednášky o dějinách filosofie, které jsem poslouchal, byly tak jalové, jako by je někdo vyráběl v továrně, a zrovna takové bylo řádění studujících mladíků. Všecko podle šablony, všichni totéž, a to rozjařené veselí na chlapeckých tvářích vypadalo tak tísnivé a zela z něho prázdnota, jako by si ho byli už předem někde nakoupili. Jenže já jsem byl volný, celý den jsem měl pro sebe, bydlel jsem pěkně v tichu před městem u starých hradeb a na stole mi leželo pár svazků Nietzscheho. S ním jsem žil, cítil osamělost jeho duše, věřil osudu, který ho pudil tak nezadržitelně, trpěl jsem s ním a byl blažený, že existoval někdo, kdo svou cestou šel tak neúprosně.

Jednou večer jsem se toulal po městě, váł podzimní vítr, z hospod jsem slyšel vyzpěvovat studentské spolky. Z otevřených oken se drala ven oblaka tabákového kouře, a v tom hustém dýmu ten zpěv, hlasitý a drsný, zněl bez rozmachu, chabě, uniformně.

Stál jsem na rohu ulice a naslouchal, ze dvou hospod se do noci ozývalo to puntičkářsky provozované mládežnické veselí. Všude pospolitost, všude hromadná sešlost, všude vyhošťování osudu a útěk do teplé stádnosti!

Pomalou mě zezadu předešli dva muži. Zaslechl jsem část jejich rozhovoru.

„Není to zrovna jako mládenecký dům v nějaké černošské vesnici?“ řekl jeden. „Všechno navlas stejné, dokonce i tetování je ještě v módě. Tak vidíte, tohle je moderní Evropa.“

Ten hlas pro mě zněl podivně vábivě - a známě. Šel jsem za oběma temnou uličkou. Jeden byl Japonec, malý a elegantní, pod lucernou jsem zahlédl jeho žlutý obličej v úsměvu.

Vtom se druhý opět rozhovořil.

„No, u vás v Japonsku to nebude lepší. Lidé, kteří se neženou za stádem, jsou všude vzácní: I tady se jich pár najde.“

Každé slovo mnou proniklo v radostném úleku. Poznal jsem, kdo mluví.

Byl to Demian.

Kráčel jsem tou větrnou nocí za ním a tím Japoncem tmavými temnými uličkami, naslouchal jejich hovoru

a radoval se ze zvuku Demianova hlasu.

Měl svůj dávný tón, byly v něm ta dávná, krásná jistota i klid, a měl zase nade mnou svou moc. Ted' už bylo všechno dobré. Našel jsem ho.

Na konci jedné předměstské ulice se Japonec rozloučil a odemkl si domovní dveře. Demian se vracel stejnou cestou, já jsem zůstal stát a čekal na něj vprostřed ulice. Srdce mi tlouklo, když jsem ho viděl přicházet k sobě, zpřímá a pružně, v hnědém plášti do deště, hůlku zavěšenou v ohbí lokte.

Aniž změnil stejnoměrnost chůze, došel až těsně přede mne, smekl klobouk a ukázal mi svůj jasný obličej s rozhodnými ústy a tím zvláštním světlým místem na širokém čele.

„Demiane!“ zvolal jsem. Podával mi ruku.

„Tak tady jsi, Sinclair! Čekal jsem tě.“

„Věděl jsi, že tu jsem?“

„Přímou ne, ale s určitostí jsem v to doufal. Uviděl jsem tě až dnes večer, vždyť jsi celou dobu chodil za námi.“

„Tak tys mě hned poznal?“

„Ovšem. Sice ses změnil, ale máš přece znamení.“

„Znamení? Jaké znamení?“

„Kdysi jsme mu říkali Kainovo, nevzpomínáš si? Je to naše znamení.“

Vždycky jsi ho měl, proto jsem se s tebou spřátelil. Jenže ted' je ještě zřetelnější.“

„To jsem nevěděl. Anebo vlastně ano. Jednou jsem namaloval tvůj obraz, Demiane, a udivilo mě, že se podobá i mně. To bylo to znamení?“

„Ano. Dobře, že jsi ted' tady! I moje matka bude mít radost.“

Vylekal jsem se.

„Tvá matka? Ona je tu? Vždyť mě vůbec nezná.“

„Ale ona o tobě ví. Pozná tě, ani když jí některu, kdo jsi. - Dlouho jsi o sobě nedal vědět.“

„Ne, ale často jsem chtěl psát, jenomže to nešlo. Od jisté doby jsem cítil, že tě určitě brzo najdu. Čekal jsem to každým dnem.“

Zavěsil se do mě a šli jsme dál spolu. Vycházel z něho klid a přecházel do mě. Záhy jsme se rozpovídali jako kdysi. Vzpomínali jsme na školu, na konfirmační vyučování, i na to nešťastné setkání tenkrát o prázdninách - jen o tom nejranějším a nejužším poutu mezi námi, o příběhu s Franzem Kromerem, ani ted' nepadlo slovo.

Aniž jsme se nadáli, octli jsme se ve zvláštních hovorech plných předtuch.

V návaznosti na Demianovo rozprávění s tím Japoncem jsme se rozhovořili o studentském životě a od něho jsme přešli na jinou věc, zdánlivě velmi vzdálenou, avšak v Demianových slovech to získalo niternou souvislost.

Hovořil o duchu Evropy a o znamení tohoto času. Všude, prohlásil, panuje srocování a stádnost, avšak nikde svoboda a láska. Všechno to spolčování, od studentských svazů a pěveckých spolků až po stát, to že je sdružování vynucené, jsou to společenství vzniklá z úzkosti, ze strachu, z rozpaků, a vnitřně je to všechno prohnílé a staré a na pokraji zhroucení.

„Společenství,“ řekl Demian, je krásná věc. Ale to, co tu kvete všude kolem, to žádné společenství není. Ale ono nově povstane z toho, že si určití jednotlivci uvědomí svou sounáležitost, a nějakou dobu bude přetvářet svět.

Současná společenství - to je jen shlukování stád. Lidé se úprkem spolčují, protože mají navzájem ze sebe strach - spolčují se sami pro sebe páni, sami pro sebe dělníci, sami pro sebe učenci! A proč mají strach? Strach má člověk jen tehdy, není-li sám v sobě jednotou. Oni mají strach, protože se nikdy nepřiznali k sobě samým. Společenství lidí, co jeden jako druhý mají strach z onoho neznámého v sobě! Všichni cítí, že jsou v nesouladu se svými životními zákony, že žijí podle starých desek, a ani jejich náboženství, ani jejich morálka a nic z toho všeho není přiměřené tomu, co potřebujeme.

Přes stovku let Evropa jenom studovala a stavěla továrny! Oni vědí naprosto přesně, kolik gramů prachu je zapotřebí k usmrcení člověka, ale nevědí, jak se modlit k Bohu, a nevědí ani, jak na to, aby se člověk hodnou chvíli pěkně radoval. Jen si někdy pořádně prohlédni některou z těch studentských hospod!

Anebo nějaký zábavní lokál, kam chodí boháči! Zoufalost sama! -

Sinclair, přáteli, z toho všeho nic veselého nepojde. Tihle lidé, co se tak úzkostlivě sdružují, jsou plni strachu a plni zloby, a jeden nevěří druhému.

Visí na ideálech, které už dávno žádné ideály nejsou, a kamenují každého, kdo vytyčí nějaký nový. Tuším, že dojde ke střetům. Přijdou, to mi věř, a přijdou brzy! Svět ovšem ‚nevylepší‘. Jestli dělníci pobijí svoje továrníky anebo jestli Rusko a Německo po sobě začnou střílet, vždyť se jen vymění majitelé. Ale zbytečné to přece jen nebude. Dokáže to bezcennost dnešních ideálů, dojde ke skoncování s bohy doby kamenné. Svět, jaký je dnes, chce zemřít, chce zahynout, a také se to stane."

„A co se přitom stane z nás?" otázal jsem se.

„Z nás? Ach, možná zahyneme spolu s ním. Zabít lze přece i našince.

Jenže tím nebudeme vyřízeni. Kolem toho, co po nás zůstane, anebo kolem těch z nás, kdo přežijí, se shromáždí vůle budoucnosti. Vyjeví se ta vůle lidstva, kterou naše Evropa dlouhou dobu překřikovala tím svým jarmarkem, techniky a vědy. A pak se ukáže, že vůle lidstva nikdy a nikde není totožná s vůlí těch dnešních společenství, států a národů, spolků a církví, nýbrž že to, co příroda po člověku chce, je zapsáno v jednotlivci, v tobě, ve mně. Bylo to zapsáno v Ježíšovi, bylo to v Nietzschevi. Pro tyhle jediné důležité proudy, které ovšem den ze dne mohou vypadat jinak, se otevře prostor, až se ta dnešní společenství zhroutí."

Bylo už pozdě, když jsme se zastavili u jedné zahrady při řece.

„Tady bydlíme," řekl Demian. „Přijď k nám brzy. Moc na tebe čekáme."

Pln radosti jsem kráčel nočním chladem do svého vzdáleného domova.

Ve městě porůznu rámusili studenti potácející se z hospod domů. Častokrát jsem pociťoval ten protiklad mezi jejich prapodivným veselím a mým osamělým životem, často mi to připadalo jako nedostatek, jindy jsem cítil jen posměch. Avšak ještě nikdy jako právě dnes jsem s klidem a skrytou silou necítil, jak málo se mě to týká, jak je tenhle svět pro mě vzdálený a minulý.

Pomyslel jsem na úředníky v mém otcovském městě, staré, důstojné pány, kteří lpěli na vzpomínkách ze svých studentských hospodských dob jako na připomínkách blaženého ráje a se zmizelou svobodou oněch studentských časů provozovali takový kult, jakým jinak třeba básníci či jiní romantici zahrnují dětství. Všude totéž! Všude hledají „svobodu" a „štěstí" někde za sebou, ze samého strachu, že by je někdo mohl upamatovat na jejich vlastní odpovědnost a připomenout jim jejich vlastní cestu. Pár let se chlastalo a jásalo, pak se přikrčili a stali se z nich vážní páni ve státní službě. Ano, prohnili, prohnili je to u nás, a tyhle pitomosti studentů jsou přitom ještě méně pitomé a méně zlé než stovky jiných.

Když jsem však dorazil do svého vzdáleného bytu a mohl ulehnout, všechny takové myšlenky se rozplynuly a celá moje mysl v očekávání visela na onom velkém zaslíbení, které mi tento den přinesl.

Jakmile budu chtít, třeba zítra, mám spatřit Demianovu matku. Ať si studenti řadí po hospodách a tetují si tváře, ať si svět je prohnílý a čeká na svou záhubu - co je mi po tom! Čekal jsem jediné na to, aby přede mne předstoupil můj osud v novém obraze.

Spal jsem tvrdě až do pozdního jitra. Nový den se pro mě rozbřeskl jako slavnost a svátek, jak jsem to už nezažil od vánočních oslav, když jsem byl ještě chlapec. Byl jsem plný vnitřního neklidu, avšak zcela beze strachu.

Cítil jsem, že pro mě nastal významný den, svět kolem sebe jsem viděl a pociťoval jako proměněný, byly v něm očekávání, mnohoznačnost a slavnost, i ten tiše se snášející podzimní déšť byl krásný, tichý a plný vážně radostné hudby, jako ve svátek. Poprvé byl vnější svět s mým vnitřním v čistém souzvuku a to pak je pro duši svátek, pak stojí za to žít. Žádný dům, žádná výkladní skříň, žádná tvář na ulici mi nijak nevadily, všechno bylo takové, jak to musí být, jenomže to nemělo ono prázdné vzezření všednosti a navyklosti, nýbrž prostě čekalo a plné úcty bylo připraveno na osud. Tak jsem jako malý chlapec vídával svět ráno o velkých svátcích, ve vánočních dnech a o velikonocích. Nevěděl jsem, že tenhle svět může ještě být tak krásný. Přivykl jsem tomu, že žiji uvnitř v sobě, vyrovnán s tím, že se ze mne vytratil smysl pro věci zde venku, že ztráta těch zářivých barev nevyhnutelně souvisí se ztrátou dětství a že za svobodu a zmužilost duše se do jisté míry platí tím, že se člověk toho líbezného třpytu zřekne. A najednou jsem uchvácen viděl, že to všechno bylo jen zasunuté a ponořené do tmy a že tedy je možné, aby i člověk se osvobodivší a zřikající se dětského štěstí spatřil, jak svět září, a vychutnával onu vroucnou rozechvělost dětského pohledu.

Nastala chvíle, kdy jsem se opět octl u oné zahrady na předměstí, kde jsme se této noci s Maxem Demianem rozloučili. Za vysokými, deštěm zešedlými stromy stál vskrytu malý dům, světlý a útulný, za velkou zasklenou stěnou vysoké keřiky trvalek, za třpytivými okny tmavé stěny pokojů s obrazy a řadami knih. Domovní dveře vedly přímo do malé, vyhřáté haly, mlčky mě do ní uvedla stará služebná v černém a bílé zástěrce a pomohla mi z kabátu.

Nechala mě v hale samotného. Rozhlédl jsem se a okamžitě jsem se octl ve svém snu. Nahoře na tmavé dřevěné stěně nad dveřmi visel zasklený v černém rámu známý obraz, pták se zlatožlutou krahující hlavou, jak se vzpíná ze skořápky světa. S dojetím jsem se zastavil - v srdci jsem měl takovou radost i lítost, jako by se v té chvíli ke mně jako odpověď a naplnění vracelo všechno, co jsem kdy udělal a prožil. Jako blesk prudce mi duši přelétlo množství obrazů: otcovský dům se starým kamenným znakem nad obloukem brány, chlapec Demian, jak si zakresluje ten znak, já sám jako hoch, v úzkostech uvízlý v zlé moci nepřítele Kromera, já jako jinoch, jak ve své žákovské komůrce v tichosti maluje ptáka své touhy, s duší zapletenou v síti svých vlastních vláken - a všechno, úplně všechno, až po přítomný okamžik, se ve mně ozvalo, přitakal jsem všemu, všemu odpovídal, vše schvaloval.

S očima zvlhlýma jsem upřeně zíral na svůj obraz a četl sám v sobě.

Vtom mi zrak klesl dolů: pod obrazem stála v otevřených dveřích velká žena v tmavých šatech. Byla to ona.

Nebyl jsem s to říci ani slovo. Ze své tváře, která stejně jako u jejího syna byla bez času a bez věku a plná oduševnělé vůle, se ta krásná, důstojná žena na mě vlídně usmívala. Její pohled byl naplněním, její pozdrav znamenal návrat domů. Mlčky jsem k ní vztáhl ruce. Uchopila je obě do svých, byly pevné a teplé. bych celý svůj život byl stále jen na cestě - a teď jsem došel domů."

„Vy jste Sinclair. Hned jsem vás poznala. Vítejte!"

Její hlas byl hluboký a vřelý, pil jsem ho jako sladké víno. A pak jsem pohlédl vzhůru do její klidné tváře, do černých, bezedných očí, na svěží, zralá ústa, na svobodné, královské čelo, na němž tkvělo znamení.

„Mám takovou radost!" řekl jsem a políbil jí ruce. „Mám dojem, jako Mateřsky se usmála.

„Domů nedojdete nikdy," řekla vlídně. „Ale kde se setkají spřátelené cesty, tam na chvíli celý svět vypadá jako domov."

Vyslovila to, co jsem cítil na cestě k ní. Její hlas i slova byly velmi podobné hlasu a slovům jejího syna, a přesto byly zcela jiné. Vše bylo zralejší, vřelejší, samozřejmější. Ale jako Max před tou dávnou dobou na nikoho nepůsobil dojmem chlapce, ani jeho matka vůbec nevypadala na matku dospělého syna, tak mladý a sladký dech se jí vznášel nad tváří a vlasy, tak pevná a bez vrásek byla její zlatavá pleť, tak kvetoucí byla její ústa. Stála přede mnou ještě královštější než v mém snu, její blízkost byla štěstím lásky, její pohled naplněním.

Toto tedy je ten nový obraz, v němž se mi zjevuje můj osud, už ne strohý, nevede už do osamění, ne, zralý, a plný slasti! Neučinil jsem žádná rozhodnutí, žádné sliby - a dorazil jsem k cíli - k vysoko položenému místu své pouti, odkud se další cesta jevila široká a nádherná, směřující k zaslíbeným zemím, stíněná vláním stromů blízkého štěstí, osvěžovaná chladem zahrad všech slastí. Ať se se mnou stane cokoli, byl jsem blažený, že je ve světě tato žena, že mohu pít její hlas a vdechovat její blízkost. Ať se mi stane matkou, milenkou či bohyní - jen když existuje! Jen když má cesta je poblíž její!

Ukázala vzhůru na můj obraz s krahujcem.

„Nikdy jste Maxovi neudělal větší radost než tím obrazem," řekla zamyšleně.

„A mně také. Čekali jsme na vás, a když přišel ten obraz, věděli jsme, že jste na cestě k nám. Když jste byl malý chlapec, Sinclair, přišel jednou můj syn ze školy a řekl: „Je tam jeden hoch, má na čele znamení, s tím se musím spřátelit.“ To jste byl vy. Neměl jste to lehké, ale důvěřovali jsme vám. Jednou, když jste byl doma na prázdninách, jste se s Maxem zase setkali. Bylo vám tenkrát asi šestnáct let. Max mi o tom vyprávěl -" Přerušil jsem ji: „Ach, že vám o tom řekl! To byla doba, kdy mi bylo nejbídněji!"

„Ano, Max mi řekl: „Teď má Sinclair před sebou to nejhorší. Pokouší se ještě jednou o útěk do pospolitosti, dokonce vysedává po hospodách, ale to se mu nepodaří. Jeho znamení je zastřené, ale vskrytu ho pálí.“ Nebylo to tak?"

„Ano, tak to bylo, přesně tak. Pak jsem našel Beatrici a potom konečně jsem se zas dostal k jednomu vůdci. Jmenoval se Pistorius. Až tehdy se mi ujasnilo, proč mé chlapectví bylo tak velice svázáno s

Maxem, proč jsem se od něho nemohl odpoutat. Milá paní - milá matko, tenkrát jsem si často myslel, že si musím vzít život. Copak je pro každého cesta tak těžká?"

Přejela mi rukou po vlasech, lehounce jako vánek.

„Narodit se - to je vždycky těžké. Víte, že pták se jen ztěžkla klube z vejce.

Zamyslete se a položte si otázku: byla ta cesta natolik těžká? Pouze těžká?

Nebyla i krásná? Byl byste věděl o krásnější, o snazší?"

Potřásal jsem hlavou.

„Bylo to těžké," řekl jsem jako ve snu, „těžké, dokud nepřišel ten sen."

Přikývla a pronikavě na mě pohlédla.

„Ano, musíme nalézt svůj sen, pak se cesta usnadní. Avšak neexistuje žádný trvalý sen, každý je vystřídán novým, a žádný nesmíme chtít připoutat."

Zhloubi jsem se vyděsil. Je to už varování? Je to už obrana? Avšak na tom nesejde, byl jsem připraven dát se jí vést a neptat se na cíl.

„Nevím," řekl jsem, „jak dlouho má můj sen trvat. Mým přáním je, aby trval věčně. V obraze toho ptáka mě přijal můj osud, jako matka, i jako milenka.

Jemu patřím a jinak nikomu."

„Dokud je ten sen vaším osudem, potud mu zůstaňte věrný," stvrdila s vážností.

Zmocnil se mě smutek a s ním toužebné přání, ať v téhle čarovné chvíli zemřu. Cítil jsem - nekonečně dlouho už jsem neplakal! - jak mě přemáhají a nezadržitelně se mi do očí derou slzy. Prudce jsem se od ní odvrátil, přistoupil k oknu a osleplým zrakem se díval přes květiny do dálky.

Za sebou jsem uslyšel její hlas, zněl klidně a byl při tom tak plný něžnosti jako pohár naplněný vínem až po okraj.

„Sinclair, dětino! Vždyť vás váš osud má rád. Jednou vám bude zcela patřit tak, jak o tom sníte, zůstanete-li věrný."

Opanoval jsem se obrátil se opět tváří k ní. Podala mi ruku.

„Mám několik přátel," pravila s úsměvem, „několik zcela málo a zcela blízkých přátel, ti mi říkají paní Evo. I vy mi tak říkejte, chcete-li."

Odvedla mě ke dveřím a pokynula směrem do zahrady. „Maxe najdete tam venku."

Stál jsem pod těmi vysokými stromy zmámený a rozrušený, bdělejší či ještě víc snící než kdy jindy, to jsem nevěděl. Děšť jemně po kapkách stékal z větví. Pomalu jsem vešel do zahrady, která se táhla daleko podél břehu.

Konečně jsem našel Demiana. Stál v otevřené zahradní besídce, byl do půl těla nahý a cvičil se v boxu na zavěšeném pytlí s pískem.

V údivu jsem se zastavil. Demian vypadal skvěle, široká prsa, pevná, mužná hlava, zdvižené paže s napjatými svaly byly silné a zdatné, pohyby boků, ramen a zápěstí jakoby hravě prýštily z nějakých pramenů.

„Demiane!" zvolal jsem. „Co to tu vyvádíš?" Vesele se zasmál.

„Cvičím. Slíbil jsem tomu Japončíkovi, že se s ním utkám, chlapík je mrštný jako kočka a ovšemže i tak záluďný. Ale se mnou si neporadí. Jsem mu dlužen jedno drobné pokoření."

Navlékl si košili a kabát.

„Už jsi byl u matky?" zeptal se.

„Ano. Demiane, jakou ty máš skvělou matku! Paní Eva! To jméno se k ní dokonale hodí, jako by byla matkou všech bytostí."

Na okamžik mi zamyšleně pohlédl do tváře.

„Tak ty už znáš jméno? Chlapče, to tedy můžeš být hrdý! Jsi první, komu ho řekla hned napoprvé."

Od toho dne jsem k nim neustále docházel, jako syn a bratr, avšak i jako milovník. Když jsem za sebou zavřel branku, dokonce jen když jsem zdálky uviděl, jak se vynořují vysoké stromy na zahradě, byl jsem náraz bohatý a šťastný. „Skutečnost" zůstala venku, ulice a domy, lidé i jejich zařízení, knihovny a učebny, to vše bylo venku - zde uvnitř však byla láska a duše, zde žily pohádka a sen. A přesto jsme nežili nikterak od světa odpoutání, často jsme v myšlenkách a rozhovorech žili uprostřed něho, pouze na jiné rovině, od většiny lidí nás nedělily hranice, nýbrž jen jiný způsob vidění.

Naším úkolem bylo tvořit ve světě ostrov, možná vzor, v každém případě však ohlašovat, že existuje možnost žít jinak. Já dávný osamělec jsem poznal pospolitost, jaká je možná mezi lidmi, kteří okusili naprostou samotu.

Už jsem netoužil zpět k tabulím štěstlivců, na slavnosti rozjařenců, už mě nikdy neovanula závist či stesk, když jsem viděl druhé být spolu. A pomalu jsem byl zasvěcován do tajemství těch, kdo na sobě nosí „znamení“.

Nás se znamením ať si svět právem považoval za podivíny, ba za pomatence a k tomu nebezpečné, my jsme byli probudili nebo ve stavu probuzení, a naše snahy cílily k stále dokonalejší bdělosti, kdežto snažení ostatních a jejich honba za štěstím měly za cíl jen to, aby své názory, ideály a závazky, svůj život a štěstí stále těsněji svazovali se štěstím stáda. I tam bylo úsilí, i tam byla síla a velikost. Avšak zatímco my poznamenání jsme podle našeho chápání představovali vůli přírody k novému, ojedinělému a budoucímu, ostatní žili ve vůli setrvání. Pro ně bylo lidstvo - které milovali stejně jako my - cosi hotového, co je třeba uchovávat a chránit. Pro nás lidstvo bylo dalekou budoucností, k níž jsme všichni na cestě, jejíž obraz nikdo nezná, jejíž zákony nejsou nikde zapsány.

Kromě paní Evy, Maxe a mne patřilo k našemu kruhu, blíže či vzdáleněji, ještě mnoho hledajících velmi rozdílné povahy. Leckteří z nich putovali po zvláštních stezkách, stanovili si separátní cíle a lpěli na zvláštních názorech a povinnostech, byli mezi nimi astrologové a kabalisté, i jeden přívrženec hraběte Tolstého, a celá všehochuť jemných, plachých, zranitelných postav, přívrženci nových sekt, vyznavači indických cviků, vegetariáni a další. S nimi všemi jsme vlastně neměli duchovně nic společného kromě úcty, kterou každý choval vůči tajemnému životnímu snu druhého. Jiní k nám měli blíž, ti, co sledovali, jak v minulosti lidstvo hledalo bohy a nové ideály, jejich studie mi často připomínaly činnost Pistoriovu.

Přinášeli knihy, překládali nám texty ze starých jazyků, ukazovali vyobrazení dávných symbolů a rituů a učili nás vidět, jak celá zásoba ideálů dnešního lidstva pozůstává ze snů nevědomé duše, ze snů, v nichž se lidstvo tápavě vydává za tušení svých budoucích možností. Tak jsme se provlékli úžasným, tisícíhlavým klubkem bohů starého světa až k nadcházejícímu rozbřesku křesťanského obratu. Dovídali jsme se, co vyznávali osamělí bohobojní a jak se od národa k národu měnila náboženství. A z toho ze všeho, co jsme takto nashromáždili, vyplynula kritika naší doby a současné Evropy, která v nezměrném úsilí vytvořila pro lidstvo mocné nové zbraně, nakonec však se ocitla v hlubokém a přímo křiklavém zpusnutí ducha. Neboť sice získala celý svět, avšak aby tím ztratila svou duši.

Vyskytovali se zde i věřící a vyznavači určitých nadějí a spásonosných nauk. Byli tu buddhisté hodlající obrátit Evropu, i Tolstého učedníci a ještě jiná vyznání. My z našeho užšího kruhu jsme naslouchali a žádnou z těch nauk jsme nepřijímali jinak než jako symboly. Nám poznamenaným starost o utváření budoucnosti nepřislušela. Každé vyznání, každá nauka o spáse nám už předem připadala mrtvá a marná. Jako povinnost a osud jsme pociťovali výlučně to, aby každý z nás se stal natolik zcela sám sebou, natolik se uzpůsoboval zárodku vloženému do nás přírodou a žil jemu k vůli, takže nás nejistá budoucnost zastihne ke všemu a ke všem ochotné, ať už s sebou přinese cokoli.

Neboť toto právě, ať vyřčené či nevyřčené, jsme všichni zřetelně pociťovali, totiž že blízko, už na dosah, je nové zrození a zhroucení všeho současného.

Demian občas prohodil: „To, co přijde, si nelze domyslet. Duše Evropy je zvíře, které nekonečně dlouho leželo spoutané. Až bude volné, jeho první hnutí nebudou zrovna nejlíbeznější. Jenže cesty i okliky jsou bezvýznamné, jen když se vyjeví opravdová bída duše, která se už tak dlouho a stále a stále zalhává a zamlčuje. To pak bude náš den; pak nás bude zapotřebí, ne jako vůdců či nových zákonodárců - nových zákonů se už nedožijeme -, spíš jako těch, kdo jsou svolní, kdo jsou ochotní jít a postavit se tam, kam volá osud. Jen se podívej, všichni lidé jsou ochotni konat neuvěřitelné věci, jsou-li ohroženi jejich ideály. Ale nikdo není po ruce, když se ozve nový ideál, nové, možná nebezpečné a podivné hnutí růstu. Ti nečetní, kdo se vyskytnou a půjdou spolu s ním, to budeme my. Pro toto jsme poznamenaní jako byl i Kain poznamenan k tomu, aby vzbuzoval strach a nenávist a tehdejší lidstvo z těsné idyly vyhnal do nebezpečných šířek. Všichni lidé, kteří ovlivnili chod lidstva, všichni byli přichystaní na osud. Hodí se to na Mojžíše i Buddhu, hodí se to na Napoleona i Bismarcka. Které vlně kdo slouží, z kterého pólu je řízen, to nespadá do jeho volby. Kdyby Bismarck byl pochopil sociální demokracii a zaměřil se na ně, byl by chytrý pán, ale nikoli muž osudu. Takové to bylo i s Napoleonem, s Caesarem, s Loyolou, se všemi!

Člověk si to musí v hlavě promítat biologicky a podle dějin vývoje!

Když zvraty na zemském povrchu vyvrhly vodní zvířata na souš a zvířata ze souše zahynaly do vody, byly to k osudu přichystané exempláře, co dokázaly uskutečnit ono nové a neslýchané a zachránit svůj druh novým přizpůsobením. Zda to byly tytéž exempláře, které předtím ve svém druhu vynikali jako konzervativci a byly oddány záchově, či spíš podivíni a revolucionáři, to nevíme. Oni byli prostě přichystáni, a proto dokázali zachránit svůj druh převedením do nového vývoje.. A to víme. Proto necht' jsme připraveni."

Paní Eva se oněch rozhovorů často účastnila, avšak sama se takovým způsobem nevyjadřovala. Pro každého z nás, kdo předkládal své myšlenky, byla posluchačem a ozvěnou, plná důvěry, plná pochopení, jako by všechny ty myšlenky vycházely z ní a k ní se navracely. Sedět v její blízkosti, slyšet občas její hlas a mít podíl na té atmosféře zralosti a duše, jež ji obklopovala, bylo pro mě pravé štěstí.

Okamžitě vycítila, když se ve mně dala nějaká změna, přišlo zkalení či zas obnova. Připadalo mi, že sny, které se mi zdály ve spánku, jsou vnuknutí od ní. Často jsem jí je vyprávěl a ona jim rozuměla a brala je jako přirozené, neexistovaly pro ni žádné neobyčejnosti, do nichž by se nedokázala jasně vcítit. Po určitou dobu jsem měl sny, které jako by byly napodobeninami našich denních hovorů. Zdálo se mi, že celý svět se vzbouřil a jak já, sám či s Demianem, napjatě čekám na onen velký osud. Osud zůstával zahalený, avšak jako by měl rysy paní Evy - osudem bylo to, zda si člověka vybere nebo ho zavrhne. Občas s úsměvem podotkla: „To není celý váš sen, Sinclair, zapomněl jste na to nejlepší - " a stávalo se, že jsem se pak rozpomněl a nedovedl pochopit, jak jsem na to mohl zapomenout.

Byly doby, kdy jsem byl nespokojený a trýznila mě žádostivost. Domníval jsem se, že už nedokážu vydržet vidět ji vedle sebe a nemoci ji sevřít do náruče. I toho si okamžitě povšimla. Když jsem se jednou několik dní neukázal a pak se vrátil celý rozrušený, vzala si mě stranou a řekla: „Neoddávejte se přáním, kterým nevěříte. Vím, co si přejete. Bud se dokážete těch přání vzdát, anebo si je musíte přát zcela a důsledně. Až jednou budete schopni požádat tak, že si sám v sobě budete jist splněním, pak se také splnění dostaví. Jenže vy si něco přejete a pak zas toho litujete a máte přitom strach. To všechno je třeba překonat. Povím vám jednu pohádku."

Vyprávěla mi o jinochovi, který byl zamilován do jedné hvězdy. Stál na břehu moře, rozpínal ruce a klaněl se té hvězdě, snil o ní a upoutával na ni všechny své myšlenky. Avšak věděl či měl za to, že hvězdu člověk obejmout nemůže. Považoval za svůj osud, že miluje hvězdu bez naděje na naplnění, a z této myšlenky vybudoval celoživotní báseň o odříkání a němém, věrném strádání, které ho mělo učinit lepším a očistit. Jeho sny se však všechny týkaly té hvězdy. Jednou zase stál za noci u moře, na vysokém útesu, vzhlížel k hvězdě a vzplál láskou k ní. A ve chvíli největší touhy skočil a řítil se do prázdna, té hvězdě vstříc. Avšak v tom skoku mu bleskurychle prolétlo hlavou: vždyť to není možné! A spadl na břeh a roztrhl se. Neuměl milovat. Kdyby v okamžiku, kdy skočil, byl měl v duši takovou sílu, že by pevně a s jistotou věřil v naplnění, byl by vzlétl vzhůru a se svou hvězdou splynul.

„Láska nemusí prosit," řekla, „ani vyžadovat. Láska musí mít takovou sílu, aby sama v sobě došla k jistotě. Pak už nebude vábena, nýbrž sama bude vábit. Sinclair, vaši lásku vábím já. Až jednou ona přivábí mne, přijdu."

Nechci rozdávat dárky, chci, abych byla získána."

Jindy mi vyprávěla jinou pohádku. Byla o milenci, který miloval bez naděje.

Zcela se stáhl do své duše a myslel si, že láskou shoří. Svět se mu zcela vytratil, už neviděl ani modrou oblohu, ani zelený les, potok nezurčel, harfa nezněla, všechno se propadlo a on byl úplně zubožený. Jeho láska však rostla a on chtěl mnohem raději zemřít a zchátrat, než aby se zřekl vlastnictví té krásné ženy, kterou miloval. Vtom si uvědomil, jak v něm jeho láska spálila všechno ostatní, a mohutněla a vábila a vábila tak, až ji ta žena musela následovat. Přišla, on stanul s rozpjatou náručí, aby ji k sobě přivinul. Jak tak však před ním stála, zcela se proměnila a on s mrazením cítil a viděl, že k sobě přivábil celý ztracený svět. Svět stál před ním, a odevzdával se mu, nebe a les a potok, všechno mu v nových barvách svěže a v celé nádheře přicházelo vstříc, patřilo mu, hovořilo jeho řečí. A místo aby získal jednu ženu, měl na svém srdci celý svět, žhnula v něm každá hvězda na nebi a posílala mu do duše jiskry slastí. - Miloval a našel přitom sám sebe. Většina lidí však miluje, aby přitom sami sebe ztratili.

Má láska k paní Evě mi připadala jako jediný obsah mého života. Avšak každý den vypadala jinak.

Leckdy jsem se domníval, že s určitostí to není její osoba, o niž tak toužebně usiluje celá má bytost, nýbrž že je jen symbolem mého nitra a chce mě pouze přivést hlouběji do sebe samého. Často jsem od ní slychal slova, které mi zněla jako odpovědi mého nevědomí na palčivé otázky, které mnou hýbaly. Pak zas nastaly chvíle, kdy jsem vedle ní planul smyslnou žádostí a líbal předměty, jichž se předtím dotkla. A ponenáhlu se láska smyslů i láska beze smyslů, skutečnost a symbol začaly překrývat. Stávalo se pak, že jsem doma ve svém pokoji na ni myslel s klidnou vroucností a přitom se mi zdálo, že cítím její ruku ve své a její rty na svých rtech. Anebo jsem byl u ní, díval se jí do tváře, hovořil s ní a slyšel její hlas a přesto nevěděl, zda je skutečná a ne pouhý sen. Začal jsem tušit, jak lze vlastnit trvalou a nesmrtelnou lásku. Při četbě knihy se mi dostalo nějakého poznání a byl to tentýž pocit jako polibek od paní Evy. Hladila mě po vlasech a usmívala se na mě svou zralou vřelostí plnou vůni a já jsem měl tentýž pocit, jako když jsem sám v sobě o něco pokročil. Všechno, co bylo pro mě důležité a osudové, mohlo na sebe vzít její podobu. Mohla se proměnit v kteroukoli mou myšlenku a kterákoli myšlenka v ni.

S obavami jsem se chystal na vánoční svátky ke svým rodičům, Protože jsem měl za to, že to určitě bude utrpení žít dva týdny daleko od paní Evy.

Avšak nebylo to žádné utrpení, bylo nádherné být doma a myslet na ni.

Když jsem se vrátil do H., dva dny jsem do jejího domu nezašel, abych vychutnal toto bezpečí a nezávislost na její smyslové přítomnosti. Měl jsem i sny, kde se spojení s ní dalo novými, symbolickými způsoby. Byla mořem a já řekou, která do něj ústila. Byla hvězdou a já sám jsem byl na cestě k ní jako jiná hvězda, setkali jsme se a cítili, jak nás to k sobě vábí, zůstali jsme spolu a kroužili kolem sebe blaženě a navěky v blízkých, zvučících drahách.

Tento sen jsem jí vyprávěl, když jsem ji znovu poprvé navštívil.

„Krásný sen," řekla tiše. „Učiňte, ať je to pravda!"

V předjaří nadešel jeden den, na který nikdy nezapomenu. Vešel jsem do haly, jedno okno bylo otevřené a vlhý proud vzduchu vnášel dovnitř těžkou vůni hyacintů. Protože jsem nikoho nespatriil, vystoupil jsem po schodech nahoru do Maxovy studovny. Zlehka jsem zaklepal na dveře, a jak jsem byl zvyklý, vešel dovnitř, aniž jsem počkal na odpověď.

V pokoji byla tma, všechny závěsy zatažené. Dveře do malé vedlejší místnosti, kde si Max zařídil chemickou laboratoř, byly dokořán. Vpadalo odtamtud jasné, bílé světlo jarního slunce, které prozařovalo dešťovými mraky. Myslel jsem si, že tu nikdo není, a odhrnul jeden závěs.

Vtom jsem uviděl Maxe Demiana, jak sedí na stoličce u zastřeného okna, schoulený a prazvláště změněný, a jako blesk mnou projelo: tohle jsi už jednou zažil! Paže měl nehybně svěšené, ruce v klíně, pohled otevřených očí v poněkud předkloněném obličejí byl prázdny a odumřelý, v zornici mrtvý záblesk drobného, oslnivého odrazu světla, jako v kousku skla. Bledý obličej byl ponořený do sebe s jediným výrazem - ohromné strnulosti, vypadal jako prastará zvířecí maska na portálu nějaké svatyně. Jako by ani nedýchal.

S mrazením mnou projela vzpomínka -takhle, přesně tak jsem ho už jednou viděl, před mnoha lety, když jsem ještě byl malý chlapec. Takhle ty oči zíraly tenkrát upřeně dovnitř, takhle ležely ruce nehybně vedle sebe, přes obličej mu lezla moucha. A tehdy také, před možná už šesti lety, vypadal právě tak starý a bezvěký, ani jedna vráska v obličejí nebyla ani dnes jinačí.

Přepadl mě jakýsi strach, tiše jsem vyšel z pokoje a sešel po schodech. V hale jsem narazil na paní Evu. Byla bledá a zdála se unavená, to jsem u ní neznal, oknem prolétl stín, zářivé, bílé slunce náhle zmizelo. „Byl jsem za Maxem," spěšně jsem zašeptal. „Stalo se něco? On spí, či se někam propadl, nevím, už dříve jsem ho jednou takhle spatřil."

„Snad jste ho nevzbudil?" zeptala se zprudka.

„Ne. Neslyšel mě. Hned jsem zas vyšel ven. Paní Evo, povězte mi, co je s ním?"

Hřbetem ruky si přejela přes čelo.

„Buďte klidný, Sinclair, nic se mu nestane. Je pohroužený. Nepotrvá to dlouho."

Vstala a šla do zahrady, přestože začalo pršet. Vytušil jsem, že nemám jít s ní. Chodil jsem halou sem a tam, čichal k omamně vonícím hyacintům, upřeně hleděl na obraz ptáka nad dveřmi a stísněně vdechoval ten podivný stín, kterým byl toho jitra naplněn celý dům. Co to je? Co se stalo?

Paní Eva se záhy vrátila. V tmavých vlasech jí utkvěly kapky deště. Posadila se do své lenošky.

Obklopovala ji únava. Přistoupil jsem, sklonil se nad ni a slíbal jí ty krůpěje z vlasů. Její oči byly jasné a klidné, kapky však chutnaly jako slzy.

„Mám se za ním podívat?“ zeptal jsem se šeptem.

Slabě se usmála.

„Nebud' te dětina, Sinclair!“ napomenula mě hlasitě, jako by chtěla v sobě samé zlomit nějaké pouto.

„Teď běžte a později zas přijďte, nemohu teď s vámi mluvit.“

Šel jsem a vyběhl z domu i z města, přímo proti zešíkma padajícímu řídkému dešti, nízko spuštěné mraky se hnaly kolem jakoby ve strachu. Dole bylo skoro bezvětří, nahoře zjevně burácelo, vícekrát na kratičké okamžiky z ocelově šedých mračen oslnivě vysvitlo bledé slunce.

Vtom se přes oblohu volně přehnal žlutý mrak, nakupil se proti té šedivé zdi a vítr v několika málo vteřinách vytvořil z té žluti a modři obraz: obrovitého ptáka, který se vytrhl z toho modravého změtení a širokými záběry křídel se vytratil do oblohy. Pak se ozvala bouře a shůry se prudce snesl déšť s krupobitím. Krátký, neobvykle a děsivě znějící hrom zaburácel nad bičovanou krajinou, krátce nato opět zazářilo slunce a na blízkých horách nad hnědavým lesem mdle a neskutečně zasvitl bledý sníh.

Když jsem se mokrá a provětraný po dlouhých hodinách vrátil, otevřel domovní dveře už sám Demian. Vzal mě s sebou nahoru do svého pokoje, v laboratoři hořel plynový plamen, dokola ležely papíry, zjevně pracoval.

„Posaď se,“ vyzval mě, „musíš být unavený, počasí bylo ohavné, je vidět, že tě to pořádně prohnalo. Čaj bude hned.“

„Něco se dnes děje,“ začal jsem váhavě, „to nemůže být jen ta trocha hromu.“

Zkoumavě se na mě podíval.

„Něco jsi viděl?“

„Ano. V mracích jsem na chvilku zřetelně spatřil obraz.“

„Jaký obraz?“

„Byl to pták.“

„Krahujec? On to byl? Pták z tvého snu?“

„Ano, můj krahujec. Byl žlutý a obrovský a zalétl do modročerného nebe.“

Demian zhluboka vzdychl.

Ozvalo se zaklepání. Stará služebná nesla čaj.

„Vezmi si, Sinclair, prosím. - Mám za to, že jsi toho ptáka nespatrił náhodou?“

„Náhodou? Takové věci se vidí náhodou?“

„Dobrá, ne. Něco to znamená. Víš, co?“

„Ne. Jen tuším, že to znamená nějaký otřes, krok v osudu. Myslím, že se to týká nás všech.“

Přecházel zprudka sem tam.

„Krok v osudu!“ zvolal hlasitě. „Dnes v noci se mi zdálo totéž a matka měla včera jakési tušení, i ona říkala totéž. - Mně se zdálo, že stoupám po žebříku, na korunu stromu či na věž. Když jsem se octl nahoře, viděl jsem celou zemi. Nedokážu ještě povědět všechno, není mi ještě všechno jasné.“

„Vykládáš si ten sen ve vztahu k sobě?“ otázal jsem se.

„K sobě? Ovšemže. Nikomu se nezdá něco, co se ho netýká. Jenže se to netýká mě samotného, v tom máš pravdu. Poměrně přesně rozliším sny, které vyznačují hnutí v mé vlastní duši, a ty druhé, velmi vzácné, kde je naznačeno celé lidstvo. Zřídka kdy jsem takové sny měl a nikdy žádný, o kterém bych mohl říci, že byl prorocký a splnil se. Výklady jsou příliš nejisté.“

Ale určitě vím, že se mi zdálo něco, co se netýká jenom mě. Ten sen totiž patří k jiným, dřívějším, které se mi zdály, a on je jejich pokračováním.

To jsou ty sny, Sinclair, co z nich mám svá tušení, o kterých jsem s tebou už mluvil. Že náš svět je pěkně prohnitý, to víme, ale to by ještě nebyl důvod věstit mu zánik či něco podobného. Jenomže už řadu let mívám sny, ze kterých usuzuji anebo vycítuji či jak chceš - ze kterých tedy vycítuji, že se stále víc přibližuje zánik starého světa. Zpočátku to byla docela slabá, vzdálená tušení, ale byla čím dál víc zřetelnější a silnější. Zatím nevím nic víc, než že se chystá něco velikého a strašlivého, a týká se mě to. Sinclair, zažijeme to, o čem jsme mnohokrát hovořili! Svět se chce obnovit. Je cítit pach smrti. Nic nového se bez smrti neobejde. - Je to strašnější, než jsem si myslel.“ Vyděšeně jsem se na něj zadíval.

„Nemůžeš mi vyličít zbytek toho svého snu?“ poprosil jsem plaše.

Zavrtěl hlavou. „Ne.“

Otevřely se dveře a vešla paní Eva.

„Tak tady vysedáváte! Děti, přece nebudete smutní?“

Vypadala svěží a už vůbec ne unavená. Demian se na ni usmál, přišla za námi jako matka za vystrašenými dětmi.

„Smutní nejsme, máti, jen jsme trochu luštili ta nová znamení. Ale vždyť na tom nic nesejde. To, co chce přijít, bude najednou tady a to, co potřebujeme vědět, se pak dovíme.“

Já jsem však byl rozladěný, a když jsem se rozloučil a procházel sám halou, vůně hyacintů mi připadala povadlá, mdlá a mrtvolná. Padl na nás stín.

KAPITOLA OSMÁ

Začátek konce

Prosadil jsem, abych mohl v H. zůstat ještě přes letní semestr. Místo v domě jsme nyní byli téměř stále v zahradě u řeky. Japonec, který ostatně v zápase řádně prohrál, byl pryč, chyběl i ten Tolstého vyznavač. Demian si držel koně a den co den si vytrvale vyjížděl. Často jsem byl s jeho matkou sám.

Občas jsem žasl nad spokojeností svého života. Tak dlouho jsem byl uvyklý samotě, odříkání a namáhavému protloukání se svým trápením, že ty měsíce v H. mi připadaly jako ostrov snů, kde smím v pohodlí a jako začarován žít pouze v krásných, příjemných věcech a pocitech. Tušil jsem, že je to náznak oné nové, vyšší pospolitosti, na kterou jsme pomýšleli. A zas a zas mě z toho štěstí přepadl smutek, neboť jsem dobře věděl, že to nemůže být natrvalo. Nebylo mi souzeno vdechovat plnost a pohodu, mně bylo zapotřebí trápení a štvání. Cítil jsem: jednoho dne se z těch krásných obrazů plných lásky probudím a zas se ocitnu sám, docela sám, ve studeném světě těch druhých, kde je pro mě zchystáno jen osamění a boj, a žádný mír, žádné soužití.

Nato jsem se se znásobenou něžností přimyká do blízkosti paní Evy, v radosti nad tím, že můj osud stále ještě má tyto krásné a poklidné rysy.

Letní týdny proběhly rychle a lehce, semestr už se chýlil ke konci. Záhy mělo nastat loučení, nesměl jsem na to ani pomyslet a také jsem to nedělal, nýbrž jsem na těch krásných dnech lpěl jako motýl na medonosné květině.

Toto byla tedy doba mého štěstí, první naplnění v životě a přijetí do svazku - a co přijde potom? Opět se budu protloukat, toužebně trpět, snít sny, budu sám.

V jednom z oněch dní se mě ta předtucha zmocnila s takovou silou, že má láska k paní Evě náhle vzplála s velkou bolestí. Můj bože, jak brzo a už ji neuvidím, už neuslyším její pevný, jistý krok po domě, už mi na stole nebudou stát květiny od ní! A čeho jsem dosáhl? Jen jsem snil a ukolébával se blažeností, místo abych ji získal, abych o ni bojoval a navždycky ji připoutal k sobě! Všechno, co mi kdy řekla o ryzí lásce, jsem si teď připomínal, stovky jemných, nabádavých slov, stovky tichých vábení, možná slibů - a co jsem z toho udělal? Nic! Nic!

Postavil jsem se doprostřed pokoje, soustředil veškeré své vědomí a myslel na Evu. Chtěl jsem sebrat síly své duše, abych jí dal pocítit svou lásku, abych ji k sobě přivábil. Musí přijít a zatoužit po mém objetí, a mé polibky se nenasytně musí vpíjet do jejích zralých milostných rtů.

Stál jsem a dostal se do takového napětí, až mě od prstů rukou a od nohou začalo mrazit. Cítil jsem, jak ze mne vychází síla. Na několik okamžiků se ve mně cosi pevně a těsně stáhlo, cosi jasného a chladného, chvíli jsem měl pocit, že v srdci nesu jakýsi krystal, a věděl jsem, že to je mé já. Chlad mi vystoupil až k hrudi.

Když jsem se z toho hrozného vypětí probral, cítil jsem, že cosi přichází.

Byl jsem k smrti znavený, ale připraven na to, že uvidím paní Evu, jak vchází do mého pokoje, roznícená a horoucí.

Dlouhou ulicí se jako údery kladiva blížil dusot kopyt, zazníval stále blíž a ostřeji, náhle ustal. Skočil jsem k oknu. Dole sesedal Demian z koně.

Seběhl jsem k němu.

„Demiane, co se děje? Snad se něco nestalo tvé matce?“

Neposlouchal mě. Byl velmi bledý a po obou skráních se mu z čela přes tváře řinul pot. Uvázal otěže svého rozpáleného koně k zahradnímu plotu, vzal mě pod paži a šel se mnou dolů ulicí."

„Víš už něco?" Nic jsem nevěděl.

Demian mi tiskl paži a obrátil se ke mně obličejem, jeho pohled byl temný, soucitný, podivný.

„Ano, chlapče, je to tady. Vědělš přece o tom velkém napětí s Ruskem -

„Cože? Bude válka? Nikdy jsem tomu nevěřil." Mluvil tiše, přestože poblíž nebylo ani človíčka. „Ještě ji nevyhlásili. Ale bude. Na to se spolehni.

Už jsem tě s tou věcí pak nezatežoval, ale od té doby jsem viděl třikrát nová znamení. Tedy žádný zánik světa, žádné zemětřesení, ani revoluce. Bude válka. Uvidíš, jak strhne! Pro lidi to bude přímo rozkoš, už teď se každý těší, až se to rozjede. Tak jim život zesuchopárněl. Ale uvidíš, Sinclair, to je jenom začátek. Možná z toho bude velká válka, ohromná válka. Ale i to je jen začátek. Začíná něco nového a pro ty, kdo lpějí na starém, bude to nové strašlivé. Co budeš dělat?"

Byl jsem ohromený, všechno mi to znělo ještě cize a nepravděpodobně.

„Nevím - a ty?"

Pokrčil rameny.

"Jakmile vyhlásí mobilizaci, narukuji. Jsem poručík."

„Ty? O tom jsem neměl potuchy."

„Ano, to je jedno z mých přizpůsobení. Víš, že jsem nikdy nebyl rád navenek nápadný a vždycky jsem udělal něčeho až nadmíru, abych byl korektní.

Myslím, že tak do týdne budu v poli - "

„Proboha -"

„No tak, chlapče, neber to tak sentimentálně. Vždyť mi to v podstatě nebude dělat žádné potěšení poroučet střilet na živé lidi, ale to bude vedlejší.

Každý z nás se teď zaplete do toho velikého kola. Ty také. Určitě tě povolají."

„A tvá matka, Demiane?"

Až teď jsem se rozpomněl opět na to, co bylo před čtvrthodinou. Jak se ten svět proměnil! Veškeré své síly jsem soustředil na to, abych přivolal ten nejsladší obraz, a nyní se na mě dívá osud zčistajasna úplně nově z výhružné, děsivé masky.

„Moje matka? Ach, o tu nemusíme mít starost. Je v bezpečí, ona má větší jistotu než kdokoli jiný v dnešním světě. - To ji máš tolik rád?"

„Tys to věděl, Demiane?" Jasně a docela uvolněně se zasmál.

„Děťno! Ovšemže jsem to věděl. Ještě nikdo mé matce neříkal paní Evo, aby ji přitom nemiloval.

Ostatně, jak to dnes bylo? Volals ji přece anebo mě, že?"

„Ano, volal -- Volal jsem paní Evu."

„Vycítila to. Zčistajasna mě poslala sem, že musím za tebou. Zrovna jsem jí předtím vykládal zprávy o Rusku."

Obrátili jsme se a mluvili už jen málo, odvázal koně a nasedl.

Až nahore ve svém pokoji jsem ucítil, jak mě to zmohlo, Demianova zpráva a ještě víc to předchozí vypětí. Avšak paní Eva mě uslyšela! Zasáhl jsem ji svými myšlenkami přímo v srdci. Byla by sama přišla - kdyby --. Jak to všechno bylo podivné a přitom v podstatě krásné! A teď přijde válka. Má se začít dít to, o čem jsme tak častokrát hovořili. A Demian toho tolik vytušil předem. Jak zvláštní, že proud světa už teď nemá plynout někudy mimo nás -, že teď náhle prochází přímo našimi srdci, že nás volají dobrodružství a nezkrotné osudy a nyní či záhy nadejde okamžik, kdy budeme světu potřební tam, kde se chce proměnit. Demian má pravdu, nelze to brát sentimentálně.

Podivuhodné bylo jen to, že teď „osud", tu věc tak samotářskou, mám prožívat společně s tolika jinými, s celým světem. Budiž!

Byl jsem připraven. Večer, když jsem procházel městem, ve všech koutech to kypělo velikým rozruchem. Všude to slovo „válka"!

Vešel jsem do domu paní Evy, večereli jsme v zahradní besídce. Byl jsem jediný host. O válce nikdo nemluvil. Pouze až v pozdní hodině, krátce před mým odchodem, řekla paní Eva: „Milý Sinclair, dnes jste mě volal.

Vy víte, proč jsem nepřišla sama. Nezapomeňte: Ted' víte, jak zavolat, a kdykoli budete potřebovat někoho, kdo nosí znamení, zavolejte opět!"

Vstala a šla zešeřelou zahradou před námi. Velkolepě jako kněžna kráčela ta tajuplná žena mezi mlčícími stromy a nad hlavou jí drobně a něžně zářily spousty hvězd.

Přicházím ke konci vyprávění. Věci dostaly rychlý spád. Válka záhy vypukla a Demian, podivně cizí v uniformě a stříbrošedém plášti, odjel. Doprovodil jsem jeho matku domů. Brzy jsem se s ní rozloučil i já, políbila mě na ústa a na chvíli si mě přitiskla k nadřím, její velké oči se zblízka a pevně dívaly žhavě do mých.

Mezi všemi lidmi zavládlo jakési sbratření. Myslili tím vlast a čest. Jenže to byl osud, jemuž se všichni na okamžik podívali do nezastřené tváře. Z kasáren přicházeli mladí muži, nastupovali do vlaků, a na mnoha tvářích jsem viděl znamení - nikoli to naše -, bylo to znamení krásné a důstojné a znamenalo lásku a smrt. I mne objímali lidé, které jsem nikdy neviděl, chápal jsem to a rád opětoval. Dělal to v opojení, ne z vůle osudu, ale to opojení bylo posvátné, pramenilo z toho, že všechny vyburcoval právě onen krátký pohled do očí osudu.

Když jsem se dostal do pole, byla už skoro zima. Zpočátku jsem vzdor vzruchu ze střelby byl vším zklamán. Dřív jsem se mnoho nauvažoval o tom, proč tak mimořádně vzácně je někdo schopen žít pro svůj ideál. Ted' jsem viděl, jak mnoho lidí, ba všichni, jsou schopni za ideál umírat. Jen to nesmí být žádný osobní ideál, svobodně zvolený, musí to být ideál společný, převzatý.

Časem jsem zjistil, že jsem lidi podceňoval. Byt je služba a společné nebezpečí sebevíc zuniformovaly, viděl jsem přesto, jak se mnozí, živí i mrtví, nádherně přibližují vůli osudu. Mnoho, velmi mnoho jich nejen při útoku, nýbrž v každé chvíli mělo onen pevný, odpoutaný, jakoby trochu posedlý pohled, který nic neví o cílech a znamená úplné odevzdání nesmírnosti. A tito lidé věřili či si mysleli cokoli - byli přichystáni, byli použitelní, z nich by se dala utvářet budoucnost. A čím víc se zdálo, že svět je stále tvrdošíjněji zaměřen na válku a hrdinství, čest a jiné dávné ideály, čím vzdáleněji a nepravděpodobněji zazníval každý hlas lidskosti, to vše byl jenom povrch, stejně jako otázka po vnějších a politických cílech války zůstávala pouze povrchem. V hloubce se však něco rodilo. Così jako nové lidství. Vždy jsem jich tolik viděl a leckterý z nich mi umíral po boku - ti citem pochopili, že nenávisť a zloba, zabíjení a ničení nejsou vázány na objekty. Ne, objekty, právě tak jako cíle, jsou zcela nahodilé. Prapůvodní city, i ty nejdivočejší, neplatily nepříteli, jejich krvavé dílo bylo pouze vyzářením nitra, duše v sobě samé rozpolcené, která chtěla běsnit a zabíjet, ničit a zemřít, aby se mohla nově zrodit. Z vejce se klubal obrovský pták a to vejce byl svět a svět musel zajít v troskách.

Před dvorcem, který jsme obsadili, jsem jedné předjarní noci měl stráž.

Drobnými nárazy vrtošivě povíval větřík, na vysokém flanderském nebi cválala celá vojska oblaků, za nimi se kdesi dal vytušit měsíc. Už celý den jsem v sobě měl neklid, vtírala se mi jakási starost. A nyní, na tom mém stanovišti ve tmě, jsem s vroucností myslel na obrazy svého dosavadního života, na paní Evu, na Demiana. Stál jsem opřený o topol a upřeně hleděl do neklidné oblohy, kde tajuplné zákmity světlejších ploch se záhy proměnily v sled velkých, kypivých obrazů. Z podivně zesláblého tepu a necitelnosti kůže vůči větru a dešti a jiskřivé bdělosti jsem vycítil, že je poblíž mě nějaký vůdce.

V oblacích jsem spatřil veliké město, proudily z něho milióny lidí a houfně se rojily po širých končinách. Doprostřed mezi ně vstoupila mohutná božská postava, třpytivé hvězdy ve vlasech, veliká jak horstvo, s rysy paní Evy. Do ní ty proudy lidí mizely jako do obrovské jeskyně a ztratily se.

Bohyně si dřepla na zem, na čele jí jasně zářilo znamení. Jakoby upadla do snu, zavřela oči a její veliká tvář se stáhla bolestí. Náhle zprudka vykřikla a z čela jí vyskočily hvězdy, celé tisíce zářivých hvězd, a pnuly se v nádherných obloucích a půlkruzích po černé obloze. dala. - V tom se s třeskem rozléta do tisíce jisker, vytrhla mě vzhůru a znovu mnou mrštila o zem, se zahřměním se nade mnou zhroutil svět. Jedna z hvězd zasyčela jasným zvukem směrem ke mně, jako by mě hle-

Našli mě poblíž topolu, zasypaného hlínou a s mnoha poraněními.

Ležel jsem v nějakém sklepe, nade mnou duněla děla. Pak na voze kodrcajícím přes pustá pole.

Ponejvíc jsem spal nebo byl v bezvědomí. Avšak čím byl spánek hlubší, tím silněji jsem cítil, jak mě cosi vábí, že jdu za silou, která mě opanovává.

Ležel jsem ve stáji na slámě, byla tma, kdosi mi šlápl na ruku. Ale mé nitro chtělo dál, stále silněji mě to

puďilo pryč. Opět jsem ležel na voze a později na nosítkách či žebříku, a stále intenzívněji jsem cítil, jak mi cosi velí jít dál, cítil jsem pouze nutkání konečně už tam dorazit.

Vtom jsem se ocitl u cíle. Byla noc, byl jsem plně při vědomí, ještě jsem v sobě cítil to puzení a nutkání. Ležel jsem nyní v nějakém sále, ustláno jsem měl na zemi a věděl jsem, že jsem tam, kam mě to volalo. Rozhlížel jsem se kolem, těsně vedle mé matrace byla jiná a někdo na ní ležel. Předklonil se a pohlédl na mě. Byl to Max Demian.

Nebyl jsem schopen mluvit a ani on nemohl či nechtěl. Jen se na mě díval.

Na tváři měl odlesk z lampy, která visela na zdi nad ním. Usmál se na mě. Nekonečně dlouho se mi stále díval do očí. Pozvolna přisunul obličej ke mně, až jsme se skoro dotýkali.

„Sinclair!“ zašeptal.

Očima jsem naznačil, že mu rozumím. Opět se usmál, téměř soucitně.

„Chlapečku!“ řekl s úsměvem.

Jeho ústa ležela v těsné blízkosti mých. Tiše pokračoval:

„Pamatuješ se ještě na Franze Kromera?“ Mrkl jsem na něj a dokázal jsem se i usmát. „Sinclair, chlapče, dávej pozor! Budu muset odejít. Možná mě budeš někdy zas potřebovat, proti nějakému Kromerovi či jinak. Když mě pak zavoláš, už nepřijedu stroze na koni či železnicí. Musíš se pak obrátit do sebe a naslouchat, a zjistíš, že jsem v tobě uvnitř. Rozumíš? - A ještě něco! Paní Eva řekla, až se ti jednou zle povede, ať ti od ní dám políbení, dala mi ho s sebou na cestu ... Zavři oči, Sinclair!“

Poslušně jsem zavřel oči a ucítil jsem lehký polibek na svých rtech, na nichž se stále usazovalo trochu krve a nechtělo jí ubývat. Pak jsem usnul.

Ráno mě probudili, čekal na mě převaz. když jsem se konečně pořádně probral, rychle jsem se otočil k vedlejší matraci. Ležel na ní cizí člověk, nikdy jsem ho neviděl.

Obvazování bolelo. Všechno, co se od té doby se mnou dalo, bolelo. Ale když občas naleznu klíč a sestoupím do sebe až docela dolů, tam, kde v temném zrcadle dřímají obrazy mého osudu, stačí, abych se jen nad to černé zrcadlo naklonil a spatřím svůj vlastní obraz, který se nyní zcela podobá Jemu, Jemu, mému příteli a vůdci.